

KALA- JA RIISTARAPORTTEJA nro 238

*Juhani Salmi
Kari Muje
Pekka Salmi
Pentti Virtanen*

Paikallinen vesialuehallinto ja muuttuva kalastus

Velkuan kalastusalueen intressiryhmien näkemyksiä

Pori 2001

Juhani Salmi, Kari Muje, Pekka Salmi & Pentti Virtanen

Paikallinen vesialuehallinto ja muuttuva kalastus. Velkuan kalastusalueen intressiryhmien näkemyksiä.

Tutkimusraportti

Maa- ja metsätalousministeriö

Kalavedenomistajan profiili (312 103)

Olenaisena osana Kalaveden omistajien profiili-tutkimukseen kuului alueellisia tapaustutkimuksia, joissa on perehdytty yksityiskohtaisemmin kalaveden käyttöön ja hallintoon sekä kalavedenomistajien että kalastajaryhmien kannalta. Velkuan kalastusalue oli yksi tapaustutkimusalueista, jossa aineistoa kerättiin kalavedenomistajille suunnatun postikyselyn ohella myös haastattelemalla henkilökohtaisesti osakasomistajia, yksityisvesien omistajia, kesäasukkaita, ulkopaikkakuntalaisia vapaa-ajankalastajia, ammattikalastajia, kalan kasvattajaa, matkailuyrittäjää ja hallinnon edustajia.

Kalastuskuntien ja yksityisten kalavesien hallinnoinnissa korostuvat paikallisten omistajien ammattikalastusta tukevat näkemykset. Kuitenkin valtaosa kalavedenomistajakunnasta on kesäasukkaita. Velkuan kalastusalueen kalakannat, kohtuullinen palvelutaso ja hyvät liikenneyhteydet ovat houkutelleet vesille runsaasti myös ulkopaikkakuntalaisia. Useista vesien käyttäjäryhmistä huolimatta ristiriitoja vesialueen omistajien ja käyttäjien välillä on suhteellisen vähän, mikä luo hyvän perustan kehittää kesäasukkaille ja ulkopaikkakuntalaisille suunnattavia palveluja. Jatkossa osakaskunnat voisivat varmistaa toimintansa jatkuvuutta parantamalla lupamyyntiä koskevaa tiedotusta. Kalavesien käytön kehittäminen ja kalastusalueen vetovoimaisuuden säilyminen edellyttää kuitenkin omistajatahojen, paikallisten yrittäjien ja kalastajaryhmien keskinäisen vuorovaikutuksen lisäämistä.

Kalavedenomistaja, kalastuksen päätöksenteko, kalastuskunta, yksityisvesialueen omistaja, kesäasukas, vapaa-ajankalastaja, teemahaastattelu

Kala- ja riistaraportteja 238

951-776-351-4

1238-3325

52 s. + 2 liitettä

Suomi

Julkinen

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Reposaaren toimipiste
Konttorikatu 1
28900 Pori
Puh/Fax 020 575 1895

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
PL 6, Pukinmäenaukio 4
00721 Helsinki
Puh: 0205 7511 Fax: 0205 751 201

Sisällys

1. JOHDANTO.....	1
1.1 Taustaa	1
1.2 Kalatalouden ja kalavesien hallinnon kehittyminen.....	2
1.3 Tutkimuksen lähestymistavat	4
2. KALASTUSKUNTIEN TOIMINTA.....	5
2.1. Vastanneet kalastuskunnat	5
2.2. Talous	6
2.3. Osaksmäärä ja osallistumisaktiivisuus	6
2.4. Lupien myynti ulkopuolisille	7
2.5. Tiedotuskäytännöt ja yhteistyötahot.....	7
2.6. Ristiriitoja harvoin	8
2.7. Kalavesien hallinnointi.....	9
3. KALAVEDEN OMISTAJIEN PROFILIT	10
3.1. Otanta ja aineiston keruu.....	10
3.2. Kyselyyn vastanneiden sosio-ekonomisia taustoja	13
3.3. Kalavesien omistus.....	14
3.4. Oma ja muiden kalastus	15
3.4.1. Omistajat kalastajina	15
3.4.2. Kalavesien käyttö	16
3.4.3. Omistuksen merkitykset	17
3.5. Osallistuminen päätöksentekoon ja hallinnon toimivuus.....	20
4. INTRESSIRYHMIEN NÄKÖKULMAT	24
4.1. Aineiston hankinta ja analysointi	24
4.2. Kalastuksen motiivit.....	25
4.3. Kalastuksen järjestäminen.....	28
4.3.1 Suhtautuminen kalastusrajoituksiin.....	28
4.3.2. Kesäasukkaat ja ulkopaikkakuntalaiset: istukkaaksi siikaa ja taimenta	30
4.4. Kalavesien hallinta	31
4.4.1. Kalastuskuntien edustajien näkökulmat	31
4.4.2 Yksityisvesien omistajien näkökulmat	33
4.4.3. Kesäasukkaiden näkökulmat	34
4.4.4. Vetouistelijoiden näkökulma.....	36
4.5. Tieto ja vesialueiden käyttö.....	38
4.5.1. Paikallisten rooli tiedonjakajina	38
4.5.2. Ulkopuolisten on oltava aktiivisia	39
4.5.3. Lehdet ja matkailuyrittäjä tiedonvälittäjänä.....	40
4.6. Suhtautuminen vesien eri käyttömuotoihin	41
4.6.1. Ahvenen ja kuhan pilkkijät tulilinjalla	41
4.6.2. Vetouistelusta keskustelua, vähän jyrkkää vastustusta	42
4.6.3. Rantarauhan rikkoutuminen lisääntynyt.....	43
4.6.4. Kalankasvattajat ja kesäasukkaat vastakkain	44
4.7. Näkemyksiä kalavesien hallinnan kehittämisestä	45
4.8. Ulkopaikkakuntalaiset kaipaavat palveluiden kehittämistä	46

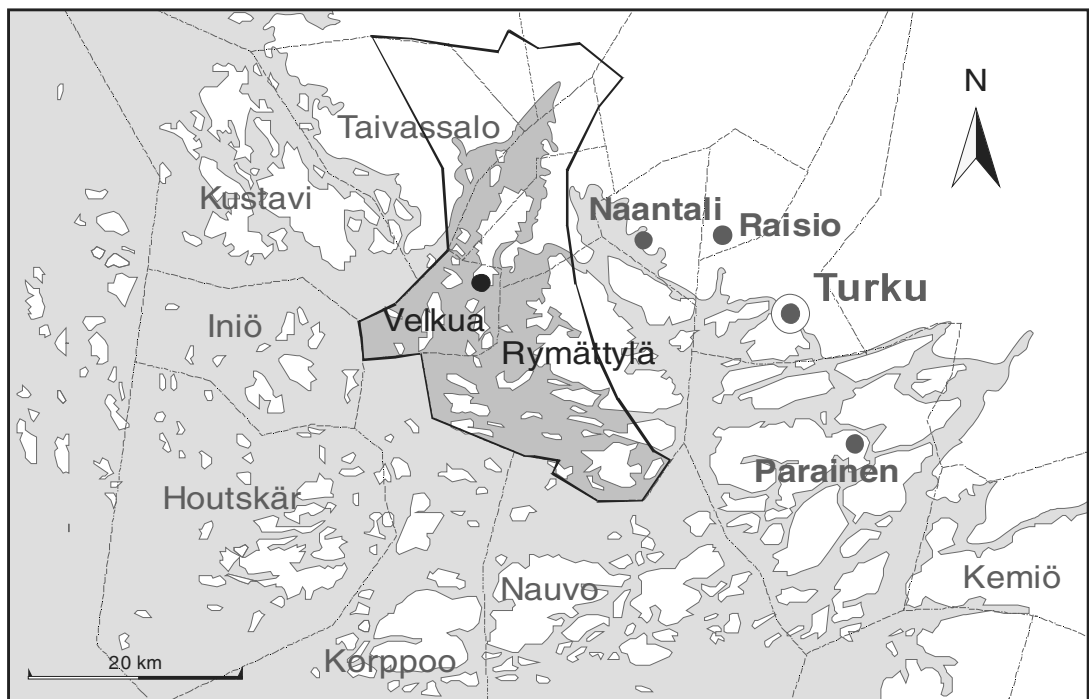
5. TULOSTEN TARKASTELU	48
5.1. Omistajakunnan paikallisuus.....	48
5.2. Kalavedenomistajien aktiivisuus.....	48
5.3. Paikallisyhteisöjen tarjoamat palvelut tärkeitä.....	49
5.4. Lisää tiedotusta.....	49
5.5. Vuorovaikutus lisää yhteistyön edellytyksiä.....	50
6. KIRJALLISUUS	51

1. Johdanto

1.1 Taustaa

Tämä raportti liittyy osana valtakunnalliseen 'Kalaveden omistajan profiilit' -tutkimukseen, jonka tavoitteena on tuottaa tietoa vesialueiden omistuksesta, hallinnasta ja siihen liittyvästä päätöksentekojärjestelmästä. Kalastuskuntien ja -alueiden tilannetta ja näkemyksiä kartoitettiin valtakunnallisten postikyselyiden avulla (Salmi P. ym. 2001). Kyselyiden ohella toteutettiin myös alueellisia, yleensä yhden kalastusalueen kattavia tapaustutkimuksia, joissa vesialueiden omistamiseen ja käyttöön liittyviä kysymyksiä lähestyttiin eri intressiryhmien näkökulmista. Tietoa kerättiin haastatteleamalla vesialueiden omistajien ohella muun muassa ulkopaikkakuntalaisia vapaa-ajankalastajia, matkailuyrittäjiä ja hallinnon edustajia. Tähän mennessä tuloksia on julkaistu Keski-Suomen ja Saimaan Pihlajaveden tapausten osalta (Muje 2000, Muje ym. 2001).

Merialueella yksityiskohtaisempaa tietoa kerättiin Saaristomereltä: sekä Nauvon että Velkuan kalastusalueilta. Velkuan kalastusalue edustaa sisä- ja välisaaristoa ja Nauvon kalastusalue puolestaan väli- ja ulkosaaristoa. Pääosa Velkuan kalastusalueesta (36 164 ha) sijaitsee Velkuan ja Rymättylän kuntien alueella. Kalastusalue ulottuu myös Askaisten, Merimaskun, Mietoisten ja Taivassalon kuntien alueille. Velkuan kuntakeskus sijaitsee 30 km etäisyydellä Naantalista ja 43 km etäisyydellä Turusta ja Raisiosta (kuva 1).



Kuva 1. Velkuan kalastusalueen sijoittuminen lähikuntiin ja -kaupunkeihin nähden.

1.2 Kalatalouden ja kalavesien hallinnon kehittyminen

Saaristomeren väestön toimeentulo on viime aikoihin saakka perustunut kalastuksen ohella kotieläintuotantoon ja merenkulkuun. Talonpoikaisia alkutuotteita olivat muun muassa kala, liha, maito ja voi, joiden markkinointia edisti eri puolille saaristoa syntynyt talonpoikaispurjehdus (Andersson ja Eklund 1999). Velkualla talonpoikaispurjehdus alkoi vilkastua 1800-luvun alkupuolella ja siitä tuli tärkeä osa alueen elinehtoja. Saaret ja niissä olevat tilat olivat pieniä, joten toimeentuloa lähdettiin etsimään merenkulusta (Wilén 1994).

Nuottapyynnillä on ollut vankka asema Varsinais-Suomen kalataloudessa. Silakan kestävä nuottapyyntiä harjoitettiin Rymättylän seudulla ainakin jo 1500-luvulla (Matinoli 1982). Ilmeisesti jo tuolloin Saaristomerellä kalastettiin jään alta ns. rahenuottalla, joka oli talvinuotan edeltäjä. Rahenuottalla vedettiin syksyllä kalaa talven varalle ja talvellakin tiukan paikan tullen pyyntimuotoa harjoitettiin. Rahenuottaus muodosti yhdessä avoveden aikaisen nuottapyynnin kanssa merkittävän perustan maatilojen omavaraistaloudelle (Pennanen 1982). Nuottapyyntioikeus oli sidottu maanomistukseen ja siitä yleensä maksettiin maankalaa vesialueen omistajalle. Jo 1600-luvun loppupuolella maanomistaja ja tilaton saattoivat yhdessä omistaa nuotan ja kalastaa maanomistajan vuoroilla missä tahansa yhteisillä verotetuilla kalavesillä. Kilvoittelu hyvistä vetoluomista, liian lähellä kalastus, vieraat ja kiistanalaiset vedet sekä kiista maankaloista johtivat usein eri kylien nuottakuntien välisiin kiistoihin, joita ratkottiin käräjillä (Matinoli 1982). Rymättylässä nuottaus muuttui ammatiksi, kun osakkaat siirtyivät 1880-luvulla saaliinjaossa rahatalouteen. Tällöin nuottakuntien määrä alkoi lisääntyä (Pennanen 1982). Rymättylä ja Velkua muodostivat yhdessä Saaristomeren talvinuottauksen ydinkeskuksen 1930-luvun alussa (Järvi 1932). Rymättylässä nuottakuntia oli 1920-luvun puolivälissä enimmillään 17, minkä jälkeen lukumäärä kääntyi laskuun (Pennanen 1982). Järven (1932) mukaan 1900-luvun alussa Turun saariston sisäosissa muutamien sisävesikalalajien, kuten hauen, ahvenen, säyneen ja mateen, pyynti oli merkittävää.

Silakankalastukseen tarkoitetuilla isorysällä kalastettiin Rymättylässä jo 1880-luvulla, mutta vasta 1920-luku oli pyyntitavan yleistymisen aikaa. Silakan rysäpyynnissä saaliit paranivat, kun paunetit tulivat käyttöön 1930- ja 1940-luvuilla (Grönros 1994) ja siitä kehkeytyi vähitellen talvinuottaustakin merkittävämpi pyyntimuoto.

Jo 1910-luvulla saaristoväestöä alkoi enenevässä määrin muuttaa mantereelle paremman toimeentulon toivossa. Väestön väheneminen oli voimakkainta saaristokunnissa kuten Velkualla: kunnan asukasmäärä väheni vuosien 1910 ja 1954 välisenä aikana miltei puoleen (46 %). Sen sijaan aivan mantereen tuntumassa sijaitsevan Rymättylän väkiluku aleni vastaavan ajanjakson kuluessa vain 4 % (Helle 1961). Saariston paikallistalous kohtasi 1950- ja 1960-luvuilla suuria ongelmia, kun rannikkokalastus alkoi vähitellen menettää kannattavuuttaan (Andersson ja Eklund 1999). Ei edes silakan troolipyynnin leviäminen Saaristomerelle 1950- ja 1960-lukujen taitteessa vähentänyt kovin merkittävästi muuttohalukkuutta. Pienille ja hajallaan oleville saarille ei myöskään voinut kehittyä kilpailukykyistä teollista toimintaa kuten mantereella oli jo tapahtunut (Andersson ja Eklund 1999). Sittemmin väkiluvun väheneminen jatkui edelleen: vuosien 1959 ja 1998 välisenä aikana Rymättylän asukasluku väheni 21 % ja Velkuan väkiluku 17 %. Kuitenkin pian vuoden 1975 jälkeen väkiluku alkoi tasaantua ja taloudellinen kehitys vakiintua koko Saaristomeren alueella. Yksi muuttohalukkuutta hillitsevä tekijä oli palvelusektorin nopea kehittyminen, mikä toi saaristoon työpaikkoja (Eklund 1989a).

Saaristomeren kalatalous sai uutta ilmettä 1970-luvulla kun kalankasvatus alkoi levitäytyä alueelle: vuonna 1982 maamme noin sadasta kalankasvattajasta useimmat harjoittivat elinkeinoaan juuri tällä alueella. 1980-luvun lopulla kalankasvatus on saavuttanut tähänastisen huippunsa (Eklund 1989a, Peuhkuri 2001). Saaristossa monet am-

mattikalastajat siirtyivät osittain tai kokonaan kalankasvatukseen pariin. Toinen merkittävä Saaristomeren kalataloudessa tapahtunut muutos oli 1960-luvun alusta saakka välisaaristossa harjoitetun silakan troolipyynnin siirtyminen 1990-luvulla ulkosaaristoon ja avomerelle. Muutokseen on johtanut ensisijaisesti silakan väheneminen saaristossa. Silti rysäpyynti pauneteilla on edelleen monin paikoin säilyttänyt merkittävän kalataloudellisen asemansa. 1990-luvun aikana ammattikalastajien määrä Velkuan kalastusalueella on vakiintunut 50 ja 60 välille. Myöskään kalankasvattajien määrässä ei ole tapahtunut oleellista muutosta: kun vuonna 1996 alueella oli 10 kalankasvatustilaa, niin vuonna 2000 niitä oli kaksi enemmän (Velkuan kalastusalue 1996, 2001). Vuonna 1997 kalatalous työllisti Velkualla 11 % ja Rymättylässä 5 % kaikista työllisistä. Varsinais-Suomen kunnista vain Iniössä ja Houtskärissa kalatalouden työllistävyys oli korkeampi kuin Velkualla (Nylander ja Virtanen 1999).

Omalta osaltaan Saaristomeren kalavesien omistusolot ja niissä tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet kalastuksen luonteeseen. Vuosisatojen ajan jokaisella maata omistavalla oli oikeus kalastaa sekä omaa kulutusta että myyntiä varten (Grönros 1995). Vuosisatojen saatossa tiloja vesialueineen alettiin lohkoa yhä pienempiin yksiköihin. Kun aiemmin kylien yhteisomistuksessa olleita vesialueita alettiin osittaa, niin osa palstan saaneista tilojen jälkeläisistä jakoi edelleen vesialueensa, jotkut taas möivät mökkitontteja (Pelkonen 1973). Grönrosin (1995) mukaan etenkin vuoden 1951 kalastuslain, jossa kalastusoikeutta siirrettiin vesialueen omistajille, seurausta oli vesialueiden jakojen nopeutuminen. Kehityksen seurauksena kalavesien omistajien määrä kasvoi nopeasti. Vesialueiden pilkkoutuminen johti myös kalavesien hoitotoimien ja kalastuksen järjestämisen vaikeutumiseen (Pelkonen 1973). Saaristomeren ammattikalastajista vain joka neljännellä on käytössään omia kalavesiä, usein nekin pienialaisia, joten kalastajat ovat joutuneet turvautumaan vuokravesiin. Vesialueen omistajien perimä vuokra vaihtelee yleensä 0 ja 20 % välillä saadun saaliin arvosta (Pelkonen 1985). Ammattikalastajien pääsy muiden omistamille vesialueille on usein osoittautunut ongelmalliseksi. Varsinkin uusien alalle pyrkineiden kalastajien on ollut vaikea saada käyttöönsä kalavesiä (Virtanen ja Salmi 1997). Vuonna 2000 Varsinais-Suomen Kalastajaliitto käynnisti projektin, jonka tavoitteena on hankkia ammattikalastajien käyttöön uusia kalavesiä (Anon. 2000).

Saaristomeren sosiaalinen ja taloudellinen toiminta vilkastui 1970-luvulla veneilyn, turismin ja vapaa-ajanasutuksen lisääntymisen myötä (Eklund 1989b, Andersson ja Eklund 1999). Etenkin Velkuan kalastusalueen kunnat, joihin on suhteellisen lyhyt etäisyys lähialueen suurista asutuskeskuksista, houkuttelivat alueelle kesäasutusta ja vapaa-ajankalastusta. Saaristomeren saaristokunnissa on suunnilleen 18 000 kesämökkiä (Salmi P. 2001a), joista joka kolmas (5800) sijaitsee Velkuan, Askaisten, Merimaskun, Rymättylän tai Taivassalon kuntien alueella. Niinpä kesäaikaan näiden kuntien yhteenlaskettu asukasmäärä (6344) moninkertaistuu. Lisääntynyt matkailu ja virkistyskäyttö on tuonut kunnille tuloja ja palveluiden kehittämistarpeita. Velkuan kalastusalueella esimerkiksi kalastusmatkailupalvelujen kysyntä on ylittänyt tarjonnan (Velkuan kalastusalue 1996).

Saaristomeren kalankasvattajat ovat 1980-luvun alusta lähtien kokeneet kiristyneiden vesiensuojelua koskevien säädösten uhkaavan elinkeinon harjoittamista (Varjopuro ja Furman 2000). Saariston kesäasukkaat ja luonnontieteilijät alkoivat jo 1970-luvun lopulla esittää vastalauseita kalankasvatukseen laajenemista vastaan (Peuhkuri 2001).

Kasvanut vapaa-ajanvietto veden äärellä, kalaisien vesien maine ja hyvät tieyhteydet ovat houkutteleet alueelle kalastajia myös kauempaa: vuonna 1997 Velkuan kalastusalueella kalasti kaikkiaan 22440 vapaa-ajankalastajaa (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 1998). Vaikka huomattava osa vapaa-ajankalastajista kalastaa satunnaisesti niin osa harjoittaa kalastusta hyvinkin aktiivisesti. Aktiivisimpia kalastajia löytyy pitkälle erikoistuneita pyyntimuotoja harjoittavien joukosta. Yksi viime vuosina suosiota saavuttanut pyyntimuoto on vetouistelu, jonka harjoittamista Saaristomerellä on pyrit-

ty edistämään perustamalla laajoja yhtenäislupa-alueita. Velkuan kalastusalueella tähän tarkoitukseen varattuja vesialueita on poikkeuksellisen runsaasti: vuonna 2000 vetouistelihoilla oli valittavana seitsemän lupa-alueita, joista neljä oli pinta-alaltaan vähintään 1000 ha (Velkuan kalastusalue 2001). Saaristomerellä jotkut ammattikalastajista ovat kokeneet vetouistelun paljon tilaa vaativana haittaavan verkkokalastusta ja uhkaavan heidän elinkeinonsa harjoittamista (Virtanen ja Salmi 1997).

1.3 Tutkimuksen lähestymistavat

Kalastukseen liittyviä päätöksiä tehdään monilla eri tahoilla ja hallintaa ohjaavat erilaiset intressit ja arvot. Tätä raporttia varten olemme koonneet monipuolista tietoa kalastusalueella toimivista kalastuskunnista, niiden osakkaista ja muista kalavedenomistajista sekä laajemmin eri intressitahojen näkemyksiä. Aluksi tarkastelemme Velkuan kalastusalueen kalastuskuntien rakennetta ja toimintaan sekä päätöksentekoon liittyviä kysymyksiä kalastuskunnille suunnatun postikyselyn perusteella. Tämän jälkeen luvussa 3 esittelemme kalavedenomistajille — niin osakkaille kuin yksityisomistajillekin — tehdyn postikyselyn tuloksia. Tiedustelu tehtiin yhteistyössä Velkuan kalastusalueen kanssa. Kolmas aineistokeruumenetelmä oli teemahaastattelu, johon otti osaa paikallisten lisäksi muun muassa kesäasukkaita, vapaa-ajankalastajia ja hallinnon edustajia. Lopuksi eri lähestymistapojen pohjalta tarkastelemme kalavesien hallintoihin, eri intressiryhmien asemaan ja päätöksentekoon liittyviä kysymyksiä.

2. Kalastuskuntien toiminta

Kalaveden omistajan profiili –hankkeen yhteydessä tehtiin valtakunnallinen kalastuskunnille suunnattu postikysely, jonka avulla selvitettiin paikallishallinnon rakennetta ja ongelmia vuonna 1999. Kyselyn otoskoko oli 3981 kalastuskuntaa (Salmi P. ym. 2001).

Nelisivuisella kyselylomakkeella tiedusteltiin kalastuskunnan järjestäytymiseen, taloudelliseen toimintaan, kalastusoikeuksiin ja päätöksentekoon liittyviä kysymyksiä. Vastaajien näkemyksiä kalavesien käytön ja hallinnoinnin kehittämistä kysyttiin väittämien avulla. Lisäksi kyselyn mukana lähetettiin lisälehti, jossa kalastuskunnan edustajaa pyydettiin kertomaan mahdollisista vesien käyttöön ja kalastuksen järjestämiseen liittyvistä ristiriidoista. Kyselyn tuloksia on esitetty lähinnä valtakunnallisina ja TE-keskuskohtaisina tuloksina (Salmi P. ym. 2001). Tässä luvussa tarkastelemme Velkuan kalastusalueen kalastuskunnilta saatuja vastauksia.

2.1. Vastanneet kalastuskunnat

Velkuan kalastusalueen vesipinta-alasta yli puolet (56 %) oli kalastuskuntien hallussa (Velkuan kalastusalue 1996). Vuonna 2001 alueella oli kalastusalueen rekisterin mukaan 333 kalastuskuntaa. Pinta-alaltaan korkeintaan 50 ha:n kalastuskuntia oli suunnilleen kolme neljästä (77 %) (Velkuan kalastusalue 1996).

Valtakunnallisen postikyselyn perusjoukko muodostui maa- ja metsätalousministeriön (MMM) rekisterissä olleista kalastuskunnista (Salmi P. ym. 2001), joista 183 toimi Velkuan kalastusalueella. Rekisterin mukaan alueen kalastuskunnista puolet (50 %) oli järjestäytyneitä, kolmannes (36 %) vapautettuja ja kuudesosa (14 %) järjestäytymättömiä.

Postikysely lähetettiin Velkuan kalastusalueen osalta kaikille MMM:n rekisterissä olleille kalastuskunnille, joista yli puolet (57 %) vastasi kyselyyn. Vastanneista kalastuskunnista suunnilleen puolet oli alle 50 ha:n (taulukko 1). Kyselyyn vastanneet kalastuskunnat, joiden keskimääräinen pinta-ala oli 151 ha, hallinnoivat Velkuan alueen kaikkien kalastuskuntien vesipinta-alasta kahta kolmasosaa (65 %).

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneet kalastuskunnat vesialaluokittain.

Pinta-ala, ha	Vastanneet, kpl
alle 50	40
50-99	13
100-499	24
vähintään 500	4
<i>Yhteensä</i>	<i>81</i>

Vastanneista kalastuskunnista alle puolet (44 %) oli järjestäytyneitä ja toimivia, suunnilleen viidennes (22 %) vapautettuja tai muuten toimimattomia ja runsas kolmannes (35 %) ei vastannut järjestäytymistä koskevaan kysymykseen. Järjestäytyneistä kalastuskunnista vuosittain kokouksia pitäviä oli kaksi viidestä (39 %), muut kokoontuivat harvemmin. Vuosittain kokoontuvien kalastuskuntien keskimääräinen pinta-ala oli

466 ha ja harvemmin kokoontuvien 93 ha. Järjestäytymättömien kalastuskuntien keski-
koko oli 48 ha.

Raportin tässä luvussa esitetyt tiedot koskevat pelkästään kysymykseen vastanneita kalastuskuntia ilman laajennuksia perusjoukkoon. Lomakkeen palauttaneissa oli runsaasti niitä, jotka vastasivat vain osaan kysymyksistä. Tulokset esitetään yleensä kaikkien kysymykseen vastanneiden keskiarvoina, ristiintaulukoina pinta-alaryhmittäin tai suorina jakaumina ellei tekstissä ole toisin mainittu. Muutamia tuloksia tarkastellaan vain *järjestäytyneiden* osalta tai *taloudellista toimintaa harjoittavien kalastuskuntien* osalta. Taloudellista toimintaa harjoittaneiksi luokiteltiin kalastuskunnat, joiden vuoden 1999 tilinpäätökseen oli kirjattu tuloja tai menoja.

2.2. Talous

Postikyselyyn vastanneesta 81 kalastuskunnasta vain neljäsosa (27 %) vastasi taloutta koskeviin kysymyksiin (taulukko 2). Velkuan kalastusalueella talouskysymykseen vastaamattomien osuus ei poikennut erityisemmin muihin kalastusalueisiin verrattessa. Varsinais-Suomen TE-keskuksen toimialueella vuonna 1999 taloudellista toimintaa harjoittaneiden kalastuskuntien keskimääräiset tulot olivat 7000 mk ja menot 5000 mk. Velkuan kalastusalueen kalastuskunnissa jäätin kuitenkin selvästi näiden keskiarvojen alle: tuloja kertyi keskimäärin 3314 mk ja menoja keskimäärin 2702 mk. Tuloksia tarkasteltaessa on kuitenkin huomattava, että pinta-alaltaan vähintään 500 ha:n kalastuskunnista kolme neljästä jätti vastaamatta taloutta koskeviin kysymyksiin (taulukko 2). Suurten kalastuskuntien vastaamattomuus selitti keskimääräisesti alhaisia tuloja.

Taulukko 2. Kyselyyn ja talouskysymyksiin vastanneet sekä kalastuskuntien keskimääräiset tulot vesialaluokittain.

	Kalastuskunnan pinta-ala, ha					Kaikki
	<50	50-99	100-499	500-999	≥1000	
Postikyselyyn vastanneet, kpl	40	13	24	2	2	81
Talouskysymyksiin vastanneet, kpl	5	7	8	1	-	21
<i>Ei taloudellista toimintaa, kpl</i>	4	2	1	-	-	7
<i>On taloudellista toimintaa, kpl</i>	1	5	7	1	-	14
Keskimääräinen tulo, mk	2000	620	2295	25235	-	3314

Velkuan kalastusalueella vain yksi kyselyyn vastannut kalastuskunta oli vuonna 1999 jakanut kertynyttä rahallista tuottoa. Tosin rahanjakoa koskevaan kysymykseen vastasi vain kymmenkunta kalastuskuntaa.

2.3. Osakasmäärä ja osallistumisaktiivisuus

Järjestäytyneissä kalastuskunnissa oli esimiesten mukaan keskimäärin 23 osakasta. Noin puolet vastanneista esimiehistä ilmoitti, että kalastuskunnan käytössä on ajan-
tasainen osakasluettelo; yleensä kokouksessa osakasluetteloksi hyväksytty lista osak-
kaista. Velkuan kalastusalueen osakkaiden kokonaismääräksi arvioitiin eri tietolähte-

tä yhdistelemällä 4550¹. Kalastuskunnan kokouksiin osallistui keskimäärin 5,5 osakasta (24 % ilmoitetusta osakasmäärästä) ja osallistujista hieman yli puolet oli paikallisia asukkaita. Osakkaiden osallistumisaktiivisuus sääntömääräisiin kokouksiin vaihteli niin, että vain alle 50 ha kalastuskunnissa pieni koko näytti vähentävän osallistumisaktiivisuutta ja pinta-alaltaan 50-500 ha kalastuskunnissa oli osakkaiden aktiivisuuden perusteella sekä aktiivisia että heikosti toimivia kalastuskuntia. Eniten aktiivisia toimijoita oli yli 500 ha kalastuskunnissa. Kalastuskunnan aktiivisuus ei siis välttämättä ole suoraan yhteydessä sen vesialaan, sillä pienekköjen joukossa oli useita huomattavan aktiivisesti toimivia kalastuskuntia.

Kalastuskuntien kokouksissa asioista päätetään yleensä ilman äänestyksiä. Niissä tapauksissa kun äänestyksiä tarvitaan lähes puolet (46 %) vastanneista kalastuskunnista ilmoitti äänestyksen tapahtuvan osuusluvun (manttaalien) perusteella ja loput (54 %) kalastuskunnista äänestää mies- ja ääni -periaatteella.

2.4. Lupien myynti ulkopuolisille

Toimivista kalastuskunnista suunnilleen joka neljäs (28 %) myi vuonna 1999 eri tyyppisiä lupia virkistyskalastukseen ja joka kahdeksas (13 %) ammattikalastusta varten. Neljännes kalastuskunnista (24 %) ei myynyt lainkaan lupia ja kolmasosa (35 %) ei vastannut lupamyyntiä koskeneeseen kysymykseen. Useimmat lupia myymättömät kalastuskunnat eivät vastausten mukaan olleet tehneet erityistä päätöstä olla myymättä kalastuslupia. Virkistyslupia muille kuin osakkaille myyneiden kalastuskuntien keskimääräinen koko oli 475 ha ja ammattikalastuslupia myyneiden 831 ha. Kalastuskunnat, jotka eivät myyneet lupiaan ammatti- tai virkistyskalastukseen, olivat keski-kooltaan tuntuvasti pienempiä: 94 ha.

2.5. Tiedotuskäytännöt ja yhteistyötahot

Kokouksien koolle kutsuminen tapahtui puolessa (52 %) kalastuskunnista lähinnä vain paikkakunnalla vakituisesti asuvat osakkaat tavoittavilla menetelmillä: kutsu oli nähtävänä kylän tai kunnan ilmoitustaululla tai kokouksesta ilmoitettiin paikallislehdessä. Lähes kolmannes (31 %) kalastuskunnista tiedotti kokouksesta kirjeitse osakkailleen. Kirjeitse osakkailleen tiedottavien kalastuskuntien keskikoko oli keskimääräistä suurempi (504 ha) ja osakkaiden osallistumisaktiivisuus selvästi korkeampi (31 % osakkaista osallistui kokouksiin). Joka kahdeksas (12 %) kalastuskunta tiedotti kokouksista yhteyshenkilön (esim. lupien myyjän) avulla.

Velkuan kalastusalueen kalastuskuntien päätöksenteossa turvaututtiin ensisijaisesti omaan kokemukseen ja paikallistuntemukseen: 84 % vastanneista piti omaa kokemusta ja paikallistuntemusta tärkeänä tai erittäin tärkeänä päätöksenteon kannalta. Myös toiset kalastajat ja tuttavat olivat merkittäviä tiedonlähteitä. Huomionarvoista on, että Velkuan kalastusalueen kalastuskunnissa tuttavat olivat tietolähteenä jossain määrin merkittävämpiä (80 %) kuin koko maassa (61 %). Muita tärkeitä tietolähteitä edustivat kalastusalueen toimihenkilöt ja käyttö- ja hoitosuunnitelma, mutta myös kalatalousneuvonta ja kalastusalan lehdet olivat tärkeitä tiedonhankintakanavia. Ainakin puolet vastanneista piti niitä vähintäänkin tärkeinä tiedonlähteinä. On myös merkittävää, että Velkuan kyselyyn vastanneista yli puolet (54 %) piti kalastusalan lehtiä tärkeänä

¹ Koska etukäteen oli tiedossa kalastuskuntien määrät eri pinta-alaluokissa (Velkuan kalastusalue 2001) voitiin kyselyn vastausten perusteella laskea keskimääräinen osakasmäärä kussakin luokassa.

tai erittäin tärkeänä tietolähteenä: koko maassa vain vajaa kolmannes (31 %) piti niiden merkitystä yhtä keskeisenä. Vastanneista vajaa kolmannes (33 %) piti tutkimusta ja viidennes (20 %) TE-keskuksen kalatalousyksikköä vähintään tärkeänä tiedonvälittäjänä. Valtakunnallisesti tutkimuksen ja TE-keskuksen merkitys tietolähteenä oli suurempi (40 % ja 33 %). Aikakausi- ja sanomalehtiä pidettiin kalastuskunnissa muuta maata harvemmin tärkeinä tiedotuskanavina (9 %, 17 %).

Velkuan kalastuskunnat olivat useimmin tekemisissä kalastusalueen (55 % vastanneista ajoittain tai usein tekemisissä), kalatalousneuvonnan (40 %) ja ammattikalastajien järjestöjen (28 %) kanssa. Toisena ryhmänä, joiden kanssa asioitiin selvästi vähemmän, erottuivat vapaa-ajankalastajien seurat, kunta ja TE-keskus (19-20 %). Vain 16 % vastanneista kalastuskunnista oli tekemisissä tutkimuksen ja 8 % matkailuyrittäjien kanssa. Verrattuna koko maan tuloksiin Velkuan kalastuskunnat olivat yhteyksissä muihin toimijoihin selvästi vähemmän, lukuun ottamatta ammattikalastajien järjestöjä (taulukko 3).

Taulukko 3. Kalastuskuntien asiointi eri tahojen kanssa kolmen viimeksi kuluneen vuoden aikana (%).

Yhteistyötaho	Velkuan kalastusalue	Koko maa
Kalastuskunnat ja yksityiset vedenomistajat	55	82
Kalatalousneuvonta	40	64
Ammattikalastajien seurat ja järjestöt	28	11
TE-keskuksen kalatalousyksikkö	20	54
Vapaa-ajankalastajien seurat ja järjestöt	20	34
Kunta tai kaupunki	19	37
Tutkimus	16	45
Matkailuyrittäjät	8	29
Muut tahot	16	30

Hieman alle puolet toimivista kalastuskunnista oli nimennyt edustajan kalastusalueen kokoukseen ja noin puolet näistä oli käynyt kokouksissa viimeisen kolmen vuoden aikana. Kalastusalueen kokouksiin osallistuneiden kalastuskuntien keskip koko oli 284 ha ja niiden, joiden nimetyt edustajat eivät käyneet alueen kokouksissa, keskip koko oli 55 ha.

2.6. Ristiriitoja harvoin

Velkuan kalastusalueen kalastuskunnista 17 % ilmoitti, että sillä oli ollut ristiriitoja muiden intressiryhmien kanssa. Kyselyyn vastanneiden kalastuskuntien edustajista 7 % mainitsi kiistan toiseksi osapuoleksi veneilijät. Kiistat vapaa-ajankalastajien kanssa olivat vain hieman harvinaisempia (6 %) ja 5 % oli kokenut ristiriitoja kesäasukkaiden kanssa. Muualta tulleiden vapaa-ajankalastajien aiheuttama häiriö koettiin yleisesti ottaen lievänä, ongelmat olivat lähinnä paikallisia. Vain 2 % kyselyyn vastanneista mainitsi ammattikalastajat ristiriitojen aiheuttajana.

Jätevesipäästöjä Velkuan kalastusalueella ei yksikään kalastuskunnan edustaja pitänyt ongelmana, vaikka koko TE-keskuksen alueella joka kymmenes (11 %) nosti ongelman esiin. Ristiriitojen määrä poikkeaa koko Varsinais-Suomen TE-keskuksen tuloksista, joiden mukaan tavanomaisimpia ristiriitoja aiheuttaneita tahoja ovat olleet vapaa-ajankalastajat, vapaa-ajanasukkaat ja veneilijät. Ongelmatapauksia muiden kuin

edellä mainittujen intressiryhmien kanssa mainittiin Velkualla vähemmän (5 %) kuin koko TE-keskuksen alueella (22 %).

2.7. Kalavesien hallinnointi

Pienempien kalastuskuntien (pinta-ala alle 60 ha) esimiehet pitivät vesialueeseen kohdistuvaa kalastuspainetta hieman suurempana kuin suurien kalastuskuntien (pinta-ala 75-3300 ha) esimiehet. Ammattikalastuksen lisäämiseen pienet kalastuskunnat suhtautuivat suuria kielteisemmin. Molemmissa pinta-alaryhmissä virkistyskalastuksen lisäämiseen suhtauduttiin hieman ammattikalastuksen lisäämistä kielteisemmin. Vapaa-ajankalastus häiritsee ammattikalastusta selvästi useammin suurimpien kalastuskuntien esimiesten mielestä.

Kyselyn vastausten mukaan verkko- ja vapakalastajien luvat olivat useammin kunnossa suurten kuin pienten kalastuskuntien alueella. Kalastuksen valvonnan tehostamista pidettiin lähes kaikissa kalastuskunnissa tarpeellisena. Pienissä kalastuskunnissa hallinnoitavan vesialueen pienuus tai vesialueen rikkonaisuus häiritsee useimpien esimiesten mielestä kalastuskunnan toimintaa. Näkemykset pienten kalastuskuntien yhdistämisen tarpeellisuudesta jakautuivat jyrkästi kahtia: suunnilleen kaksi viidestä (42 %) pienestä kalastuskunnasta piti pienten omistusyksiköiden yhdistämistä erittäin tarpeellisena ja kolme viidestä (58 %) vastusti sitä. Suuremmissa kalastuskunnissa, joissa osassa ilmeisesti koettiin kysymyksen koskettavan käytännössä myös heidän omaa vesialuettaan, pienten yksiköiden yhdistämistä vastustettiin jyrkemmin ja varsin yksimielisesti.

Suuremmissa kalastuskunnissa osakkaiden passiivisuutta pidettiin hieman useammin suurempana ongelmana pieniin kalastuskuntiin verrattuna. Paikkakunnan ulkopuolella vakituisesti asuvien osakkaiden osallistumisen lisäämiseen suhtauduttiin kuitenkin varauksellisesti. Velkuan toimivissa kalastuskunnissa ei-paikallisia osakkaita on nykyisellään noin puolet kokouksiin osallistuvista. Lähinnä pienimpien kalastuskuntien aktiivit pitivät yhteistyön kehittämistä naapurikalastuskuntien kanssa tarpeellisena. Kalastusalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaa sovellettiin esimiesten mukaan päätöksenteossa hieman yleisemmin suurissa kuin pienissä kalastuskunnissa.

3. Kalaveden omistajien profiilit

Kalaveden omistajille suunnatun postikyselyn avulla pyrittiin saamaan tietoa omistajakunnan rakenteesta — muun muassa omistajien paikallisuudesta — ja omistajien näkemyksistä vesialueiden käyttöön ja hallinnointiin liittyvissä kysymyksissä. Kyselylomake suunniteltiin yhteistyössä Velkuan kalastusalueen isännöitsijän kanssa. Varsinais-Suomen TE-keskus tuki rahallisesti aineiston käsittelyä ja raportointia.

3.1. Otanta ja aineiston keruu

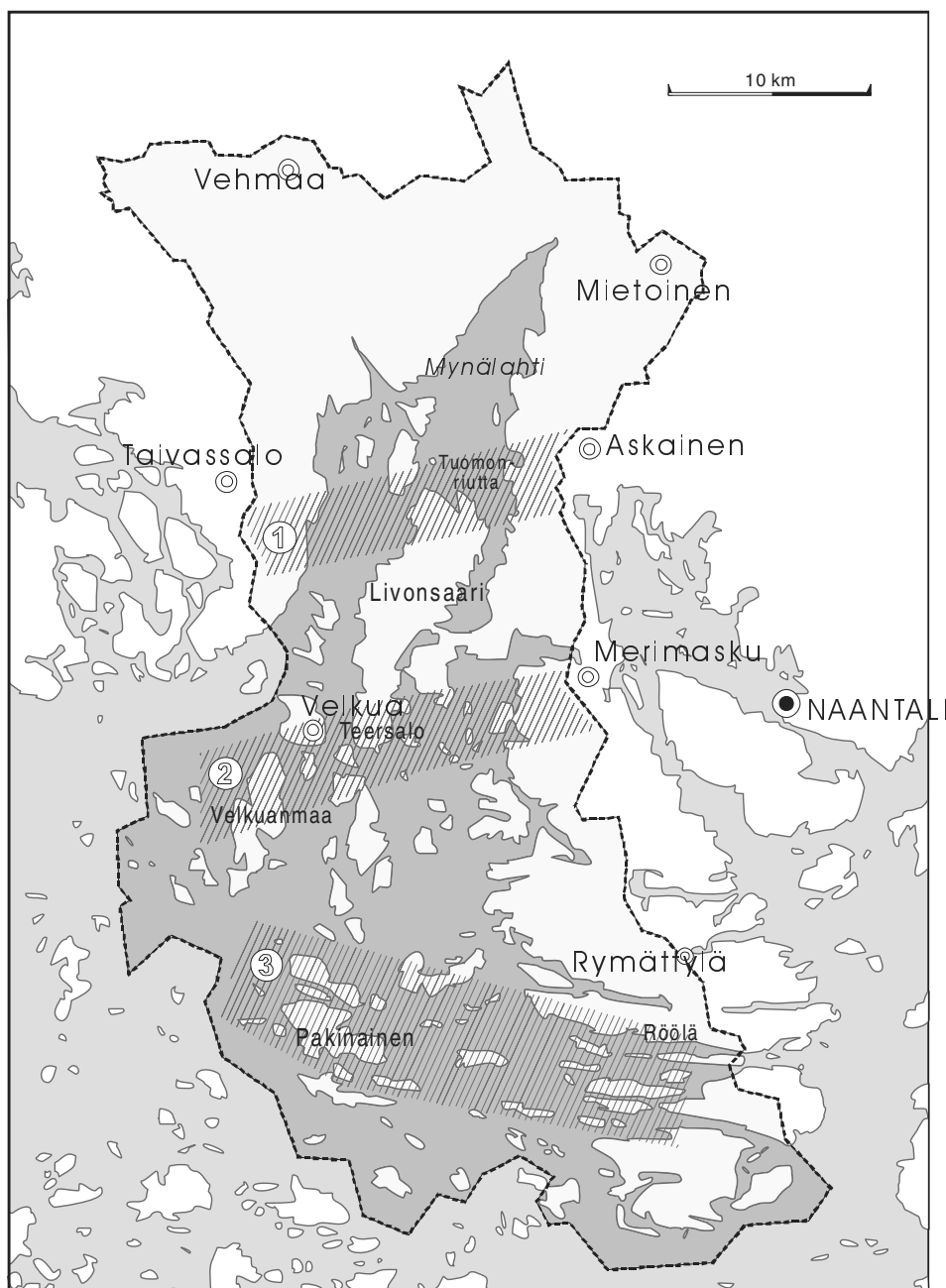
Omistajakysely kohdistettiin sekä yksityisvesien omistajille että kalastuskuntien henkilösakkaile. Kyselyn ulkopuolelle jäivät yhteisöt (mm. kunnat ja seurakunnat). Velkuan kalastusalueella oli vuonna 2001 kaikkiaan 598 vesialueiden yksityisomistajaa (Velkuan kalastusalue 2001). Yksityisten hallinnoimat vedet ovat valtaosaltaan pieniä: hallintayksiköistä 88 % oli korkeintaan 50 ha laajuisia (Velkuan kalastusalue 1996). Yksityisvesien omistajista postikyselyn otantaan poimittiin vain ne, jotka omistivat vesialuetta vähintään hehtaarin. Tämän kriteerin täyttävissä oli arviolta 15 prosenttia niitä, joiden yhteystiedot puuttuivat, joten ne jouduttiin jättämään otannan ulkopuolelle.

Yksityisvesialueen omistajien yhteystiedot saatiin kalastusalueen isännöitsijältä. Omistajien otannan kohdentamisessa otettiin huomioon, että vesialueen koko vaikuttaa omistuksen merkitykseen ja hallinnointiin. Vähintään 50 hehtaarin vesialueen omistajalla on mahdollisuus osallistua kalastusalueen toimintaan. Tästä syystä kysely lähetettiin kaikille yli 50 ha, mutta vain joka toiselle satunnaisesti poimitulle 1-50 ha vesialueen omistajalle. Kysely postitettiin kaikkiaan 186 yksityisvesialueen omistajalle (taulukko 4).

Taulukko 4. Kalavedenomistajien perusjoukko, otantasuhde ja kyselyyn vastanneet.

	Perusjoukko	Otanta-suhde %	Otoskoko	Vastanneita	Palautus- prosentti
Osakaskuntien osakkaat	294	62	179	80	44
Yksityisvesien omistajat	320	58	186	85	45
			365	165	45

Kalastuskuntien osakkaiden osalta poiminta tehtiin alueellisin perustein. Tätä varten kalastusalue jaettiin kolmeen vyöhykkeeseen: sisälahteen (Taivassalo – Askainen), keskisaaristoon (Velkua - Merimasku) ja eteläiseen, ulompaan saaristoon (Pakinainen-Röölä), joilta hankittiin kymmenen kalastuskunnan osakasluettelot. Paikoin tekstissä, kuvissa ja taulukoissa viitataan kuvan 2 vyöhykejakoon 1-3 (numerointi sisälahdesta ulompaan saaristoon). Kalastuskuntien koko vaihteli hieman alle 50 ja runsaan 1000 ha välillä. Vyöhykejaon avulla pyrittiin turvaamaan eri tyyppisten alueiden omistajien ja luonnonolosuhteiden edustavuus aineistossa.



Kuva 2. Velkuan kalastusalue. Kalastuskuntien osakaskysely ja teemahaastattelut keskittyivät vinoviivoituksella rasteroiduille alueille.

Kalastuskuntien osakkaiden yhteystiedot saatiin kalastuskuntien esimiehiltä, kalastusalueen isännöitsijältä tai maanmittaustoimiston rekistereistä. Kysely toimitettiin 179 kalastuskunnan osakkaalle (taulukko 4).

Postikysely tehtiin molemmille omistajaryhmille samansisältöisellä nelisivuisella lomakkeella (liite 1). Taustatietojen lisäksi lomakkeella tiedusteltiin muun muassa vesialueen omistukseen ja käyttöön sekä päätöksentekoon liittyviä tietoja ja näkemyksiä. Kysely postitettiin huhtikuun lopulla vuonna 2000. Vastaukset palautettiin pääosin toukokuun aikana. Vastaamattomille lähetettiin kesäkuun alussa palautuskehoitus ja uusi lomake. Lopullinen vastausprosentti oli osakkaiden osalta 44 ja yksityisomistajien osalta 45 (taulukko 4).

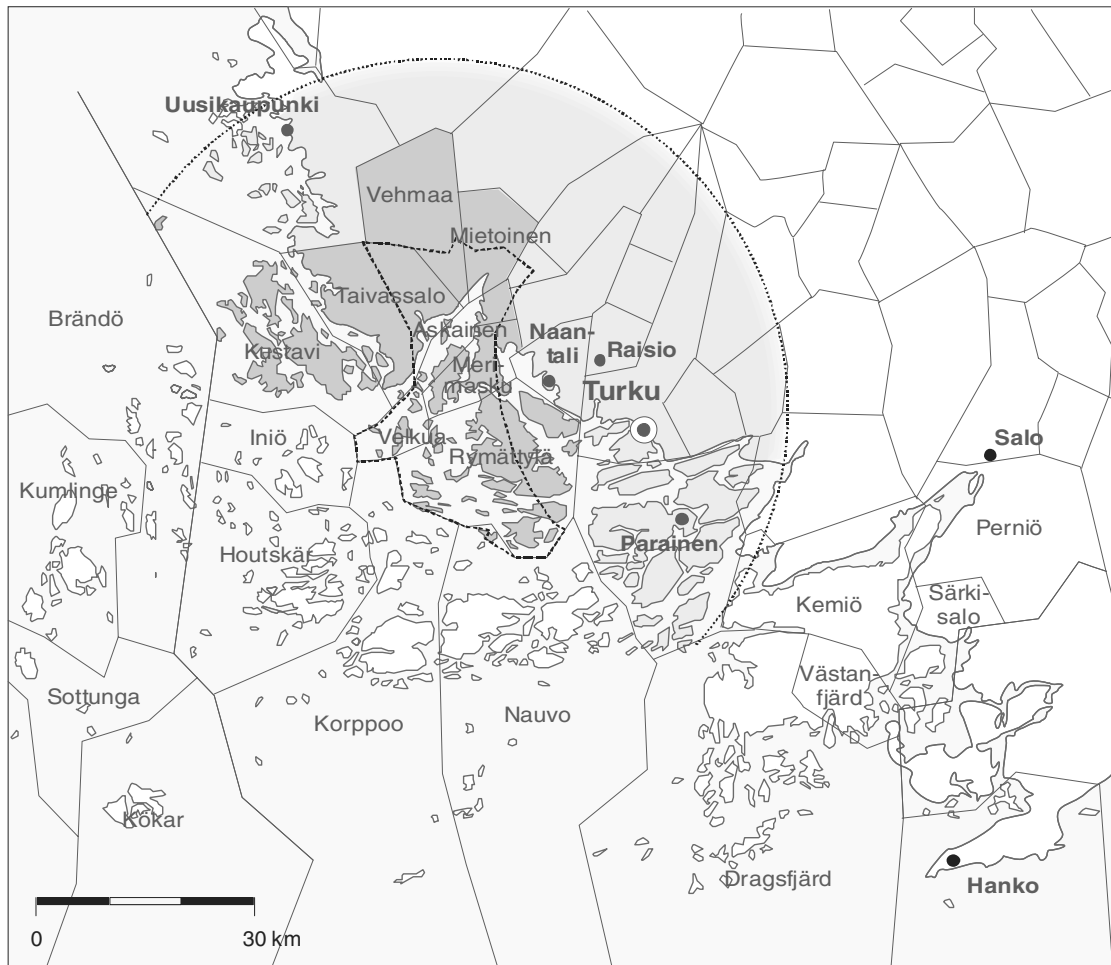
Tämän raportin tulokset esitetään suorina jakaumina ja ristiintaulukoina. Tuloksia ei ole voitu laajentaa koskemaan koko Velkuan kalastusalueen omistajakuntaa, koska kattavia luetteloita vesialueen omistajista ei ollut saatavilla. Tutkimusta varten kalavedenomistajat ryhmiteltiin paikallisuuden ja vesialueiden omistuksen suhteen kolmeen omistajaryhmään: paikallisiin, lähikunnissa asuviin ja etäisemmillä alueilla asuviin. Paikallisiksi asukkaiksi laskettiin ne, joiden kotikunta rajautuu Velkuan kalastusalueeseen. Lähikunnissa asuviksi laskettiin puolestaan ne, joiden kotikunnan keskus on korkeintaan 50 km:n etäisyydellä Velkuan kuntakeskuksesta. Etäkuntia ovat muut kunnat (kuva 3). Yli puolet kyselyyn vastanneista asui Velkuan kalastusalueen lähikunnissa ja lähes kolmannes luokiteltiin paikallisiksi omistajiksi (taulukko 5). Kyselyyn vastanneita oli eniten (64 kpl) Pakinainen-Röölä vyöhykkeellä ja vähiten (42 kpl) Velkua – Merimasku vyöhykkeellä (taulukko 6).

Taulukko 5. Omistajakyselyyn vastanneiden vesialueen omistajien asuinvyöhyke.

Asuinkunta	Vastanneita, kpl	Osuus vastanneista, %
Paikallinen	48	29
Lähialue	95	57
Etäalue	21	13
Ei tietoa	1	1
Yhteensä	165	100

Taulukko 6. Omistajakyselyyn vastanneiden vesialueen omistuksen sijainti vyöhykkeittäin.

Vyöhykkeen nimi ja numero (suluissa)	Vastanneita, kpl	Osuus vastanneista, %
Taivassalo-Askainen (1)	55	33
Velkua- Merimasku (2)	42	25
Pakinainen-Röölä (3)	64	40
Ei tietoa	4	2



Kuva 3. Kyselyyn vastanneiden kalavedenomistajien alueluokittelu asuin-kunnan mukaan. Tumma rasteri = paikalliset asukkaat, ympyrän kehän sisällä oleva vaaleaksi rasteroitu alue = lähialueen omistajat, ympyrän kehän ulkopuolinen alue = etäällä, yli 50 km etäisyydellä asuvat omistajat.

3.2. Kyselyyn vastanneiden sosio-ekonomisia taustoja

Kyselyyn vastanneista oli kalastuskuntien osakkaita 49 %, yksityisvesialueen omistajia 41 % ja 10 % (17 kpl) oli sekä kalastuskunnan osakkaita että yksityisvesien omistajia. Sekä kalastuskuntien osakkaiden että yksityisten vesien omistajien keski-ikä oli 61 vuotta ja lähes puolet (46 %) vastanneista oli eläkkeellä. Muut kaksi yleisintä ammattiryhmää olivat toimihenkilöt (17 % vastanneista) ja työntekijät (14 %). Lähes kolmannes (30 %) kyselyyn vastanneista oli naisia.

Neljällä viidestä (80 %) osakkaasta ja puolella (49 %) yksityisvedenomistajista omistus liittyi kesäasuntoon. Kaikista vastanneista kalavedenomistajista suunnilleen kolme neljästä ilmoitti omistavansa vapaa-ajanasunnon. Lähes kaksi kolmasosaa (64 %) kesäasuntojen käyttövuorokausista ajoittui touko-elokuun väliselle ajanjaksolle. Ahkerimpia kesäasunnon käyttäjiä olivat lähialueella asuvat: heille kertyi vuoden aikana keskimäärin 106 mökillä vietettyä vuorokautta. Etäalueella asuvien omistajien vapaa-ajanasunnon vuotuinen käyttö jäi 74 vuorokauteen. Huomionarvoista on, että paikallisista omistajista viidenneksen mökki ei ollut lainkaan käytössä touko-elokuun välisenä ajanjaksona, kun taas ulkopaikkakuntalaisista miltei kaikilla vapaa-ajanasunto oli

ollut käytössä vastaavana aikana. Paikallisilla vapaa-ajanasunnon käyttö jakautuikin tasaisemmin eri vuodenaikoihin (taulukko 7).

Taulukko 7. Omistajaryhmien kesäasuntojen käyttövuorokaudet ja käyttöaste vuodenajoittain. Lukemissa on huomioitu kaikkien perheenjäsenten, sukulaisten ja vieraiden mökin käyttö.

	Tammi-huhtikuu	Touko-elokuu	Syys-joulukuu	Koko vuosi
Paikalliset				
mökillääolo, vrk	12	49	25	86
mökkiä käyttäneet, %	27	79	57	
Lähialueella asuvat				
mökillääolo, vrk	15	68	23	106
mökkiä käyttäneet, %	60	96	79	
Etäasukkaat				
mökillääolo, vrk	11	47	16	74
mökkiä käyttäneet, %	36	100	73	

3.3. Kalavesien omistus

Yhteisten vesialueiden osakkaista hieman yli kaksi kolmasosaa (70 %) asuu lähialueella. Sen sijaan yksityisvesialueiden omistajista suunnilleen yhtä moni on paikallinen kuin lähialueella asuva. Lähialuetta kauempana asuvat ovat useammin osakkaita kuin yksityisvesien omistajia (taulukko 8). Vesialueen omistus liittyy yleensä vapaa-ajanasuntoon, osakkailla useammin kuin yksityisvesialueen omistajilla (taulukko 9).

Taulukko 8. Omistajaryhmien paikallisuus, %.

	Osakkaita	Yksityisomistajia
Paikallinen	12	45
Lähialue	70	47
Etäalue	18	8
Yhteensä	100	100

Taulukko 9. Vesialueen liittyminen muuhun omistukseen, %.

Omistus liittyy:	Osakkuudet	Yksityiset vesialueet
Vakituisen asuinpaikkaan	12	33
Mökkiin	80	49
Muuhun maanomistukseen	8	17
Yhteensä	100	100

Selvä enemmistö (80 %) yhteisten kalavesien osakkaista on kesäasukkaita. Puolet yksityisten vesialueiden omistajista on kesäasukkaita ja yksi kolmasosa vakituisia asukkaita. Vapaa-ajanasukkaat ovat selvästi vakituisia asukkaita useammin sukunsa ensimmäisiä vesialueen omistajia: hieman yli kaksi kolmasosaa (70 %) oli saanut omis-

tusoikeuden ostamalla ja 30 % perinnön kautta. Vakituksista asukkaista hieman yli puolet (55 %) oli saanut vesialueensa perinnöksi. Lopuilla vakituksista asukkaista omistusoikeus perustui omistusoikeuden oston. Noin 3 % vesioikeuksista on muodostunut ostamalla vain vesialueen.

Vesialueiden siirtymistavalla omistajan hallintaan näytti omistajan kotikunnan etäisyydellä Velkuaan olevan melko selvä ero. Vaikka kaikilla vyöhykkeillä omistusoikeuden osto oli perintöä tärkeämpi, niin maan oston osuus kasvaa entisestään siirryttäessä paikallisista etäalueella asuviin omistajiin (taulukko 10). Osakkailla on hieman useammin osto-omistuksia kuin yksityisillä. Sekä osakkailla että yksityisten vesialueiden omistajilla ostaminen on yleisempää kuin vesialueen periminen.

Taulukko 10. Vesialueen omistusoikeuden peruste, %.

	Paikallinen	Lähialue	Etäalue
Maan osto	59	65	84
Perintö	41	35	16
Vesialueen osto	0	0	0
<i>Yhteensä, %</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Vastanneita, kpl	46	92	19

3.4. Oma ja muiden kalastus

3.4.1. Omistajat kalastajina

Omistajat käyttävät kalavesiään ensisijaisesti kotitarve- ja virkistyskalastukseen. Kalavesillä oli taloudellista merkitystä oman kalastuksen kannalta lähinnä yksityisten vesien omistajille: joka viides yksityisvesien omistajista saa taloudellista tuloa kalastuksesta, osakkaista vain noin 4 %. Saaliin kotitarvemerkitys kotitaloudessa oli hieman yleisempää yksityisomistajilla; kalastavat osakkaat ovat useimmiten virkistyskalastajia. Osakkaista vajaa kolmannes ja yksityisvesialueen omistajista suunnilleen joka viides ilmoitti, että he eivät kalasta lainkaan (taulukko 11).

Taulukko 11. Kalavesien omistajien jakautuminen eri kalastajaryhmiin omistajaryhmän perusteella, %.

	Yksityisvesien omistajat	Osakkaat
Ammattikalastaja	13	3
Joskus myyntiä	7	1
Kotitarvekalastaja	34	28
Virkistyskalastaja	24	39
Kalastamaton	22	29
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

Kalastuksen luonne vaihtelee myös kalavedenomistajan iän mukaan. Kalastuksella on taloudellista merkitystä joillekin eläkeiän kynnyksellä tai jo eläkkeellä oleville: 6% yli 60-vuotiaista kalaveden omistajista sai tuloja kalastuksesta. Myyntiin kalastaminen

ja kotitarvekalastajuus korvautuvat virkistyskalastuksella siirryttäessä vanhemmista ikäluokista nuorempiin.

Kyselyyn vastanneista neljännes oli kalastamattomia, joiden osuus oli suunnilleen yhtä suuri vapaa-ajanasukkaiden ja vakituisten asukkaiden keskuudessa. Kesäasukkaiden kalastus oli selvästi virkistyspainotteisempaa ja he harjoittivat myös runsaasti kotitarveluonteista kalastusta. Merkittävä ero vapaa-ajanasukkaisiin verrattuna on, että peräti joka kolmas kyselyyn vastannut vakituinen asukas harjoitti ammattimaista kalastusta (taulukko 12).

**Taulukko 12. Kalavesien omistajien jakautuminen eri kalastajaryhmiin asu-
misen vakinaisuuden mukaan, %.**

	Vapaa-ajanasukkaat	Vakituiset asukkaat
Ammattimaisesti kalastava	6	32
Kotitarvekalastaja	34	20
Virkistyskalastaja	35	16
Ei kalasta	25	24
Ei vastausta	-	8
Yhteensä	100	100

Ansiopainotteisen kalastuksen keskittyminen rannikolla ja saaristossa asuvien pariin tulee näkyviin, kun tarkastellaan omistajakunnan jakautumista kalastajaryhmiin eri asuinvyöhykkeillä. Kun paikallisille tärkein kalastuksen motiivi oli tulojen hankkiminen kalastuksesta niin lähikunnissa asuville kalastus oli luonteeltaan lähinnä joko kotitarve- tai virkistyskalastusta: molemmat olivat suunnilleen yhtä yleisiä kalastuksen perusteita. Etäpaikkakuntien omistajat kokivat olevansa lähinnä virkistyskalastajia. Heidän joukossaan oli enemmän kalastamattomia verrattuna paikallisiin ja lähialueella asuviin kalavedenomistajiin: miltei kaksi viidestä ei kalastanut lainkaan (taulukko 13).

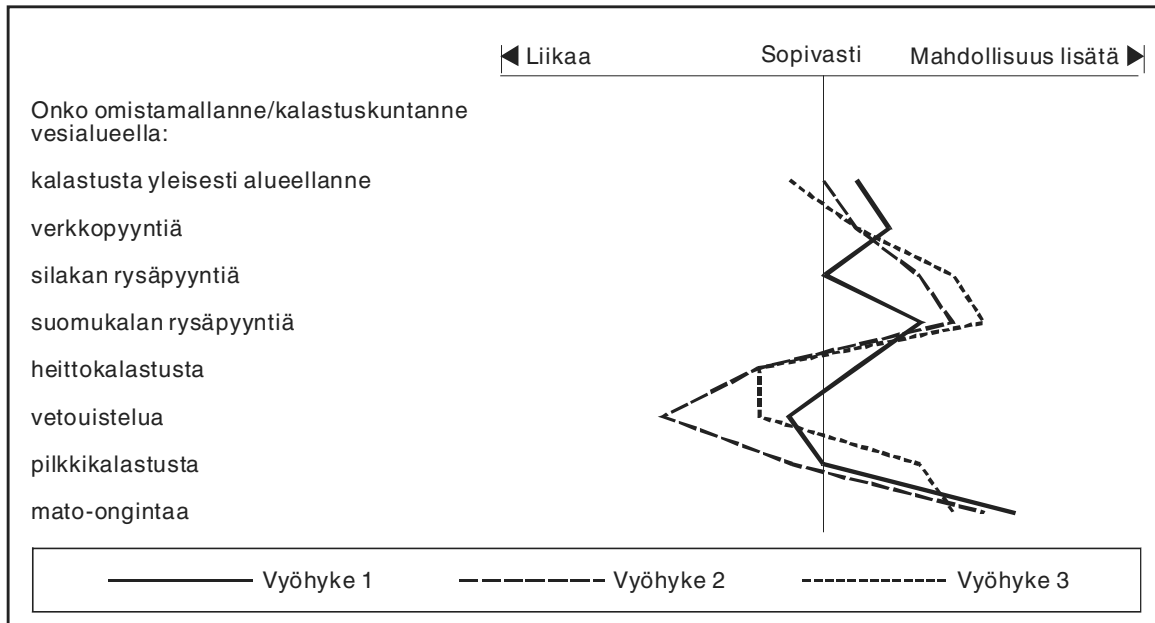
**Taulukko 13. Kalavesien omistajien jakautuminen eri kalastajaryhmiin koti-
paikkakunnan mukaan, %.**

	Paikallinen	Lähialue	Etäalue
Ammattimaisesti kalastava	32	4	5
Kotitarvekalastaja	22	36	16
Virkistyskalastaja	24	34	42
Ei kalasta	22	26	37
	100	100	100

3.4.2. Kalavesien käyttö

Useimpien omistajien mielestä kalastus heidän vesialueillaan on melko sopivaa. Tosin vetouistelua ja heittokalastusta harjoitetaan heidän mukaansa liikaa useammin kuin muita kalastustapoja. Painokkaimmin veto- ja heittokalastuksen liiallisen määrän toivat esiin kalastusalueen keski- ja eteläosassa kalavettä omistavat. Tärkeimmät vetouisteluun soveltuvat selkävedet ovat juuri näillä vesialueilla. Sen sijaan ammattikalastajien harjoittaman silakan ja suomukalan rysäpyynnin, samoin kuin laajoja kalastaja-

ryhmiä koskevan mato-onginnan lisäämistä pidetään omistajien mielestä useammin mahdollisena (kuva 4). Toisaalta monet vastaajista eivät osanneet ottaa kantaa rysäpyynnin lisäämismahdollisuuksiin omistamallaan kalavesillä.

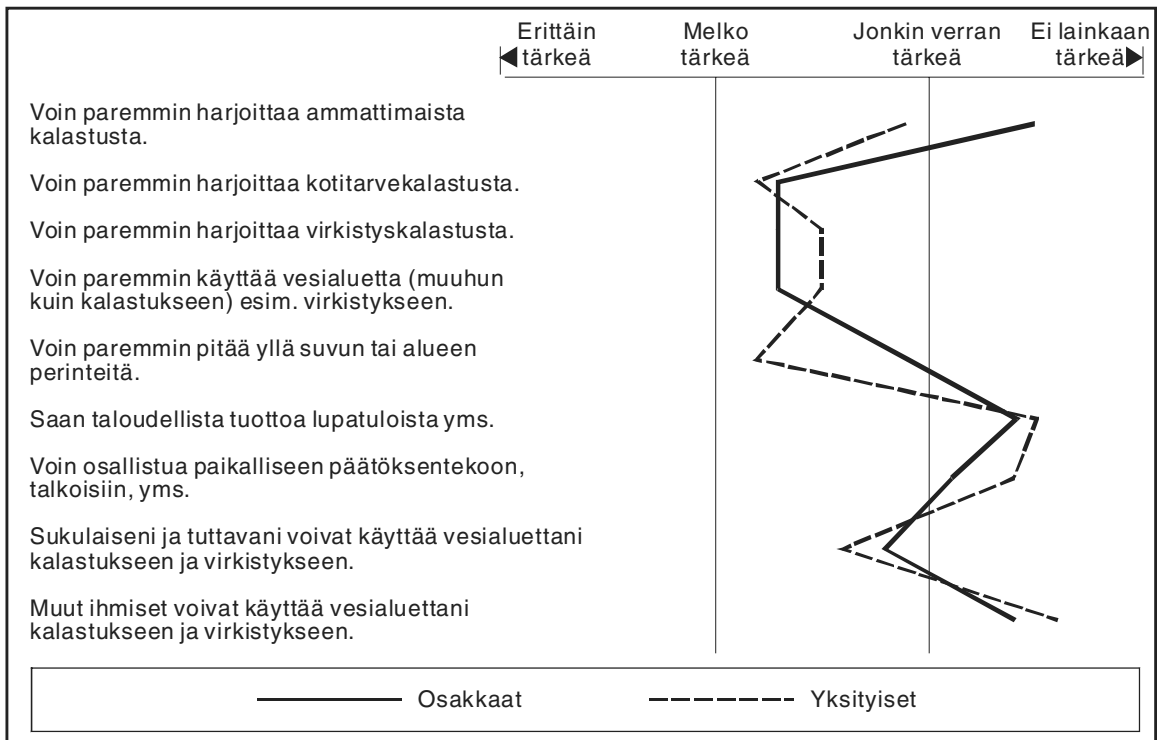


Kuva 4. Omistajien käsitykset kalastuksen määrästä vyöhykkittäin. Viiva osoittaa kunkin alueen kalavedenomistajien vastausten keskiarvot (kalastuksesta yleisesti ja seitsemän pyyntimuodon osalta).

3.4.3. Omistuksen merkitykset

Vesialueen omistuksen merkityksiä selvitettiin kysymyksellä, jossa annettiin vaihtoehtoja omistuksen tarjoamista kalastusmahdollisuuksista, muusta omasta ja muiden vesialueen käytöstä, taloudellisesta tuotosta sekä päätöksentekoon ja yhteisöllisyyteen liittyvistä tekijöistä. Yleisesti ottaen kalavedenomistajat kokivat tärkeimmäksi omat kotitarve- ja virkistyskalastusmahdollisuudet, omistamiensa vesialueiden muunlaisen kuin kalastukseen liittyvän käytön sekä perinteiden ylläpidon. Hieman vähemmän merkitystä oli sukulaisten ja tuttavien vesialueen käyttötarpeilla (kuva 5).

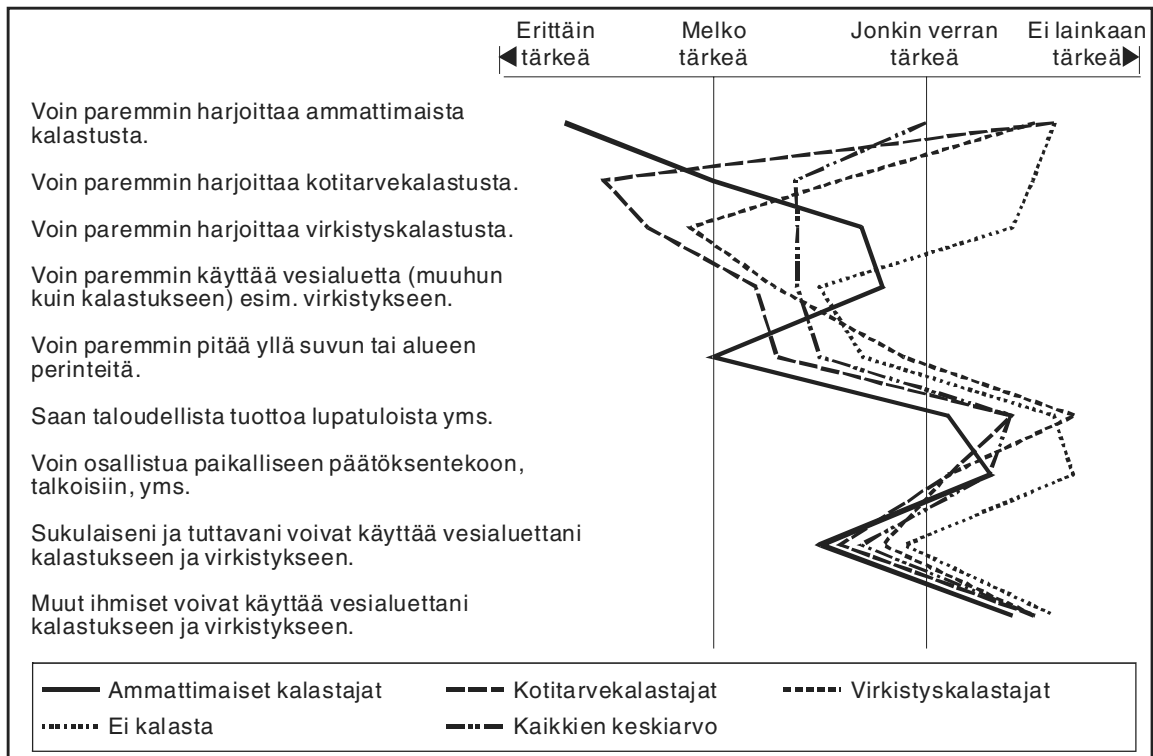
Mahdollisuus ammattimaisen kalastuksen harjoittamiseen oli yksityisvesien omistajille selvästi tärkeämpää kuin osakkaille. Kotitarvekalastus on molemmille ryhmille suunnilleen yhtä tärkeää. Virkistyskalastus on hieman tärkeämpää osakkaille, kun taas suvun perinteillä on selvästi suurempi merkitys yksityisvesien omistajille. Kumpikaan omistajaryhmä ei pidä vesialueesta saatua taloudellista tuottoa kovinkaan merkittävänä (kuva 5).



Kuva 5. Kalavesien omistuksen merkitys osakkailla ja yksityisvesien omistajilla. Viiva osoittaa omistajaryhmän vastausten keskiarvon kunkin väittämän osalta.

Tarkasteltaessa vesialueen omistamisen merkityssisältöä kalastajaryhmittäin havaitaan, että kotitarvekalastajat painottavat kalan pyynnin merkitystä omaan talouteen ja kalastuksen virkistyksellisiä puolia. Sen sijaan ammattimaisesti kalastaville kalavesien omistus tarjoaa mahdollisuuden tulonhankintaan, mutta myös suvun perinteiden jatkamiseen. Vaikka ammattikalastajille omistus takaa mahdollisuudet ammattipyynnin harjoittamiseen niin hallinnassa olevalle vedelle ei kuitenkaan anneta kovin suurta taloudellista painoarvoa (kuva 6).

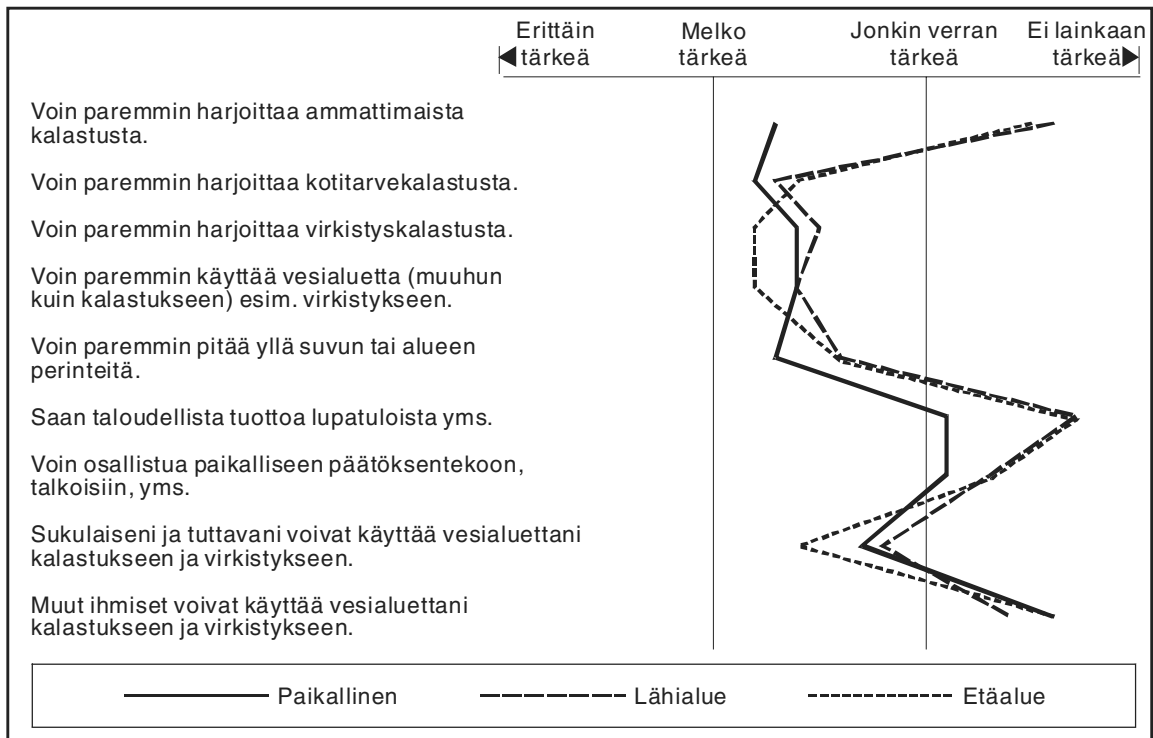
Virkistyskalastajiksi luokitellut omistajat pitivät väittämiä vähemmän tärkeinä. Heidän keskuudessaan vesialueen omistus merkitsi lähinnä virkistyskalastusmahdollisuutta, mutta jonkin verran tärkeäksi he katsoivat myös sukulaisten ja tuttavien mahdollisuuden kalastaa omistamallaan vesialueella. Kysely osoitti myös, että vesialue on tärkeä myös niille omistajille, jotka eivät kalasta: perinteiden ylläpito ja muu kuin kalastukseen liittyvä käyttö korostui noin puolella niistäkin omistajista, jotka eivät kalasta. Osallistuminen paikalliseen päätöksentekoon oli harvoille vastanneista tärkeä kalavesien omistuksen merkitykseen vaikuttava tekijä (kuva 6).



Kuva 6. Kalavesien omistuksen merkitys eri kalastajaryhmissä. Viiva osoittaa kunkin kalastajaryhmän ja kalastamattomien sekä kaikkien vastausten keskiarvon kunkin väittämän osalta.

Vesialueen omistuksen merkitys virkistyskalastuksen mahdollistajana oli suuri varsinkin nuoremmille omistajille, mutta kotitarvekalastuksen suhteen ei ollut huomattavaa eroa ikäryhmien välillä. Myös muu kuin kalastukseen liittyvä vesialueen käyttö oli tärkeämpää nuoremmille omistajille. Perinteiden ylläpito oli jonkin verran tärkeämpää vanhemmalle ikäluokalle. Iäkkäimmät omistajat pitivät päätöksentekoon osallistumisesta harvemmin tärkeänä omistamisen merkitykseen liittyvänä tekijänä kuin nuoremmat. Vanhemmille kalavedenomistajille oli muita tärkeämpää taata sukulaisille ja tuttaville mahdollisuus käyttää hallinnoimaansa vesialuetta.

Näkemykset erosivat jossain määrin myös omistajan asuinpaikan suhteen. Paikalliset asukkaat korostivat ensisijaisesti kalavesiensä ammattikalastusmahdollisuuksia; heille myös perinteet ja niiden ylläpito oli yksi keskeisimmistä vesialueen omistuksen motiiveista. Lähialueella asuvat korostivat oikeuksiaan kotitarveluonteiseen kalastukseen ja etäalueella asuvat virkistyskalastuksen merkitystä. Kotitarve- ja virkistysluonteisen kalastuksen sekä muun vesialueen virkistyskäytön merkityksessä ei ollut olennaisia eroja eri asuinvyöhykkeillä asuvien välillä. Päätöksentekoon osallistumismahdollisuus omistuksen merkityksenä ei kyselyn mukaan näyttänyt olevan kovin tärkeää edes paikallisille. Etäalueen kalavedenomistajien näkemyksissä korostui lähempänä asuviin nähden enemmän mahdollisuus tarjota vesialuetta sukulaisten ja tuttavien käyttöön (kuva 7).



Kuva 7. Kalavesien omistuksen merkitys asuinvyöhykkeittäin. Viiva osoittaa kullakin vyöhykkeellä asuvien vastausten keskiarvon kunkin väittämän osalta.

3.5. Osallistuminen päätöksentekoon ja hallinnon toimivuus

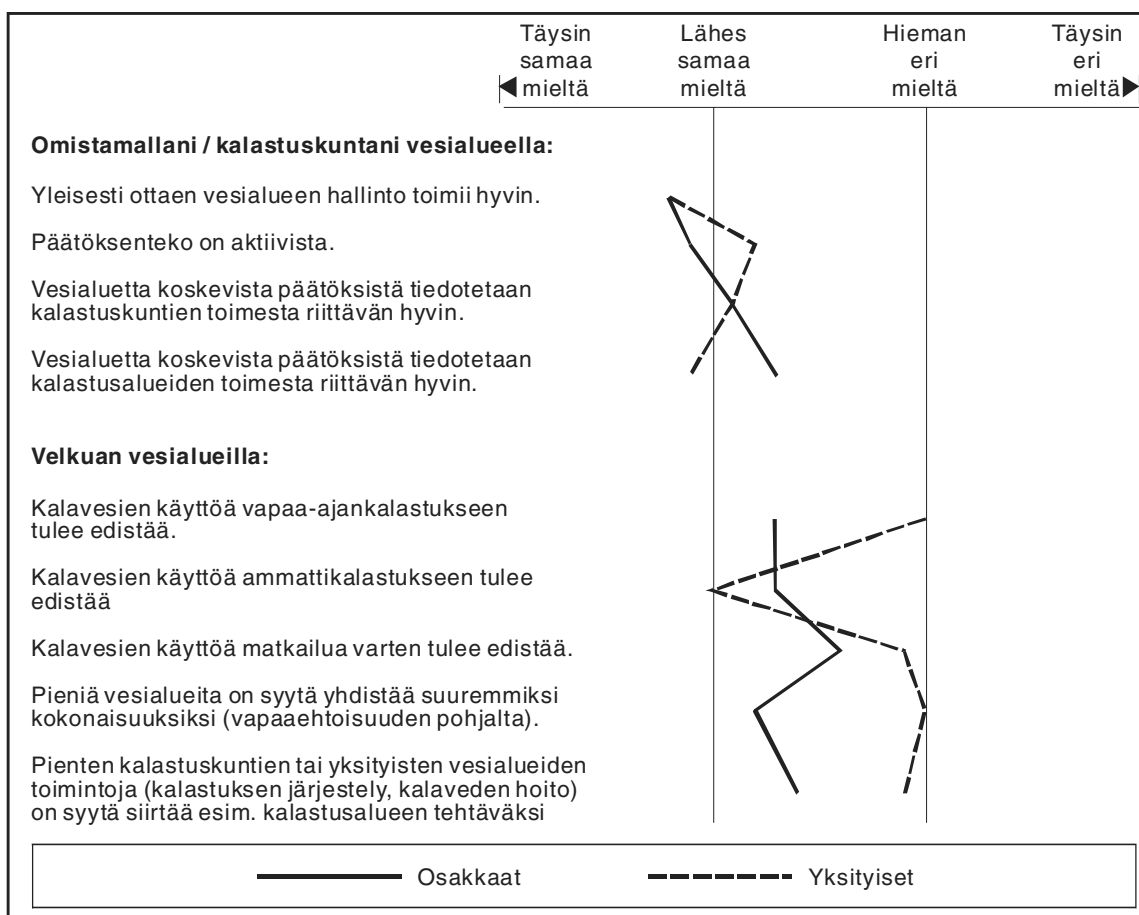
Osallistuminen kalastuskuntien päätöksentekoon oli paikallisten omistajien keskuudessa selvästi yleisempää kuin muualla asuvien parissa (taulukko 14). Kokousten ajankohta työaikana oli yleinen syy osallistumattomuuteen kaikilla asuinvyöhykkeillä. Lähi- ja etäalueilla asuvien osalta keskeinen ongelma oli myös tiedotuksen puute. Muita mainittuja syitä osallistumattomuuteen olivat vähäiseksi koettu vaikutusmahdollisuus, kalastuskunnan toimimattomuus sekä se, että omistaja ei itse lainkaan kalasta.

Taulukko 14. Yhteisten vesialueiden osakkaiden osallistuminen vesialueen koskevaan päätöksentekoon asuinalueen mukaan, %.

Osallistuminen	Paikallinen	Lähialue	Etäalue
Kyllä	31	21	19
Ei	69	79	81
Yhteensä	100%	100%	100%

Suurin osa kalastuskuntien kokouksiin osallistuneista oli kotitarvekalastajia ja ammattimaisia kalastajia: vain viidennes (19 %) oli virkistyskalastajia ja 8 % oli kalastamattomia. Omistajat olivat suhteellisen tyytyväisiä hallinnon toimintaan. Yksityisten vesialueiden omistajat olivat osakkaisiin verrattuna selvästi tyytyväisempiä kalastusalueen tiedotukseen.² Yhteisten kalavesien osakkaat suhtautuvat myönteisemmin vapaa-ajankalastuksen kehittämiseen, kun taas yksityisvesien omistajat painottivat useammin kalavesien käyttöä ammattikalastustarkoituksiin. Kumpikin ryhmä suhtautui melko kielteisesti Velkuan vesialueiden käytön edistämiseen matkailua varten.

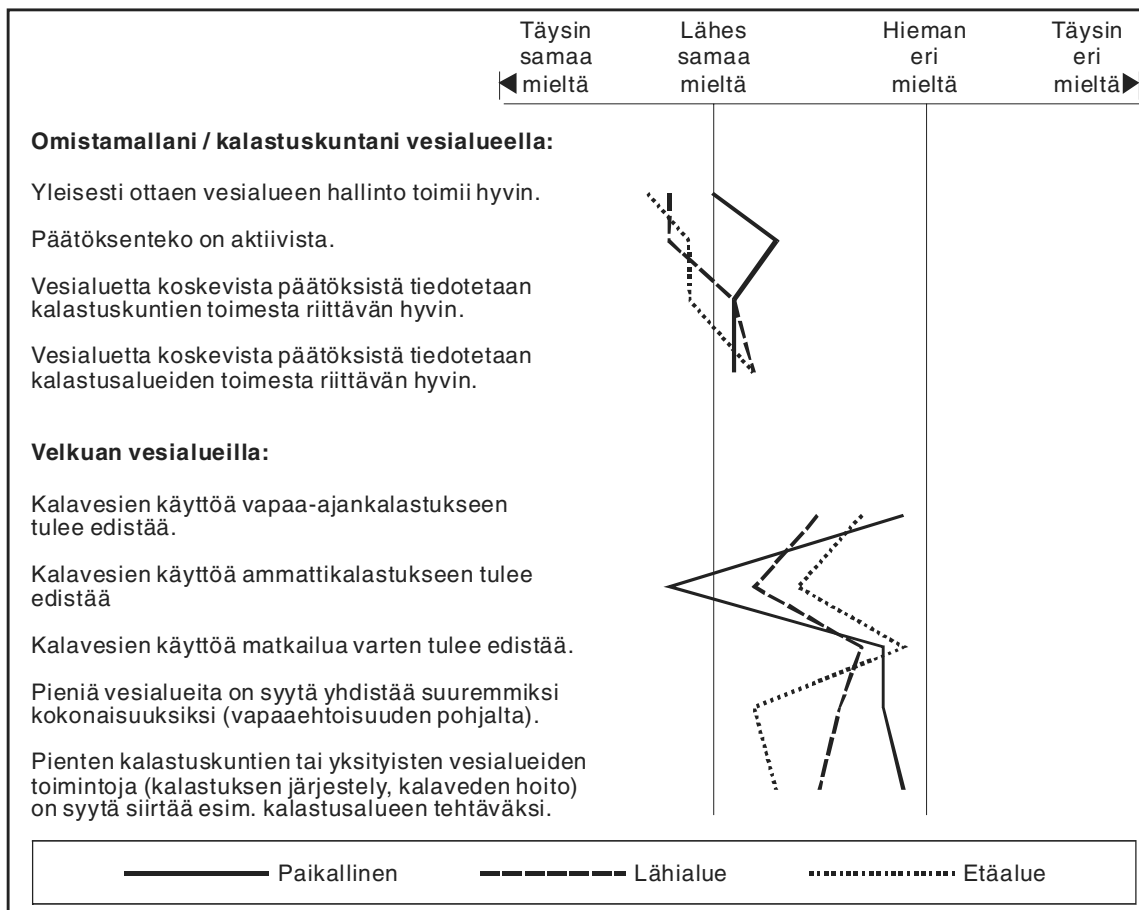
Osakkaiden ja yksityisomistajien hallinnon kehittämistä ja vesialueiden käyttöä koskevat näkemykset poikkesivat hieman toisistaan. Ehdotus pienten vesialueiden yhdistämisestä, samoin kuin pienialaisten hallintayksiköiden toimintojen siirtämisestä kalastusalueelle sai osakkaiden keskuudessa yksityisomistajia myönteisemmän vastaanoton. Näkemuseroja selittänee omistajatahojen toisistaan hieman poikkeava suhtautuminen omistamiseen: osakkaat eivät koe kalavettä 'omanaan' yhtä vankasti kuin yksityisomistajat. Yksityisomistajien halua päättää omien kalavesiensä käytöstä tulee esiin esimerkiksi osakkaita varauksellisempuna suhtautumisena vapaa-ajankalastuksen edistämiseen (kuva 8).



Kuva 8. Vesialueen hallinnon toimivuuden kehittäminen Velkuan kalastusalueella osakkaiden ja yksityisvesien omistajien näkökulmista. Viiva osoittaa omistajaryhmien vastausten keskiarvon kunkin väittämän osalta.

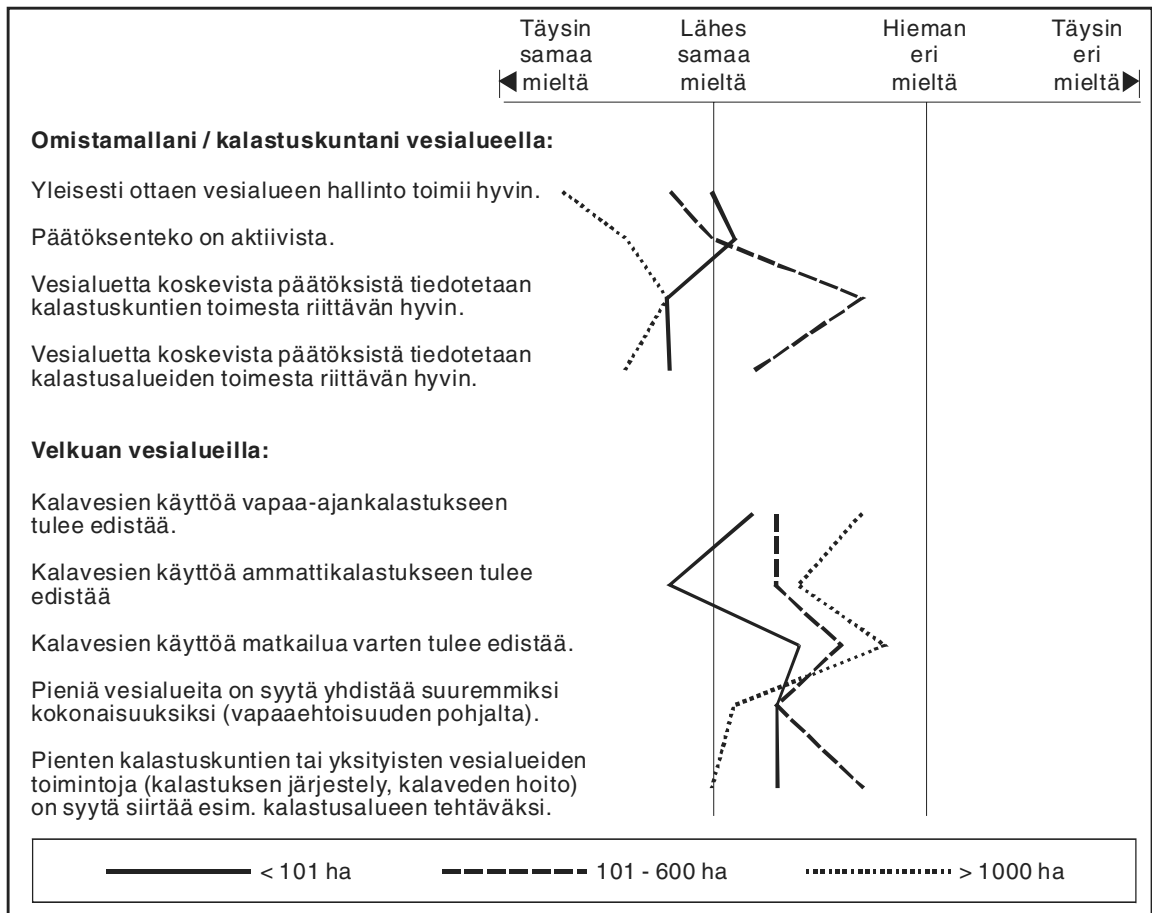
² Kalastusalueen isännöitsijän mukaan ero selittynee sillä, että kalastusalueet lähettävät tiedotteet ym. kalastuskuntiin sihteereille, jotka ilmeisesti eivät välitä samaansa tietoa kovinkaan kattavasti osakkaille. Sen sijaan jokainen yksityisvesien omistaja saa postitse suoraan tietoa kalastusalueelta.

Hallinnon ja vesialueen käytön kehittämistä koskevat näkemykset olivat sidoksissa myös vastaajan asuinpaikkaan. Lähikuntien ulkopuolella asuvien kalavedenomistajien mielestä hallinto ja kalastuskuntien tiedottamistyö toimi yleensä paremmin kuin lähi-alueella asuvien ja paikallisten mielestä. Toisaalta etäällä kalastusalueesta asuvat korostivat myös muita enemmän tarvetta pienten vesialueyksiköiden yhdistämiseen ja hallintayksikön tehtävien siirtoon kalastusalueelle. Lähikunnissa asuvat puolestaan korostivat muilla vyöhykkeillä asuvia enemmän vapaa-ajankalastuksen olosuhteiden kehittämistä, kun taas paikalliset laittoivat kalavesien käytön kehittämisessä etusijalle ammattikalastajien kalavesien saantimahdollisuuksien edistämisen (kuva 9).



Kuva 9. Vesialueen hallinnon toimivuuden kehittäminen Velkuan kalastusalueella asuinvyöhykkeittäin. Viiva osoittaa eri vyöhykkeillä asuvien omistajien vastausten keskiarvon kunkin väittämän osalta.

Vesialueiden hallinnon kehittämistä koskevia näkemyksiä tarkasteltiin myös ryhmittelemällä osakkaat kalastuskunnan pinta-alan perusteella. Suurempien kalastuskuntien (yli 1000 ha) osakkaat olivat yleensä muita tyytyväisempiä vesialueiden hallinnon toimivuuteen. Myös useimpien pienten (alle 101 ha) osakaskuntien osakkaiden mielestä hallinto toimii hyvin. Yleensä pienten osakaskuntien osakkaat suhtautuivat suurten kalastuskuntien osakkaita myönteisemmin niin vapaa-ajankalastuksen, ammattikalastuksen kuin myös matkailun kehittämiseen. Keskikokoisten kalastuskuntien (101-600 ha) osakkaat suhtautuivat varauksellisimmin tehtävien siirtämiseen kalastusalueelle, kun taas pienten vesialueiden yhdistämisen suhteen ei ryhmien välillä ollut merkittäviä eroja (kuva 10).



Kuva 10. Vesialueen hallinnon toimivuuden kehittäminen Velkuan kalastusalueella eri kokoisten kalastuskuntien osakkaiden näkökulmasta. Viiva osoittaa eri kokoisten kalastuskuntien osakkaiden vastausten keskiarvon kunkin väittämän osalta.

4. Intressiryhmien näkökulmat

4.1. Aineiston hankinta ja analysointi

Vuosina 1999-2001 haastateltiin nauhoitetun teemahaastattelun avulla Velkuan kalastusalueen kalavedenomistajia ja kalavettä omistamattomia kalastajia sekä paikallis- ja aluehallinnon edustajia. Haastattelut keskitettiin kolmen kuvassa 2 esitetyn saaristovyöhykkeen lukumääräisesti suurimpiin ja näkemyksiltään monimuotoisimpiin intressiryhmiin. Niinpä haastatelluista miltei puolet tehtiin alueella vapaa-ajanasunnon omistaville.

Suurimmalla osalla haastatelluista kesäasunnon omistavista oli omaa kalavettä. Pääosa asui lähialueella, mutta informanttien joukossa oli myös etäällä — esimerkiksi Helsingissä, Raumalla ja Salossa — asuvia. Tutkimusta varten haastateltiin myös ulkopaikkakuntalaisia vapaa-ajankalastajia, joilla ei ollut tutkimusalueella kesämökkiä, mutta jotka melko säännöllisesti kalastivat Velkuan kalastusalueella. Vetouistelun harjoittajia oli niin kesäasukkaissa kuin ulkopaikkakuntalaisissa kalastajissakin. Haastateltu matkailuyrittäjäpariskunta ei omistanut kalavettä.

Paikallista päätöksentekovaltaa edustivat kalastuskuntien aktiivit henkilöt, yksityisvesialueen omistajat, ammattikalastajat ja yksi kalankasvattaja. Kalastuskunnista poimittiin tutkimukseen niin toimivia kuin toimimattomiakin. Kalastuskuntien edustajat harjoittivat ammattimaista kalastusta, jotkut omistivat myös yksityisvettä ja osa toimi lisäksi kalastuksenvalvojana. Yksinomaan yksityisvettä omistavien haastateltujen joukossa ei ollut ammattikalastajia.

Kalastuskuntien aktiivien ja yksityisvesialueiden omistajien yhteystiedot saatiin kalastusalueen isännöitsijän ylläpitämästä rekistereistä. Ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajankalastajien yhteystiedot hankittiin kalastajajärjestöiltä ja pyydystarvikeliikkeiden omistajilta. Osa yhteydenotoista vapaa-ajanasunnon omistaviin tehtiin etukäteen. Tiedot yhteyksiä vailla olevasta saaristosta vapaa-ajanasunnon omistavista tavoiteltiin kiertämällä veneellä saaristoa ja poimimalla haastateltavat paikanpäältä sattumanvaraisesti ilman etukäteisvaroitusta.

Haastateltavien poimintakriteereinä käytimme myös kalastuskunnilta saatuja osakseluetteluita ja osakkaiden osuuslukuja (manttaalilukuja). Kesäasukkaiden pääosin sattumanvaraisesta poiminnasta huolimatta haastateltavaksi kertyi niin vesialueita omistamattomia kuin myös varsin kattava aineisto eri kokoisilla osuusluvuilla kalastavia. Kaikki kesäasunnolla tavatut suostuivat haastatteluun. Sen sijaan puhelimitse tehdyt viitisentoista yhteydenottoa johtivat viiteen kieltäytymiseen. Kielteinen asenne perustui pääosin siihen, että tavoitellut henkilöt eivät kalastaneet tai heitä ei kalastusliikkeen kiinnostanut.

Nauhoitettuja teemahaastatteluja kertyi kaikkiaan 57. Haastateltujen ikä vaihteli 23 ja 79 ikävuoden välillä. Kalastuskuntien edustajien keskimääräinen ikä oli 55 ja kesäasukkailla hieman alhaisempi: 53 vuotta.

Haastatteluiden pituus vaihteli puolesta tunnista lähes kolmeen tuntiin. Haastattelussa käsiteltiin keskustelunomaisesti ennalta määritellyjä teemoja sekä niiden ohella haastateltavan esiin nostamia kysymyksiä (liite 2). Haastattelut litteroitiin sanatarkasti, minkä jälkeen teksti koodattiin pääsisältöluokkien mukaisesti Atlas-ohjelmalla seuraaviin pääluokkiin: 1) vesialueiden hallinto, 2) vesialueiden käyttö, 3) oma kalastus, 4) ristiriidat, 5) tiedonkulku, 6) kalanviljely ja 7) luonnonympäristöön liittyvät puheet.

Tässä tutkimuksessa on analysoitu vesialueiden käyttöä ja kalanviljelyä lukuun ottamatta kaikki muut sisältöluokat.

Tätä lukua varten on analysoitu 38 haastattelua (taulukko 15). Analysoinnin ulkopuolelle jäivät etupäässä haastattelut, joissa haastattelijan ja haastateltavan dialogi oli lyhytsanaista ja melko vivahteetonta.

Taulukko 15. Analysoidun aineiston informantit intressiryhmittäin.

	Analysoitu aineisto
I Vesialueita omistavat	24
Kalastuskuntien aktiivit	7
Yksityisvesialueiden omistajat	4
Kalankasvattajat	1
Ammattikalastajat	1
Vapaa-ajan asunnon omistavat	10
Muut paikalliset	1
II Vesialueita omistamattomat	12
Matkailuyrittäjät	1
Vapaa-ajan asunnon omistavat	6
Vapaa-ajankalastajat	5
III Hallinnon edustajat	2
<i>Yhteensä</i>	38

Analysoinnissa valmiiksi luokiteltua aineistoa on lähestytty aineistolähtöisesti tematisoinnin kautta. Näin oli mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa (Eskola ja Suoranta 1998). Haastatteluista on poimittu sanatarkkoja mahdollisimman hyvin käsiteltävää teemaa valaisevia sitaatteja. Kunkin sitaatin jälkeen on suluissa mainittu haastatellun intressiryhmä ja mahdollisesti asuinalueeseen tai pyyntitapaan liittyviä tietoja sekä lopuksi tutkimuksessa käytetty koodi.

Vetouistelijoiden kalastuksesta ja etenkin lupa-asioihin liittyvistä näkemyksistä kerättiin tietoa myös avoimista kysymyksistä koostuvan haastattelulomakkeen avulla. Lopputyksyllä 1999 — parhaaseen vetouisteluaikaan — poimittiin sattumanvaraisesti yhteensä 22 vetouistelijaa lähinnä Teersalon ja Rөөlän veneenlaskuluiskien tuntumasta.

4.2. Kalastuksen motiivit

Kalastuskuntien edustajille kalastus on suvun perinnettä ja sen harjoittamista halutaan jatkaa. Heille kalavesillä on taloudellista merkitystä, vaikka kalastuksen kannattavuus on vuosikymmenten kuluessa alentunut. Taivassalon- Livonsaaren vyöhykkeellä varsinkin monien sisävesikalalajien kalastus on taantunut voimakkaasti:

“Silakanpyyntiä ja sitten verkkopyyntiä on ollu talvel niinku kesälläkin, syksyl kuten keväisinkin, kuhan kalastus ja kesäisin oli ennen lahnakalastus sillon talvisin. Se oli aika... aika isokin systeemi sillon lahnalla, kun sillä oli menekki, niin sitä kalastettiin paljon” (Kalastuskunnan aktiivi, M0232)

Kalastuksen kannattavuuden heikkeneminen johtuu etenkin 2- ja 3-vyöhykkeillä (kuva 2) myös silakkakantojen vähenemisestä. Esimerkiksi molemmat Rөөlän ja Pakinaisten

vyöhykkeellä haastatellut kalastuskuntien aktiivit olivat aiemmin harjoittaneet silakan troolausta:

”mun isäni kuoli ni, ni tota hänellä oli sitt tämä rysäkalastus (...) ja tota siihen mä niinku sitte hyökkäsin ... ja, ja tota, mutt sitä tehtiin yks kevä vaan, ja sitt me päätettiin ett, eikös hankita troolarit ja, ja tota ne ostettiin sillo 1970 syksyllä ja (...) et sitäki lähes 30 vuatta nyt sitt tehti, ku ne viime syksyn myyti, myytiin pois, ett niitä täytyst aina hiuka suurenneltii ja suurenneltii... (Ammattikalastaja, kalastuskunnan aktiivi, M0224)

Vapaa-ajanasunnon Velkuan kalastusalueella omistavat voitiin puheiden sisällön pohjalta luokitella kahteen ryhmään: niihin jotka mieltävät itsensä paikallisiksi ja niihin jotka kokevat itsensä paikallisyhteisöön nähden ulkopuolisiksi. Vapaa-ajanasunnon omistavista ne, jotka ovat lähtöisin saaristosta tai rannikolta ja ovat saaneet perintönä kotitilan kalavesineen, luokittelevat itsensä paikallisiksi. Vaikka heillä on työ ja vakituinen asunto kaupungissa niin side saariston paikallisyhteisöihin on edelleen tiivis: kesäasunnolla vietetään mahdollisimman paljon aikaa ja yhteydenpito paikallisiin asukkaisiin on vilkasta. Heille verkko oli keskeinen pyyntiväline. Muutamilla haastatelluista olikin nuoruudesta lähtien säilynyt kalastukseen nähden saaliskeskeinen suhde:

”Ett mä kävin sitt viikonloppuna täällä (kesäasunnolla) ett, verkot oli talvellaki viikon meressä ja ... mull kertyi sitt kesällä niin paljo semmosta ... kun talvella tuli ylitöitä ja syksyllä ni, sitt mull oli kesällä niin paljon vapaat, ett mä harrastin silloin kesällä enemmän sitä kalastusta ja, taikk mä otin keväällä sitt, huhtikuun lopussa aina lomaa, ni mä pystyin kuhaa ottamaan kiinni silloin, ja ahventa ku siin oli hintaa sitt vielä.” (Vapaa-ajanasukas, M0223)

Kesäasukkaille kalastus ei yleensä ollut ainoa mökillä vieton motiivi. Siihen liittyi myös yhdessäoloa perheen parissa, luontokokemuksia ja -elämyksiä sekä esimerkiksi kesäasunnon kunnostusta. Muutamilla haastatelluista saaristolähtöisistä vapaa-ajanasukkaista kesäasuntona oli vanha kalastajatila, mikä sijaitsi yleensä saaren alavimmalla ja viljavimmalla paikalla, jossa saattoi kasvattaa esimerkiksi perunaa ja vihanneksia omaan tarpeeseen.

”Kyllä täytyy sanoo näin, että me molemmat tykätään tietysti olla mökillä, viljellä maata täällä, mutta kyllä yks pääasia on kalastus. Ja koska me todella nautitaan kalan mausta, niin me kalastetaan ihan sen takia, ett se o hyvää. Ja tullaan tänne ihan niinä aikoina, ku tiedetään, että saadaan kalaa, eli aikasin keväällä ja myöhään syksyllä.” (Vapaa-ajanasukas, M0202)

”Ja olen sitä mieltä ett kun tekemistä riittää, ni ei tarvii minnekään punttisalille lähtee. Välillä hakataan puita ja välillä tongitaan maata ...” (Vapaa-ajanasukas, M0223)

Kesäasukkaista ne, jotka ovat tulleet veden äärelle paikallisyhteisöjen ulkopuolelta, kokivat kesämökillä olon sisällön hieman toisin kuin saaristolähtöiset: he etsivät luonnosta pikemminkin kokemuksia ja elämyksiä kuin taloudellista hyötyä. Saaristolähtöisiin vapaa-ajanasukkaisiin verrattuna he harjoittavat verkkokalastuksen rinnalla

useammin myös vapakalastusta. Vastapainoa arkityölle etsittiin kalastuksen ohella muun muassa veneilystä, sukellusharrastuksesta tai yksittäisten eliölajien tarkkailusta:

”Mun harrastukseni (perhosten keräily) se o nyt, se viä oikeestaa osan täst kalastamisest, niinko o vieny poies, et, et ei se kalastaminen ol ennää nii, nii simmost. Se onkiminenkaa, ku mää enne oli ahkera onkimaa kyl, et mää tykkäsi siit onkimisest, se oli kiva narrata niit, mut tota seki o niinku jääny sit ku o tullu muuta tilal siihe.” (Vapaa-ajanasukas, M0239)

Kalavettä omistamattomat kesäasukkaat harjoittivat etupäässä vapakalastusta — verkkokalastus ei heitä liiemmin kiinnostanut. Vetouisteluun erikoistuneen vapaa-ajanasukkaan (M0240) mielestä Velkuan pienipiirteisen saaristoluonnon monimuotoisuus toi kalastukseen lisäarvoa:

”... et täs on, löytyy, löytyy sekä tämmösii selkäpaikkoja, että, että suojasii saaristoi ja sokkeloisii paikkoja, että, et tää o aika monipuoline...”

Vapakalastajat ovat verkkokalastajiin verrattuna liikkuvia: kalapaikkaa saatetaan etsiä hyvinkin kaukaa ja kaveriporukalla kalastusretkiä saatettiin läänikohtaisen viehekortin turvin tehdä hyvinkin kauas mökkipaikkakunnalta. Useimmat haastatelluista olivat hankkineet kesäasunnon aivan hiljattain ja olivat myös muihin vapaa-ajanasunnon omistaviin verrattuna keskimääräistä nuorempia. Kesämökkilläolon ensisijaisena motiivina korostuu virkistäytyminen ja rentoutuminen, johon ei välttämättä liity kalastusta.

”Kalakaan ei ol pääasia ko pääsee lepäämää, ko on koko viikon painanu... saa lyöä kampeensa kärryyn ja lähtee... voi olla vähän aika pois taas... sivilisaatiosta ... se on sitte paljo ku saa tulla tänne, takkaan valkee ja... rauhottuu taas viikonloppusi... se antaa jo niin paljo etten mä tiä... Ne on vaan semmosii ... tiäsk ku... kiva taas ko on aikaa jotain... nyt on taas muita hommi... ollu muita projekteja, tää kesä menny tässä... jääny ny vähä vähemmäks tommost kalastamiset. Olihan tossa viime viikolla ku meillä oli loma, yritettii, mut ku ei siit oikeen mitää tullu...” (Vapaa-ajanasukas, M0227)

Ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajankalastajat olivat aktiivisia kalastajia, jotka käyttävät miltei kaiken vapaa-aikansa kalastuksen parissa. Yleensä he lähtivät kalastusmatkalle kaveriporukalla. Näin voitiin alentaa kunkin osallistujan matkakustannuksia. Velkuan kalastusalueen eduksi mainittiin hyvät palvelut ja yhteydet, erinomaiset kalavedet, luonnonmaisemat ja paikallisten asukkaiden ystävällisyys.

”... kuuli että oli tullu Velkuastaki taimenta ja ... pikkusen lyhyempi matka... eikä tätä lossiylitystä siinä, vaikkei se nyt kauaa... kyllä se vaa pitkält tulee ni jokaikinen minutti on tärkeä...jos päivän reissuja ajellaa täältäki tonne niin, ne on raskaita päiviä.” (Vetouistelija, Valkeakoski, M0252)

”lähdet tohon järvelle, lähdet tohon kalaan ni... ahvenet on tän mittasia, kahdeksan senttiä pitkiä, ei niitä oo mitään mieltä käydä tuolta kiusaamassa, se on ku kakaroita räikkäis ku niit onkii, ku oppinu e ku mereltä tuodaan ettei alle satagrammasta tuoda kotio ollenkaan.” (Pilkkijä, Valkeakoski, M0253).

4.3. Kalastuksen järjestäminen

4.3.1 Suhtautuminen kalastusrajoituksiin

Kesäasukkaiden kalavarojen kestäväää käyttöä painottavat argumentit koskivat useimmiten kuhankalastuksen järjestämisestä. Heidän mielestään kuhaa kalastetaan liian tiheillä verkoilla, joskus myös liian suurella verkkomäärällä. Ei-paikallisten vapaaajanasukkaiden kannanotoissa korostuivat laajemmin luonnonsuojelua tähdentävät painotukset (mm. verkkokalastuksen haitallisuudesta vesilinnustolle) kun taas ammattikalastajat toivat esiin painokkaimmin kalakantojen taloudellisesti kestävään käytön. Kesäasukkaiden ja vetouistelijoiden mukaan liian tiheitä verkkoja käyttivät etupäässä toiset kesäasukkaat, eivät niinkään ammattikalastajat.

”...tarttis vähä verkkosilmän koko muuttaa, ei me niit lohia sielt saada, jotenki se niinku tasa... tavallaan tasapuolistas, se ettei sit mökkiläiset ota niit istukastaimenii tai ettei ne kuole verkkoihin eikä mitään muuta, et isot silmäkoot ja näin pois päin, kuhalla varsinkin.” (Vapaa-ajanasukas, vetouistelija, M0231)

Intressiryhmien huoli kalaresursseista konkretisoitui selvästi myös kuhan pilkintää koskevissa ilmaisuissa. Useissa puheenvuoroissa mainittiin Mynälähdän Tuomonriutoilla touko-kesäkuun vaihteen tienoilla vapaa-ajankalastajien harjoittama kuhan pilkintä, jossa saaliin uskottiin koostuvan pääasiassa alamittaisista kuhista. Näkemyksen esittäjät olivat pääasiassa yksityisvesien omistajia tai kalastuskunnan aktiiveja. Tämän suuntaisia huolestuneita ilmaisuja löytyi myös kahdelta vetouistelijalta.

Monet informanteista — myös ammattimaisesti kalastavat kalastuskuntien aktiivit — esittivät, että kuhan pyynnissä alinta sallittua 43 mm silmäkoko tulisi nostaa 45 mm:iin³. Silmäkoon nostamisen ei katsottu haittaavan siikakantojen hyödyntämistä. Kalavedenomistajat ja muutamat kesäasukkaat esittivät kuhalle kutuaikaista rauhoitusta.

Hauenpyynnin järjestämisessä suojelunäkökohdat eivät nousseet esiin kovin vankasti. Yleisin eri intressiryhmien esittämä näkemys oli että Velkuan kalastusalueella haukikannat ovat vahvoja. Osaltaan tämän katsottiin johtuvan hauenkalastuksen vähenemisestä kahden viimeisen vuosikymmenen aikana. Varsinkaan ammattikalastajien keskuudessa hauki ei ollut enää kovinkaan tavoiteltu saalis. Myös vapaaajankalastajien kalastushistoriaa ilmentävissä kuvauksissa kävi ilmi, että hauki on menettänyt merkitystään saalisalana.

”Mää ole niinko kalastanu sitä, sanotaa nuarempana kalastettii todella paljo ja, ja semmosil alueil misä kalastettiin tosi rankasti, ni hauki lisääntyy kyl nii paljon, et, et, et sanotaa luantaisil hauen oleskelualueil, siis semmosil misä niinko hauki hyvi menestyy ja pärjää, ni kalastamal sitä ei saa loppumaa.” (Ulkopaikkakuntalainen vapaaajankalastaja, M0238)

³ Isännöitsijän mukaan Velkuan kalastusalue teki esityksen siirtymisestä solmuväliltään 45 mm:n verkkojen käyttöön, mutta ruotsinkielisen saariston kalastusalueiden päädyttyä säätelyssä 43 mm verkkorajoituksiin otettiin tämä käytäntöön myös Velkuan kalastusalueella. Useimmat Saaristomeren kalastusalueet, Velkuan kalastusalue mukaan lukien, sopivat siirtymisestä vähintään 45 mm:n solmuväliin siirtymisestä vuodesta 2001 lähtien (Kurkilähti & Wiik 2001).

Vaikka vapakalastuksen aktiivisin vaihe näytti liittyvän monien osalta varhaisnuoruuteen, niin hauenkalastuksen merkityksen väheneminen vaikutti haastateltujen parissa hyvinkin todelliselta. Muutama kesäasukas mainitsi kalastaneensa nuoruudessaan haukea iskukoukuilla. Nykyisin heittovapa näytti olevan hauen pyynnissä tärkein pyyntiväline.

Vapaa-ajanasukkaiden mielestä viehekalastusoikeuden laajeneminen ei ole olennaisesti lisännyt heittokalastusta, joten he pitivät perusteettomana väitettä. Niinpä heidän mielestään tuntui täysin perusteettomalta väite, että viehekalastuksen vapautuminen olisi aiheuttanut haukikantojen vähenemistä. Edellä esitettyjen näkökulmien perusteella onkin ymmärrettävää, että vapaa-ajanasukkaat ja ulkopaikkakuntalaiset suhtautuvat hauki-istutuksiin tietyin varauksin.

”...siis mää olen sitä miält, et esim haue osalt, ni mones paikkaa jopa sais lopettaa koko hauen istutuksen, et haukihan on luantaisest semmone kala, et... et mää ole jopa sitä miältä, et se saattas nostaa hauen kokoo, ko se hiuka se kanta harvenis. Et mää olen hyvin pitkält sitä miältä, et hauen istutuksel ei o kyl kauheet merkityst, tiätyst jos o hirveen kova kalastuspaine, ni ehkä nyt sitä pikkusen pystyy pitämään mut tänä päivän, ku nyt ko toi o siirtyny toho viehekalastuskin niin levinnny kauttaaltaan, ni mää luule et se ois jopa hyväks ko lopettas koko haue istuttamise (Ulkopaikkakuntalainen vapaa-ajankalastaja, M0238).

Vähäinen kiinnostus haukikantojen suojelutarpeisiin johtuu osaltaan siitä, että haukea ei erityisemmin arvosteta alueella ruokakalana. Esimerkiksi verkoista sivusaaliina saatuja haukia vapautetaan yleisesti takaisin mereen.

”... yhdeksän haukee mä laskin ett oli, oli kahdess verkoss, plus muuta kalaa ja yhtää haukee mä en ottanu...” (Vapaa-ajanasukas, M0206)

”Haukee en o syäny, ei varmaa viitee vuatee, ei muutakun kissalle.” (Vapaa-ajanasukas, M0223)

Muutama haastatelluista viittasi takavuosina haussa esiintyneeseen sarkomatoosi-epidemiaan, minkä arvellaan vähentäneen hauen arvostusta.

”Tää uistininnostus jäi pois ja, tuli tää haukikato ja nää pattihauet niin, niin siit meni kyllä sitte simmonen ... halu siihe haukee ja, se on vieläki olemassa se vastenmiällisyys, että ei ihan miälellää vieläkkää haukia syä, vaikka sitä joskus yrittää. Ett miel-, melkei se tulee, jos tulee siikaverkkoon tosa keväällä ulkona, ni se hauki tulee päästetty pois ja, ettii vaa sitä lohikalaa.” (Vapaa-ajanasukas, M0240)

Yhdellä saaristolaislähtöisellä kesäasukkaalla (M0223) oli edellisiin verrattuna täysin vastakkainen näkemys haukikantojen tilasta ja haukikantojen suojeluun. Hänen kokemuksensa mukaan haukikannat olivat vahvempia takavuosina, jolloin monia hauen tärkeitä kutulahtia oli rauhoitettu keväiseltä hauenpyynniltä. Hänen mielestään viehelain myötä hauella ei ole enää lisääntymisrauhaa vilkkaan veneilyn ja kalastuksen takia.

“Nyt sanotaa, sillo ku just o ett hauki on kutu, kutu meneillään, ni sillo niit uistelijoit o vaikk kuin paljo, ja heittäji, on just parhaimmiss paikoiss ja ... ja ennen tääll oli, ett tämä Pohjakylän alueki ni, se ol ... hauen kalastus kiälletty jäittelähdöst ... olik se kesäk-, toukokuu loppuu, vai kesäkuu loppuu, kumpaa se nyt oli. Ja noi o ja hyviä, niinko enne oli ne rauhotusalueet, oli tuall jaetull vesialueell, niinko Velkua eteläpuolella.”

4.3.2. Kesäasukkaat ja ulkopaikkakuntalaiset: istukkaaksi siikaa ja taimenta

Kesäasukkaille ahven oli tärkein saaliskala, vaikkakin monet 2- ja 3-vyöhylleellä kalastaneet tavoittelivat saaliiksi myös siikaa. Siika on aiemmin ollut satunnainen saaliskala, mutta 1990-luvulla sitä on yhä useammin saatu verkoista sivusaaliina. Kalastuskuntien siikaistutukset saivat monilta mökkiläisiltä kiitosta. Yksi ulkopaikkakuntalaisista vapaa-ajankalastajista (M0238) uskoi lisääntyvien siikaistutusten tuovan lähitulevaisuudessa kalavesille myös siikapilkkijöitä. Saaristolähtöisiä lukuun ottamatta kesäasukkaat eivät kuhia verkoilla juurikaan kalastaneet.

Huoli kalastuskuntien taimenistutusten vähenemisestä tuli esiin etenkin vetouistelijoitten lausumissa. Muiden kalalajien istutusta suosivan asenteen taustalla vetouistelijat arvelivat olevan paikallisten asukkaiden vetouistelijoita kohtaan vallitsevan epäluuloisen ja jopa vihamielisen asenteen.

”... täällähän on siirrytty hirveen paljon taimen istutuksist siikaistutuksiin, must mikä o harmin paikka, et näi o käyny. Kalastuskunnathan päättää siian... taikka kalaistutuksist ja nyt ne on ilmeisesti protestina tehny sitä, et ne istuttaa siikaa eikä istuta taimenta ko tuli tää.. viehe.. viehekalastus... läänikortti... Nii, niin, ainakin mitä nyt on juttuu kuullu, ni ne on hyvin pitkälti ovat niinko, se o semmost et halutaa hiuka kiukutella.” (Ulkopaikkakuntalainen vapaa-ajankalastaja, M0238)

Taimenkantojen hupenemisen ja saaliskalan koon pienenemisen syyksi vetouistelijat näkivät istutusten vähenemisen ja toisaalta lisääntyneen kuhan verkkokalastuksen, mikä verottaa taimenistukkaita. Vetouistelijat peräänkuuluttivat taimenen alamitan nostamista.

”...alamitan nostaminen ois simmone ehdottaman, ehdottoman tärkeä, ja mä tiedän, puhun oikeestaan kaikkien vetouistelijoitten suulla, en usko, et kellään olis mitään...ja niin raju nosto vielä, että, se vois mennä kaks vuotta, nii et kalaa olis vähemmän, mut et sillo ko se sit tulis, sillo olis hyvä, hyvän kokosta kalaa, et varmasti se muutaman vuoden pääst taas tasaantuis saaliit, niinku kappalemäärä, ja sillo se kala olis isoa..” (Ulkopaikkakuntalainen vapaa-ajankalastaja, M0235)

Vetouistelijoitten mukaan kalastuskuntien nihkeys taimenistutuksia kohtaan saattaa osaltaan merkitä kalastuskuntien lupatulojen pienenemistä, sillä monet valitsevat pyyntialueensa sen mukaan missä kalaa on runsaimmin.

”...mää siirryn enempi jokikalastukseen ja... muitten kalojen kalastukseen, se o aivan varma, et enhän mä nyt tyhjää kalasta.” (Ulkopaikkakuntalainen vapaa-ajankalastaja, M0238)

Kesäasukkaat ja vapaa-ajankalastajat olivat valmiita osallistumaan sekä siika- että taimenistutuksista koituviin kustannuksiin. He pitivät valitettavana, että kalastuskuntien aktiivinen istutusvarojen keruu vapaa-ajanasukailta ja paikallisilta on viime vuosina hiipunut.

”Oisin tuota kyllä vielä niin, niin lisäämässä kalan istutuksia, nimenomaan jalokalaistutuksia Turun saaristoon, lähinnä taimenta ja siikaa. Se ois kyllä kauheen kiva, ku sitä sais vähä enemmän. Siihen mä itse osallistusi mielellään kun, kun vaan vois jollaki tavalla osallistuu ... tietäis mihinkä pitäis osallistua, ja millä tavalla, että sais lisääntymään, ni se ois hienoo.” (Vapaa-ajanasukas, M0202)

Esimerkiksi vapaa-ajankalastajien alueellinen seura Saaristomeren vetouistelijat ry. on istuttanut vähäisessä määrin taimenia. Myös järjestöön kuulumattomat kalastajat ilmaisivat halunsa osallistua taimenen istutuskustannuksiin.

4.4. Kalavesien hallinta

4.4.1. Kalastuskuntien edustajien näkökulmat

Kalastuskuntien edustajien mukaan kalastuskunnan tärkeimpänä tehtävänä on ammattikalastuksen säilyttäminen, kalakantojen turvaaminen ja järjestyksen ylläpito kalavesillä.

”Ett siäll jonkunkin näkönen valvonta siäll olis sitt, sitt juur ainaki ... oli se sitt ammattilainen taikka toi vapaa-ajan ni, ett se sitt vähänki lain ja asetuksen puitteiss siäll on ja elää, elää ett ei se kyll, sanotaa ny esimerkiks ett se laskee verko ja jättää ne sinne vaikka kymmeneks vuadeks, ni se ei ol sillon kyll ainaka lain hengen mukanen ja, tai jok kiintopyyrys, tai mikä tahans.” (Kalastuskunnan aktiivi, ammattikalastaja M0216)

Velkuan kalastusalueen eteläisimmällä 3-vyöhykkeellä haastatelluista melko pienten kalastuskuntien aktiiveista monet suhtautuivat varauksellisesti vesialaltaan pienten kalastuskuntien toiminnan järjestämiseen.

” Täällähä ei o mistää virallisest niin kauheesti piretty tääll saaristoss koskaa, ja tää niinku tuntus jotenki pakolt ensin koko homma, sillon ku näit kalastuskuntii piti, piti perustaa ja ... ei se jostai syyst sitt vaa oikee ketään kiinnostanu niin hirveesti... Kaikki.. kaikkalainen tämmönen ... viranomasten kans taas ... seurustelu, ni se ... se on aika sellasta ... takkusta ja, en mä tiädä, jos nää kalastusviranomaset niin pahoi olis, mutt ...” (Kalastuskunnan aktiivi, M0203)

Pääosa kalastuskuntien aktiivihenkilöistä oli tyytyväisiä kalastusalueen rooliin ja toimintatapoihin. Yksi kalastuskuntien aktiivi (M0203) sanoi, että kalastuskorttivarojen kalastuskunnille jakamiseen liittyy turhaa byrokratiaa.

”Se täss kalastusalueess o vähä problemaattista mun mielestäni, ko ne osaa ... kyll ne kaikki paperit osaa lähettää, mutt joka kerta, ku siält pitäs jotain saada, ni aina pitäis lähettää selvitykset omistusoikeuksist sun muist ett, mää oon nyt sitt niinku jättäny tekemätt, ett pitäkööt (...) nyt niit rahoi sitt vähä aikaa siäll. Mun mielestäni, jos ne on kerran selvitetty, ni ne pitäs oll, olla siäl aika tarkkaa.”⁴

Vielä tovin mietittyään kalastuskunnan aktiivi jatkaa:

”Mutt jotenki se tuntuu aika, semmoselt tarkotushakuselt, ett ... ikäänkuin niitä vähää rahoja ei niinku kovin mielellään haluttais antaa. Kyllähän ne periaattees ... onhan sinne joskus annettu vissii jo... piänemmät summat ni, on saanu mennä kalastusalueen käyttöön. Ei siin mittää ... kai he osaa ne käyttää ...yhteiseks hyväks.”

Kalastuskunnissa toimivien mukaan ns. läänikohtainen viehekortti merkitsi kalastuskuntien lupatulojen vähenemistä, minkä takia kalaistutuksia on jouduttu vähentämään. Kalastuskuntien aktiiveja närästävät etupäässä vapakalastajat ja vetouistelijat, jotka vievät kalavesiltä istutuskalat:

”ei niit istuteta sillo ku, koska ei rahaakan tule ni, onhan se ny niin luannollinen selitys ku olla voi, ett ei yksityisen kannattaa istuttaa sinne, ja äijät tulee mistä millonki ja, ja pyydystävä sen kala. Mutt ett tämä on just, ett tämä lupakäytäntö ni kaasi sen, ett kosk ei niit luparahoi tule ni, ei, ei myös ol istukkaait. Oli se sitt taimen, taikk hauki taikk mikä tahansa kala ko istut-, siika taikk, mitä niit istutetaa. Ei kenenkkä kannata niit maksaa, kun toi... koska toiset tuleva ne, korjaava poijes.” (Kalastuskunnan aktiivi, M0216)

”me emme ole osallistuneet näihin (istutuksiin), koska näist yleisist, nää mitä kalavesie omistajat saa (saa kalastaa istuttamiaan kaloja), ni ne saa niin vähä, ett tota ... sitte kalastusalue kuitenkin esittää aika, aika tota ni suuren toiveen. Emmä ny muista, mitä se o, ett olikse pari ma-, pari markkaa per vesihehtaari, mitä he haluais tota siikaistutuksii (...). Mä en o koskaan kyll niit maksanu, enkä aio maksaakaan. Niin kauan, ku se ... jos se liikenne käy niinpäi, ett kalavesien omistajien pitäis vaan maksaa, ja ei saa mitään ni. ... En o kattonu asialliseksi osallistuu niihin.. Kyllhä se tietenkä niin on ett, siikaakaan ei viäl, viälä saa ainakaa kalastaa muuta ko ... ne kenell on kalastusoikeus. Ett siin miäless se vois oll asiallistakin maksaa, mutt must se on aika paljo kuitenkin.” (Kalastuskunnan aktiivi, M0203)

Myös silakan troolauksen sekä rysä- ja paunettipyynnin vähenemisen seurauksena ammattikalastukselta saadut vuokratulot ovat vähentyneet. Osittain tämäkin selittää kalastuskuntien tulojen pienenemistä.

Kalastuksen valvonnasta vastaavat useimmiten kalastuskuntien aktiivit, ammattikalastajat tai saaristolähtöiset vapaa-ajanasukkaat, jotka muutenkin liikkuvat paljon vesillä. He tuntevat kalavedet ja kalastuksen hyvin, mutta samalla liiallinen tuttuus aiheuttaa valvontatyöhön ongelmia: kalastuksen valvonta ei aina tunnu kovin mielekkäältä.

⁴ Isännöitsijän mukaan kalastusalue on 1980- ja 1990-lukujen aikana joutunut kolme kertaa tiedustelemaan kalastuskunnilta yksityiskohtaisempia tietoja omistuksesta. Kyselyt ovat liittyneet kalastuslainsäädännössä tapahtuneisiin yleisimpiin muutoksiin.

“Ett mä ole sitä miältä, ett jos kalastust valvotaa, ni se tarttis, ett valtio palkkais jon-neki määrätyll alueell kalastuksen valvojan ja siäll ... joka aamu lähtee kiarrokselle ja, määrättyin aikoihin kiärtelee tuall, ni varmasti saaraan ... pelaamaan se kaikki. Mut ei noin, vapaaehtosuuren pohjall.” (Vapaa-ajanasukas, kalastuksenvalvoja, M0223)

Kalastuskuntien edustajat pitivät ongelmana liian vähäistä kalastuksen valvontaa: monet lainsäädännölliset uudistukset ja säädökset olisivat kaivanneet valvonnan tehostamista. Viehekalastuksen vapautuminen on kuitenkin saanut monet valvojat turhautumaan työhönsä, mikä on entisestään vähentänyt valvontaa vesillä.

4.4.2 Yksityisvesien omistajien näkökulmat

Haastateltujen pienten kalastuskuntien pääosakkaat mielsivät vesialueen yksityisvedeksi – ei kalastuskunnaksi. Yksityisvesialueiden omistajilla on yleensä kalastuskunnan osakkaita parempi yleiskuva omistamansa vesialueen kalastuksesta ja kalastajista. Tietämys on parempi, jos omistaja itse liikkuu ja kalastaa vesillä. Yksityisvesien kalastusoikeuden haltijat ovat yleensä omistajan tuttavvia tai sukulaisia; ventovieraat eivät yleensä ole lupia kyselleet. Luvaton kalastus yksityisillä vesialueilla on niin pienimuotoista, ettei sitä pidetä erityisempänä ongelmana.

Lupien myöntämiseen ulkopuolisille yksityisvesien omistajat suhtautuvat pääpiirteis-sään myönteisesti. Haastatteluissa kävi myös ilmi, että käyttöoikeudesta ei yleensä ole peritty rahallista korvausta, vaan jotkut kalastusoikeuden saaneet vapaa-ajankalastajat ovat joskus antaneet vesialueen omistajalle osan saaliistaan. Käytännössä tällaisesta järjestelystä ei yleensä ole sovittu, vaan kalastusoikeuden haltija — useimmissa tapauksissa kesäasukas — on halunnut ottaa käytännön tavakseen. Poikkeuksen tästä ’maksuttomasta kalastusoikeudesta’ muodostivat ammatikseen kalastavat, joilta yleensä perittiin vuokraa kalavesien käyttöoikeudesta. Vesialueiden merkityksessä ammattikalastukselle saattoi olla huomattavia alueellisia eroja. Arvokkaimpina vesialueina etenkin silakan ja kuhankalastuksen kannalta pidettiin kalastusalueen keski- ja eteläosan saaristoa. Tärkeimmillä kalavesillä on jopa syntynyt kilpailua pyyntipaikoista ammattikalastajien kesken.

Yksityisvesien omistajat peilaavat vesialueen arvoa ja merkitystä kalavesien perinteitä ja ammattikalastuksen tulevaisuudennäkymiä vasten:

”Sitähä ei koskaa tiädä, kui sitä sitt innostuu kalastamaa ett ... luultavasti nyt, niinku mun isäki sillon nuarempan, se kalasti, sitt ol piäni aika välii ko hän ei kalastan, nyt se taas rupes kalastamaa ... ett sanotaa, ett sillon ko hän o ollu niinko aktiivi maanvil-jelijä, ett hän todella teki täss, ko hänell oli karja sillo ... ett sill lehmii oli ni ... kyll hänelt sillo kalastus jäi hiuka...”(Yksityisvesialueen omistaja, paikallinen M0230)

Yksityisvesialueiden omistajat puhuivat kalastuskunnan osakkaita enemmän omista-mansa vesialueen taloudellisesta arvosta ja sen määräytymisestä. Kalavesien arvon määräytymisessä keskeistä on ollut ammattikalastuksen kannalta taloudellisesti tärkeiden kalalajien esiintyminen:

”...mulla oli isä ammattikalastaja ja veli kalasti, et sillä he eli...(.) ..isä on ostanut vapaal kauppal täältä tämmösen pienen kalastustilan ja tuota siinä oli hyvin vähän sil-

lon vettä ja sit sitä anottiin ja saatiin sitä vettä...(…) tänne tuli vesijako, niin saatiin sitä vettä lisää, koska ihan kyl se minusta oli hirviän tärkeä. Mut nyt se on menettänyt tavallaan, et kun ei enää leipä siitä oo kiinni. Mut, silloin se oli leipä siitä kiinni, niin olihan se hienoo, ettei sun tarvinnut maksaa siitä...” (Yksityisvesialueen omistaja, vapaa-ajanasukas, M0220)

Arvokkaimmilla alueilla on useiden kalalajien tärkeitä kutu- ja syönnösalueita. Vastaavasti tasasyvyistä ja matalaa merenlahtea, jossa kaloja esiintyi vain lyhyen ajan keväällä, pidettiin vähäarvoisimpina. Saaret ja vedenalaiset karikot lisäsivät vesialueiden kalataloudellista arvoa.

Yksityisvesien omistajat näkevät kalaveden omistamisella yksilön ja yhteiskunnan kannalta myönteisiä seikkoja. Ensinnäkin se antaa omistajalle kalastuskunnan osakasta laajemman itsemääräämisoikeuden:

”Kyllä minä olen sitä mieltä, että se on ihan oikein että, että on yksityisiä vesialueita ... ja, ja niissä on selvä omistaja. Minä en erikoisemmin oo tämmösen yhteisomistuksen kannattaja. (...) Kyllä mull on tommosesta porukkahommasta yleensä niin kauhian huono kokemus, ett sitä ei kukaan sitte hoida niinkun kunnolla sitä aluetta tai, tai sitä esinettä, joka on yhteisomistuksessa ja, ja on se sitten huvila tai auto tai mikä tahansa niin, niin ei se pitkän päälle kyllä onnistu”. (Yksityisvesialueen omistaja, vapaa-ajanasukas, M0202)

Yksityisvesialueen omistaja (M0202) toteaa vielä, että kokonaan omassa hallinnassa oleva kalavesi on olennainen osa itsemääräämisoikeutta, johon liittyy myös vastuu ja velvollisuus omaisuuden hoitoon.

”Ett, ett siinä mieless tietysti tämmönen yksityinen vesiomistus niin, niin se tekee sen, että semmone ihminen, ku omistaa sen niin, ni kyllä hän koittaa aktiivisesti kaikilla mahdollisilla tavoilla suojella sitä...”

Heidän mielestään yksityinen vesienomistaja on motivoituneempi vuokraamaan kalavesiä kuin kalastuskunta, jossa joudutaan tekemään kompromisseja vesialueen osakaiden kesken. Kalastuskuntien toimintaan katsotaan myös liittyvän liiaksi byrokrati-aa. Yksi haastatelluista yksityisvettä omistavista informanteista (M0217) mainitsi, että jos vetouistelulupien myynti ja sitä kautta saadut tulot olisivat yksityisomistajien hallinnassa niin omistajat olisivat motivoituneempia rahoittamaan istutuksia tai kehittämään kalastajille suunnattavia palveluja.

4.4.3. Kesäasukkaiden näkökulmat

Pääosa vesialueiden mökkiläisomistajista tunsu kalastuskuntien toimintaa heikosti. Tietämättömyys selittyi tavallisesti vähäisellä osanotolla kalastuskuntien kokouksiin. Osallistumattomuus johtui yleensä siitä, että he olivat tyytyväisiä nykyisten kalastusoikeuksiensa laajuuteen.

”Kyll siält on niinku tullu, tullu tota noin niin kutsu, viimeks oli soitettu, tais se kirjallisenaki tulla, en muist mutt, vai olik se ihan soitto vaan, pyyntö kokoukseen. En o nyt, nyt täytyy sannoo, ett en täst viimesest oikee o perill kyll ollu, enkä mää kiältä-

mättä mikkää aktiivinen siäll o, yleensä missään... tämmösiss, ja muutenki mäe ole iha mökkiläine vaa ja, ett ... täss on näit, ammattikalastajii ni muutama, ketä varmaa enemmän mureh... murehtii näit asioit.”(Vapaa-ajanasukas, M0239)

Yleinen käsitys vapaa-ajanasukkaiden keskuudessa oli, että kalastuskunnan kokouksissa käsitellään etupäässä ammattikalastuksen järjestämistä koskevia kysymyksiä. Varsinkaan paikallisyhteisöistä lähtöisin olevat kesäasukkaat eivät pitäneet tätä ongelmana. He pitivät luonnollisena, että päätöksenteossa otetaan ensisijaisesti huomioon suurimmilla osuusluvuilla (manttaaleilla) kalastavien saaristolaiusten näkökulma.

Yksikään kesäasukkaista ei käynyt säännöllisesti kokouksissa, koska kokousajankohta on keväällä, jolloin mökkiläiset eivät ole kokouspaikkakunnalla.

”Sillon ko me asuttii Raumalla, ni sillo ko näit kokouksii oli ja tämmösiä ni, ni ne ol aina semmosee aikaa, ett me ei oltu niinko pelipaikall tääll. Ett siin on niinku tämmöne, ja sen takii ollaa niinku tavallaa vieraannuttu, ett ne on kulkeneet niinko omii latujansa, ett ei ... mitä heill on sitt kokouksii ollu ni.” (Vapaa-ajanasukas, M0201)

Kesäasukkaat saivat kokouskutsut yleensä puhelimitse tai kirjeellä. Toisaalta ne, joille kalastus ei ollut kovin säännöllinen tai tärkeä osa mökkielämää eivät liiemmin osanneet tai halunneet ottaa kantaa kalastuskuntien yhteydenpitoon. Eräs lähialueella asuva pienosakas (M0239) oli hieman katkera, koska hänelle ei ole lähetetty henkilökohtaista kokouskutsua:

”No kutsut o siel jossan tolpas tai seinäs siäl simmottel, ni net täytyy siält itte löytää sit ne kutsut, vaik kyl siäl ne kutsupaikat tietenk on, mut täytyy itte käydä kattomas, et se o määrätty talonurkat mihi ne tulee sit kokouskutsut.”

Vapaa-ajanasukkaiden vähäisestä osallistumisaktiivisuudesta seurasi muun muassa kalastusoikeuksiin liittyviä epäselvyyksiä ja jopa vääriä olettamuksia. Haastatelluista kesäasukkaista ne, jotka arvostelivat kalastuskuntien päätöksiä eivät myöskään osallistuneet kokouksiin. Kokouksista jättäytymisen syynä oli se, että he eivät uskoneet omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa, kuten eräs turkulainen vapaa-ajanasukas (M0239) totesi:

”Mää tykkään et se o turha mennä niihin koska siel määrää ne kuitenkin kenellä se...suuret maa-alat o, ni ei niil mittään merkitys o meikäläisel siel olla mukan heh, heh...se o iha turhaa siäl hypätä, ei siäl meikäläise sanna, jos jottaa ehdottaa tai jottaa muuta, ni tuskimpa se mittää huamioo otettas...”

Suurimpien kalastuskuntien mökkiläisosakkaat esittivät toivomuksen, että kalastuskunnat tiedottaisivat päätöksistään nykyistä paremmin. Pienissä muutaman osakkaan kalastuskunnissa kalavedenomistajien keskinäinen yhteydenpito oli tiiviimpää, joten kalastuskunta ja päätökset koettiin tutummaksi. Jotkut kalavettä omistamattomista katsoivat oikeudekseen laskea ilman lupaa verkkoja mökkirantansa tuntumaan. He arvelivat, että kalaveden omistajat eivät pidä ongelmana, jos kesäasukas satunnaisesti laskee verkkojaan pyyntiin. Joissakin pienimmissä kalastuskunnissa kesäasukkaiden pyyntiin laskettavien verkkojen enimmäismäärää ei ole rajoitettu.

”Et, just niinku täs on mejänkin vesialueella kaikki sukulaisii periaatteessa keskenään, niin ei siinä oo mittään ongelmia. Kukin on kalastellut sen minkä on halunnut ja tossa on tuo naapurimökin poika ollut työttömänä, ni on kalastellu ihan luvan kans enemmänkin, täs mejän vesialueella. Et, siin on saattanut olla sataviiskyt, kakssataa verkkookin, mutta ei siinäkään mittään ongelmaa oo, ku kaikki on luvan antan.”(Vapaa-ajanasukas, saaristolähtöinen, M0215).

Tutkimusalueella on myös kalastuskuntia, joilla on ammattikalastajien kesken käytössä kiertävä sovintojako. Tähän liittyen saarten ja mantereen reunat on varattu ammattikalastajille ja virkistyskalastajien pyyntipaikka on osoitettu aavalle ulapalle. Kalavettä omistavien kesäasukkaiden keskuudessa järjestelmää on arvosteltu. Ensinnäkin pyyntimatkojen ulottamista pienillä veneillä aavalle ulapalle ei pidetty riittävän turvallisenä. Toisaalta kesäasukkaiden pyyntivälineille uskottiin riittävän tilaa kesämökin lähituntumasta.

”Kalastuskunta o määränny sielt saaren takaa, kuka sinne voi lähtee menemää, se o aika kaukan ensinnäki meidän rannoist ja, ja totanoini jos sinneki joskus verkon veis simmottii kesälläki, jos sen tyynel ilmal viet sinne ja seuraavan päivän sannoo, et semmone ja semmone myrsky, et sää pääsekkää sinne menemää, ni millä tämmöttel pienel soutupaatil sinne menee, ei sii, ei siit mittää kalastamisest tul sillo enää, se o iha turha sinne pistää meneen, se voi olla kaks - kolme päivää siel, ja sitku tuulee hiukka, ni ei sinne pääse menemää sit enään, ko se o kuitenkin nii pitkä aukko se, ku se siält tulee.” (Vapaa-ajanasukas, pienosakas, M0239)

Molemmat kalavettä omistavat kesäasukkaat — joille oli osoitettu kalastusalue ulapalta — mainitsivat, että tarpeen tullen he ovat kalastaneet luvatta oman rantansa tuntumassa. Kalastuskunnat eivät kuitenkaan ole puuttuneet heidän omavaltaiseen ratkaisuunsa.

Kalavettä omistamattomilla vapaa-ajanasukkailla yhteydet kalastuskuntiin ovat luonnollisesti kalastuskuntien osakkaita heikommat. Yksi haastatelluista mainitsi, että vaikka hänellä on tuttavina kalavesien omistajina, he eivät joko osaa tai eivät halua kertoa kalastuskunnissa tehdyistä päätöksistä. Vettä omistamattomien kesäasukkaiden mielestä kalastuskuntien tulisi olla myös kalavettä omistamattomien suuntaan aktiivisempia, mikä lisääntyvän lupamyynnin kautta voisi kartuttaa kalastuskunnan tuloja.

Matkailuyrittäjä (M0251) on kokenut läänikohtaisen viehekortin yksinomaan myönteisenä: heillä kävisi asiakkaita huomattavasti vähemmän, jollei laki olisi astunut voimaan. Lainmuutos merkitsi, että yhä useammin myös satunnaisesti kalastavat uskaltautuvat kalavesille. Varsinkin lasten ja eläkeläisten vapauttaminen maksuista toi lupapolitiikkaan vaivattomuutta.

4.4.4. Vetouistelijoiden näkökulma

Vetouistelijoiden näkemys välittyi sekä teema-haastatteluiden (6 vetouistelun harjoittajaa) että sattumanvaraisesti taimenen syyskalastuksen aikoihin lomakehaastatteluja varten poimituista. Kaikkien haastateltujen vetouistelijoiden ikä vaihteli 23 ja 66 ikävuoden välillä, keski-ikä ollessa 42 ikävuotta. Vetouistelijoista suunnilleen kolmannes (36 %) oli lähtöisin etäalueelta: veneen omistajista kaukaisimmat tulivat Tampereelta, Valkeakoskelta ja Helsingistä. Vetouisteluun käytettyjen kalastuspäivien määrä vaihteli 5 ja 110 välillä, ollen keskimäärin 43 päivää. Lähes poikkeuksetta kaikki kalastivat myös Velkuan kalastusalueen ulkopuolella. Useimpien kalastajien kohdalla kalas-

tuspäiviin sisältyi myös lohien vetouisteluun joko Selkämerellä tai Suomenlahdella käytettyjä pyyntipäiviä.

Vetouistelijoilla kalastuslupa on yleensä venekohtainen: kukin veneen miehistön jäsen maksaa päiväkohtaiset luvat vuorollaan. Käytäntöä, jossa jokaisen veneessä olijan tulee maksaa lupa, pidetään huonona. Joillekin lupa-alueille myydään vain rajoitettu määrä lupia, mitä ei kuitenkaan koeta ongelmana. Sen sijaan kalastuslupiin liittyvää tiedottamista pidetään heikkona: lupa-alueista, lupien hinnoista ja maksukäytännöstä saadaan parhaiten tietoa kalastusalan liikkeistä tai Saaristomeren vetouistelijat ry:n kautta.

”... et liikaa näitä suusta suuhun kulkevia, et meet sinne punaselle laiturille ja siä on, siäl on isäntä ko-kotona ja ostat siltä luvan, ei tämmösiä, ko ei se, ei se tieto ei liiku.. riittävästi, me yritetään seura (Saaristomeren vetouistelijat ry) lehdistä aina sitä tiedottaa, et tämmönen mahdollisuus on ja tämmönen tilinumero, tai saa tilinumeron, ko soittaa tälle henkilölle ni se o hirvittävän vaikee urakka.” (Vetouistelija, M0221)

Varsinkin kaukaa tuleville lupa-asiat tuottavat ongelmia:

”Mut ko mä jutteli niitte sällien kans siin rannas ko tulee tuolt jostai Valkeakoskelt ja Tampereelt ja mist niit käy Velkual pirusti, ni, ni ne o iha h-moilasena, ei ne, jollei ne oo sitä etukättee selvää ottanu, ni se o iha mahdottomuus suoriutuu siit hommast siin rannas.” (Vetouistelija, M0221)

Vetouistelijoiden mukaan monimutkainen lupakäytäntö on saattanut joissakin tapauksissa olla luvattoman kalastuksen taustalla. Kalastuslupien hintaa⁵ pidettiin yleisesti ottaen kohtuullisena, vaikka se saattoikin eri puolilla Saaristomerta vaihdella huomattavasti. Monet kalastajista olivat valmiita maksamaan luvista nykyistä enemmänkin:

“... et uistelulupa, vaik mä sano se, et vaik se maksas tuplat tai kolmenkertasenkin, ni mä ostaisi se..” (Vapaa-ajanasukas, vetouistelija, M0231)

”Pohjankylän alue nyt taas kerran kun mä siit... sitä käytä vallan, ni se o kolme ja puolsataa vai kolmesataakahdeksankymppiä mitä se o se vuosilupa, ni ihan mun puolest sais tuplata, mä maksasin ihan kiltisti.” (Vapaa-ajanasukas, vetouistelija, M0240)

Vetouistelijoiden mukaan nykyinen lupakäytäntö — jossa kalastettaessa eri puolilla saaristoa joutuu lunastamaan lupia monilta omistajatahoilta — on hankala. Vetouistelijat esittivät useammalla kuin yhdellä tavalla ja vieheellä kalastaville kalastusalue- tai läänikohtaista lupaa ja tuolloin hinta voisi määräytyä esimerkiksi vapojen lukumäärän perusteella.

”Niin, mut mä sano et esimers tänä päivän, ni me maksetaan melkeen kaks ja pual tuhat markkaa niist uisteluluvist. ...Ni, ni mä sano vaik se maksas sataviiskymppiä

⁵ Vuonna 1999 Velkuan kalastusalueen yhtenäislupa-alueilla vetouistelun lupahinnat olivat: päivälupa 50-55 mk, viikkolupa 100-110 mk ja vuosilupa 300-350 mk.

vapa, ni se olis vieläki kohtuuhintane se uistelulupa. Vaikka olis niinko tavallaan viehekortti, mut et se olis joka vaval eriksee...(…)... me ollaan puhuttuki tosa paljo, et esimerks joku tommostet kalastusalueet taikka jos tulis tämmönen sanotaan uistelu, yleinen uistelulupa, ni se olis helva-helvati helppo kontrolloil sillai, et pantais vene, joka veneel oma numero niinku jollaa kalastusveneillääki, et ja sit esimers vaikka joku vuosi-vuosiviiri taikka numeroviiri taikka veneen kylkeen numero misä olis iso numero, et kalastusvalvoja näkis, et sil olis lista, et joo toi on maksanu tänä vuan luva, ko sil o tommone vene.” (Vetouistelija, lähialue, M0238)

”... kaikken paras järjestelmä simmone, et vuaren alusta maksetaan joku summa, se vois olla tuhatviissataa- kakstuhatta markkaa suuruudeltaan ja siin on kaikki luvat mitä tarvitaan, mehä ollaa valmiit maksamaanki. Että se ei kuullosta kovi järkevältä, mut et kuitenkin se o niinku, se olis kaikkeist helpoin, helpoin tapa ja varmasti rahakaampi tapa noille vesialueen omistajille...” (Vetouistelija, lähialue, M0235)

Vetouistelijat kokivat yhtenäislupa-alueiden rikkonaisuuden ja pienen koon ongelmana, mikä tuli esiin myös Velkuan kalastusalueen osalta. Ensimmäistä kertaa alueella kalastettaessa oli myös vaikea hahmottaa pitkin meren selkää kulkevien yhtenäislupa-alueiden rajoja. Ennestään tutulla alueella kalastus sujui helpommin.

”Tietenki sitä tykkäis, et olis iso alue mis vois sit vähä vapaammi liikkuakkin, että nyt se o, aika paljo, paljon saa seurata tosiaan, tosiaan karttaa, et tietää ettei o vääräl puolella jotain saarta tai useastiha noi menee noi, noi lupa-alueitte rajat ihan keskel selkiäki, ni sillo ei oikeestaan millään muul ku satelliittinavigaattoril tiedä enää, et onko, onko lupa-alueella vai ei, että... (..) Täs oli iha muutama viikko sitte - oli yks tapaus - meillä tuli lupakysyjä, ku me oltii käsittääkseni kakssataa metrii väärällä puolella, että hän tuli asiasta huomauttamaan, et siinäki oli, oli aika epäselvä tää, tää lupa-alueen raja, että oli vähän vaikee tietää, et oliko sitte oikeal puolel vai ei.” (Vapaa-ajanasukas, vetouistelija, M0240)

Kalastajien näkemyksen mukaan vetouistelu vaatii vähintään 1000 ha:n kokoisen lupa-alueen. Kalastukseen lähdettäessä on otettava huomioon, että alueella saattaa olla samanaikaisesti useita veneitä, jolloin syntyy helposti tilanahtautta. Yksi haastatelluista mainitsikin välttävänsä kalastusta sesonkiaikaan viikonloppuisin, jolloin vesillä on runsaimmin vetouistelijoita.

4.5. Tieto ja vesialueiden käyttö

4.5.1. Paikallisten rooli tiedonjakajina

Paikalliset korostavat perinteisiin nojaavan tiedon merkitystä. Myös saaristossa syntyneet kesäasukkaat korostivat kalastuksessa paikallistuntemuksen merkitystä. Heidän mielestään edelliseltä sukupolvelta perittyjen tietojen ohella kymmeniä vuosia kestänyt omakohtainen kalakantojen ja ympäristön tilan seuranta on tärkeä tiedollinen pääoma.

”...ku mä lasken verkon jonnekin määrättyyn paikkaan ni, se on mun isä jo laskenu, ja jos lasketaan eri paikkaa, niin kalaa ei tuu ... ett sill o ne määrättyt paikat, kulkureitit ja tämmöset ... ett kyll niiss oma niksi on. ... Ja mun ol isä niin paljon tarkka ett se ei kyllä, jos verkkooki lähdeetti rannalta laskemaa suuraa ulospäin ni, se piti metrin tarkkuurell olla. Ja sen mä olen todennu, ett siikaa ei tuu, muutko määrätyst paikkaa ja, sama on taimen, ett tulee ett siika ja taimen ne ... ja se on se pohja, mikä ratka-see.” (Vapaa-ajanasukas, M0208)

Saaristolaislähtöisillä ja pitemmän aikaa mökkipaikkakunnalla kesiiän viettäneillä on tiiviimpi suhde paikallisiin, siten myös kalastuskuntien aktiiveihin, joilta he saavat myös kalakantoja ja kalastusta koskevia tietoja.

”...tääll on nää ammatti-ihmiset, ammattikalastajat, yks tuttu lohenkasvattaja, allas-kasvattaja ... häneltä saan tietoa ja sittehä se juttu leviää näille paikallisille ja naapu-reille, jotka kalastaa ni, kyll me aika paljo kalastuksest keskustellaa just, aina ku on joku erikoisuus, sanotaan kalassa joku sairaus tai joku, ku siikakanta on nyt, alko muuttuu ett, tulee joku uus, uudennäköne siika ni, kyll ne tutkitaan tarkkaan ja kes-kustellaan ja, jos ei ne siinä keskustelussa selviä, niin otetaan selvää ja, jutellaan taas asioista uudelleen ja ... se on hyvin aktiivista, että se on tässä hyvin tärkeä osa tätä elämää se keskusteleminen näistä asioista” (Vapaa-ajanasukas, M0205).

Kesäasukkaiden ja paikallisten välinen yhteydenpito ja kanssakäyminen on vähenty-nyt. Osaltaan tämä johtuu saariston autioitumisesta: lähinaapurissa ei enää asu ammat-tikalastajaa, vaan toinen mökkiläinen.

”Toss on toi Pakinaisen saari, ni se o hyvä esimerkki siitä, siell, siellähä oli hyvin vil-kasta elämää aikasemmin, siäll oli kansakoulut ja siell oli tiilitehdas ja, siin oli, siäll oli iso asu... asujisto ja... nyt siäll on, sanotaan vaan onks se nyt vaan kolme savua tallella....” (Vapaa-ajanasukas, M0205).

Kesäasukkaiden ja paikallisten kanssakäymisen väheneminen johtuu alueen infra-strukturissa tapahtuneista muutoksista: esimerkiksi pikkukylien pankkien ja kauppo-jen lopetettua paikallisten ja vapaa-ajanasukkaiden kohtaamispaikat ovat entisestään vähentyneet. Myös silakankalastuksen väheneminen ja sen seurauksena kalastajien suoramyynnin hiipuminen ovat vähentäneet ammattikalastajien ja kesäasukkaiden keskinäistä kanssakäymistä.

4.5.2. Ulkopuolisten on oltava aktiivisia

Hiljattain saaristosta mökin ostaneilla ja etenään ulkopaikkakuntalaisilla vapaa-ajankalastajilla ei juurikaan ollut kanssakäymistä paikallisten kanssa. Heillä olikin suurin tiedontarve, mikä ei välttämättä ollut tiukasti sidottu tiettyihin kalavesiin, kos-ka heidän kalastustaan luonnehtii liikkuvuus.

Sanomalehdet ja radio olivat monille tärkeitä tiedonlähteitä. Ammattikalastajille ja monille saaristolähtöisille kesäasukkaille tuli Kalastaja-lehti, missä käsitellään moni-puolisesti valtakunnallisia ammattikalastusta koskettavia asioita. Ongelmaksi koettiin, että paikallisilla kalastusasioilla ei ollut julkaisukanavaa. Jotkut haastatelluista mai-nitsivat tietolähteekseen kuntatiedotteen, jota jaettiin paikallisten asukkaiden ohella myös kesäasukkaille. Lehdessä käsiteltiin joskus myös paikallisia kalastusasioita.

Virkistyskalastajista jotkut mainitsivat Kalapassin ja kalastuskunnan aktiivin merkittävänä tiedonvälittäjänä. Kuitenkin jälkimmäinen asetelma liittyi pikemmin naapuruteen kuin kalastuskunnan aktiiviseen tiedotustoimintaan.

Ulkopuolisilla kalastajilla oli hieman toisenlaiset tiedontarpeet. Kuitenkin ne olivat osaksi samantyyppisiä huolimatta siitä oliko kyseessä pilkkijä, hauen heittokalastaja vai vetouistelija. Pilkkijöitä ja heittokalastajia kiinnostivat etupäässä kalakantojen esiintymistä ja tilaa koskevat tiedot. Vetouistelijat kaipasivat tietoa lupamyyntiin liittyvissä kysymyksissä. Internetin käyttö ei ainakaan vielä näyttänyt olevan kovinkaan tavanomaista kalastajien keskuudessa. Vain yksi piti internettiä tärkeimpänä tiedonlähteenään.

”Kyllä varmaan mä haen kaikennäköst neuvoo sielt just sanotaan.... kaiken näköst niinku siel nyt paljo et ... millä saa... ja noist vieheistä, ilmoista ja... ja siis kaikennäköstä, kyl mä vinkkejä seuraan, kiinnostunu ... kaikki kala-ajat, koska kala syö, missä ja tämmöst kaikkea ... et kyl mä semmosta seuraan.” (Vapaa-ajanasukas, M0227)

4.5.3. Lehdet ja matkailuyrittäjä tiedonvälittäjänä

Ulkopaikkakuntalaisista kalastajista monet osallistuivat aktiivisesti kalastusseurojen toimintaan. Sitä kautta he saivat usein myös arvokasta kalastukseen ja kalastusoikeuksiin liittyvää tietoa. Virkistyskalastajille kala-alan harrastuslehdet olivat tärkeitä tiedonlähteitä. Velkuan kalastusalueella käyville kalastajille myös paikalliset matkailuyrittäjät olivat tärkeitä ja monipuolisia tiedonvälittäjiä ja palveluiden tarjoajia: heidän puoleensa saattoi kääntyä kalastuslupa-asioissa, kalapaikkojen valinnassa tai heiltä sai tuoreimman tiedon esimerkiksi jäätilanteesta. Matkailuyritykset olivat myös tärkeitä kalastajien kokoontumispaikkoja, joissa vaihdettiin kuulumisia ja kalavesillä saatuja kokemuksia.

Matkailuyrittäjän (M0251) mukaan on ongelmallista että kalastajilla on usein käytössään huonolaatuisia karttakopioita, joiden perusteella kalapaikkojen löytäminen tuottaa ongelmia. Ongelma koskettaa erityisesti vetouistelun harrastajia, joiden tulisi kartan perusteella hahmottaa yhtenäislupa-alueiden rajat. Huonolaatuiset kartat saattavatkin osaltaan selittää kalavedenomistajien ja vetouistelijoiden välistä kiistaa lupa-alueiden rajoista. Matkailuyrittäjä esittikin, että ainakin vetouistelijoiden käyttöön tulisi saada riittävän yksityiskohtaiset — suurimittakaavaiset ja värilliset — yhtenäislupa-alueiden kartat.

”Elikä tässä tapauksessa niinkon näitten alueitten pitäs hiukan panostaa karttojensa laatuun... (...) et jos halutaan, että, että ne, ne tuotanin auttaa näitä asiakkaita, jotka lunastaa sinne luvan, niin pitäs olla myöskin niin selvät, että niistä ei tule mitään siten taas tulkintaerimielisyyksiä”

Matkailuyrittäjän mukaan ulkopaikkakuntalaiset kalastajat kääntyivät hänen puoleensa kalastuslupa-asoiden ohella, muun muassa monissa kalastusta ja veneliikennettä koskevissa kysymyksissä. Hän toivoi, että kalastajille välittyisi nykyistä paremmin tietoa kalastuskuntien ja yksityisten vesialueiden omistajien kalastuslupien tarjonnasta.

4.6. Suhtautuminen vesien eri käyttömuotoihin

Yleisesti ottaen ristiriitatilanteita kalavesillä eri toimijoiden välillä esiintyi suhteellisen vähän. Useimmiten ristiriidat liittyivät kalastusoikeuksiin. Esimerkiksi ulkopaikkakuntalaisten virkistyskalastajien mukaan kalastusoikeuksiin liittyviä ristiriitoja esiintyi Velkuan kalastusalueella muihin kalavesiin verrattuna vähemmän. Niin vapaa-ajanasukkaat kuin kalavedenomistajatkin viittaavat usein yksittäisiin, paikallisiin tai muutamien vuosien takaisiin ristiriitatilanteisiin.

4.6.1. Ahvenen ja kuhan pilkkijät tulilinjalla

Muutamien vuosien takaisissa ristiriitatilanteissa olivat vastakkain etupäässä paikalliset asukkaat ja ulkopaikkakuntalaiset pilkkijät. Ongelmat keskittyivät etupäässä Velkuanmaan ympäristöön, mutta jonkin verran myös Taivassalon lähivesille. Ahvenenpilkkijät tulivat usein hyvinkin kaukaa: esimerkiksi Tampereelta ja Valkeakoskelta käsin järjestettiin talvisin pilkkijöille päivän kestäviä bussimatkoja. Paikalliset mainitsivat pilkkijöiden kalastavan usein yli oman tarpeen, mitä ei pidetty hyväksyttävänä.

”et ainoastaan joskus harmittaa, kun ne saa joskus niin paljon saalista, ettei jakseta tuoda pois ja niitä jätetään tuonne jäälle.” (Kalastuskunnan aktiivi, M0232)

”Mut, kun siinä on monta kertaa semmonen, et auton kans tarvittee päästä, lunta on vähän enemmän, et auto on siel auratien vieres ja kävelemään ei viititä lähtee. Homma on tämä. Ja, toi on toinen semmonen asia, mistä mä en tykkää ollenkaan näitten pilkkijöiden kans talvisin, se pikkanen ahvena. Se on vielä niin paljon pientä, et sitä ei viititä ottaa. Ne heitetään jäälle.” (Ammattikalastaja, paikallinen, M0229)

Myös joidenkin pilkkijöiden harjoittamaan kalan myyntiin suhtauduttiin paheksuen. Paikallisten karsasta suhtautumista ulkopuolisiin vahvisti se, että ulkopaikkakuntalaisten pilkkijöiden kerrottiin tukkineen kevättalvisin autoillaan yksityisteiden varsia. Paikallisten ja muutamien kesäasukkaiden puheissa tuotiin esiin myös tapauksia, joissa pilkkijät tekivät tarpeitaan kesäasuntojen puuseehen, katkoivat ammattikalastajan rysänpanuja polttopuiksi tai saattoivat ottaa kesämökeiltä polttopuita. Melko yksityiskohtaisten kuvausten samankaltaisuus paljasti tapahtumat useimmiten samoiksi. Nämä yleisen paheksunnan saaneet tapahtumat — vaikkakin olivat yksittäisiä — lisäsivät negatiivista asennoitumista ulkopaikkakuntalaisia pilkkijöitä kohtaan. Pilkkijöistä ei myöskään enää uudistetun lainsäädännön seurauksena kertynyt kalastuskunnille lupatuloja ja he käyttivät paikallisia majoituspalveluita vain harvoin.

Haastatellun valkeakoskelaispilkkijän mukaan ongelmat paikallisten kanssa olivat yksittäisiä, hänellä itsellään oli hyvät suhteet paikallisiin. Pilkkireissuille otettiin tarpeen tullen omat polttopuut mukaan. Saman hengenvetoon hän kuitenkin totesi, että nuotiosijojen kuten myös kunnollisten parkkipaikkojen puuttuminen on ollut Velkualla kalastettaessa pilkkijöille ongelma.

Viime vuosina ahvenen pilkintä alueella on huomattavasti vähentynyt ja samalla ristiriidat paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten välillä ovat vähentyneet. Leutojen talvien takia alueella on ollut kantava jääpeite vain lyhyen aikaa.

Toinen ristiriitoja herättävä pyyntimuoto on kuhan pilkintä, jota harjoitetaan lähinnä vain Mynälahden Tuomonriutoilla. Alkukesästä harjoitettavan pyyntitavan on väitetty korjaavan saaliiksi pääasiassa alamittaisia kaloja. Paikallisten ja kesäasukkaiden mu-

kaan kalastajien keskuudessa on yhtäläillä paikallisilla kuin ulkopaikkakuntalaisiakin kalastajia. Alueen kalastuskunnat ja yksityisvesien omistajat ovat ajaneet alueelle kuhanpilkinnän kieltämistä, mutta tuloksetta. TE-keskuksen edustajan (M0257) käsitys on, että pilkkimällä ei vesiltä saataisi merkittäviä määriä alamittaisia kuhia. Hän myös korosti, että ennen rajoitustoimiin ryhtymistä tulisi löytää toimille selkeät biologiset perusteet.

4.6.2. Vetouistelusta keskustelua, vähän jyrkkää vastustusta

Vetouistelijat arvelivat monien kalavedenomistajien suhtautuvan heihin kielteisesti. Haastatelluista kalastuskuntien edustajista yksikään ei kuitenkaan erityisemmin vastustanut pyyntimuotoa — toivathan vetouistelijat jollekulle kalastuskunnista lupatuloa.

Muutamit kesäasukkaat suhtautuivat vetouistelijoihin kalastuskuntien aktiiveja nihkeämmin: heidän mielestään pyyntimuodon harjoittamiseen liittyy liiaksi luvatonta kalastusta. Sen sijaan vetouistelijoiden mukaan yksi keskeisimmistä ongelmista kalavesillä on verkkojatojen puutteellinen merkintä:

”Kyl se pitäis parempi olla, edes, edes olis, ko siel o semmosii pitkii verkkojatoi, ni oli edes uloimmaises olis jonkinnäköne lippu tai, tai isompi kannu edes tai, tai edes se värine et näkis mut...se o hankalaa vaa ku sitä ku laittaa sen 80 metrii leviän systeemin, ei tietenkään tarttis olla niin leviä välttämättä, mut, mut totanoi sit sä havaitset kolme-neljänkymmene metrin pääst semssen kannun, nii ei se voi enää niinku tehdä mittään, sun niinku pysähdyttävä siihe ja kerättävä vehkeet ylös”. (Vapaa-ajanasukas, M0231)

”...mä oon taas tänäki syksynä kaikennäköst harmia huonosti merkatuist verkoist saanu kokee, et mä oo hajottanu tossa uistelukalustoani ja.. ja täs muutama viikko sitten pimeellä ajoin tommoseen mehukatti tölkeillä merkattuun verkkoon aamuyöllä pimeessä, pimeässä ja sotkin potkurin semmoseen pintaverkkoon, et kyllä se on...täällä Pohjankylän alueella o ollu aika paljon verkkoja ja kyllähän ne uisteluaki rajottaa.”(Vapaa-ajanasukas, M0240)

Puheenvuoroista ilmeni, että vetouistelu on aiheuttanut silloin tällöin verkkojen rikkoutumista. Edellisiä sitaatteja vasten onkin ymmärrettävää, että jotkut verkoilla kalastavat kesäasukkaat suhtautuivat varauksin pyyntimuodon harjoittajiin. Vetouistelijoiden mukaan ammattikalastajat merkitsevät vapaa-ajanasukkaita paremmin verkkojatangansa, joten kalastuskuntien aktiivien myönteisempi suhtautuminen vetouistelijoihin on hyvin ymmärrettävissä.

Kauempaa Velkuan vesillä kalaan tulleet vetouistelijat kertoivat kalastustukikohdan vuokraamisen alueelta osoittautuneen ylivoimaiseksi. Useista yrityksistä huolimatta Velkualta ei löytynyt vuokraajaa, joten tukikohta oli hankittava muualta. Epäonnistumisen syyksi esitettiin paikallisten asukkaiden kielteistä asennetta vetouistelijoita kohtaan.

4.6.3. Rantarauhan rikkoutuminen lisääntynyt

Paikallisia selvemmin kesäasukkaat korostivat oman yksityisyyden ja mökkirauhan merkitystä. Muutamien vapaa-ajanasukkaiden mielestä viehekalastuksen vapautuminen on jossain määrin lisännyt heittokalastajien aiheuttamia häiriöitä:

”Tiätysti joskus harmittaa, kun tosa tullaan ihan ku ... nyt ku toi vetouisteluki on vapautunu tai heittouistelu ni, ei niinku periaatteess kunnioiteta riittävästi mökkirauhaa, ett tulla, jos penskat on uismaski ni, tullaan ihan melkein toho laiturin ettee heittelemmää, ett ei se o kiva kun on ... meilläki on aina lapset tottunu alasti uimaan, ku ei täss oll, ei täss o mittän naapurii, ett mist näkis kettää...” (Vapaa-ajanasukas, M0206)

”... semmone on lisääntyny, ett mennää ihan, ihan toisen rantaa, jos sattuu hyvän näkönen ruakosäve olemaa siinä, ni siihe mennään niinku kalastamaa ett, ett pikkase semmonen, vähä liian röyhkeesti mennää ihan toisen rantaa ...” (Vapaa-ajanasukas, M0208)

Muutamit haastatelluista toivat esiin veneilijöiden ja muutamien kesäasukkaiden vierantamisen luonnosta. Vilkastuneen veneilyn on katsottu haittaavan kalojen lisääntymistä ja haitanneen lintujen pesintää. Kesäasukkaita huoletti etenkin vesiskootterien aiheuttama häiriö:

”...harmittaa joskus kun, kun tästä kapeesta salmesta menee tämmösii isoja amerikkalaisia, amerikkalaismallisia veneitä, ja ne ajaa sitten täysillä. Ja niitten aiheuttamat aallot niin, niin ne ei o kyllä mitenkään miällyttäviä, ja varmasti aiheuttaa aikamoista tuhoa niin, niin kaloille. Siinä myöskin vesi tulee sameaks ja, ja mitä tapahtuu mädille siellä, en tiädä sitte...” (Vapaa-ajanasukas, M0208)

”Ett se on niinko (...) kuvaavaa tämmösille jettikäyttäjille, että heillä ei o sitte elämässä mitään muuta, ku tulevat mökille ja istuvat, juovat olutta, viiniä ja sitte lapset saa leikkiä laiturin edessä, ajaa ympyrää sillä tota, sillä vesiskootterilla. Nytteki mä kävin, ko on lahna-aika, mä kävin kaikuluotaamass kalakaiulla, ni kävin ne edustat, miss ne on, ovat käyttäneet sitä vesiskootteria niin, niin se oli kyllä ku kuun pintaa se merenpohja, ei siällä ollu mitää elämää ... ei edes ahventa. Kaikki hävinny.” (Vapaa-ajanasukas, M0205)

Yksi vapaa-ajanasukkaista (M0239) toi esiin, että ammattikalastajat laskevat rysiään liian lähelle mökkirantoja. Eräs kalastuskunnan aktiivi (M0232) mainitsi, että kesäasukas on valittanut siitä, että veneliikenne kulkee liian lähellä mökkirantaa:

”Yks omistaja on valittanut, ettei sais ajaakkaan niin lähelt hänen rantaa, mut eihän siit... siitä on maailman sivu kuljettu. Se on tommonen niemennokka tosa noin ja hänen huvilansa on siinä niemennokassa ihan. Pakko siitä on ajaa ja siinä on veneliikennettä jonkun verran. Mutta, en tiedä. Ei se häntä haittaa, se vaan tuntuu harmittavan häntä.”

4.6.4. Kalankasvattajat ja kesäasukkaat vastakkain

Monilla paikallisilla ja vapaa-ajanasukkailla oli huoli vesien tilasta. Rannikko- ja ulappavesien sanottiin etenkin viime vuosina rehevöityneen, mikä näkyi muun muassa verkkojen likaantumisenä. Myöskin silakan väheneminen ja sitä kautta rysäkalastuksen taantuminen laitettiin vesien rehevöitymisen tiliin. Vesien rehevöityminen on lupamyyntitulojen seurauksena vähentänyt kalavedenomistajien lupatuloja.

Vesien rehevöitymisen katsottiin johtuvan maataloudesta, teollisuudesta ja kalankasvatuksesta. Maatalouden rehevöittävä vaikutusta korostettiin kalastusalueen pohjois- ja keskiosassa. Kalankasvatus, jota esiintyy vain kalastusalueen eteläisimmällä vyöhykkeellä, oli useimpien alueen kesäasukkaiden mielestä alueen pahin kalavesien pilaaja.

”Jos sanotaan näin, että otetaan niin pitkältä aikaväliltä, kun on itse opeteltu uimaan, elikä siitä menee jo semmonen neljäkymmentä vuotta taaksepäin, niin se veden laatu sillon ja tänä päivänä, niin siinä on tapahtunut huima ero. Ja, siellä varmasti yhtenä osatekijänä on varmasti tätä kalankasvatus, mut kaikki muukin, mitä sanotaan maataloudesta ja... ja ehkä talouksistakin on sinne veteen tullu. Mut, kyllä on huomattava ero siinä, mikä vedenlaatu oli aikasemmin ja mikä nyt” (Vapaa-ajanasukas, M0248)

Eräs saaristolähtöinen vapaa-ajanasukas (M0208) viittasi kalankasvatukseen ilmaantumisella saaristoon olleen myös ikäviä sosiaalisia seurauksia:

”Koska se saastutta näitte paikallisten kalastajien kalavedet, ja niitten niinkun ... saaliit vähenee, ja sitä kautta nää paikalliset kalastajat niinkun joutuu ... tavallaan työttömiks... ett se on, se on ollu ihan selvästi havaittavissa.”

Kalankasvattajan mukaan kesäasukkaat ovat liioitelleet kalankasvatuksen haittoja ja tehneet heistä syntipukkeja kaikissa mahdollisissa likaantumistilanteissa, vaikka haitta olisi peräisin kokonaan muualta. Toisaalta kalankasvattaja mainitsi vain yhdestä konkreettisesta ristiriitatilanteesta, jossa vapaa-ajanasukas penäsi kalankasvattajalta korvausta mökkitontin arvon alenemisesta. Kalankasvattajan mukaan viime vuosina kesäasukkaat ovat jo suhtautuneet ymmärtäväisemmin kalanviljelyyn.

”...meidän ala on kehittyny valtavasti, rehut on kehittyny valtavasti, on opittu hoitamaan laitoksia siististi, verkkojen kans pitämään lokit loitolla (...) meidän laitokset pidetään aina siistinä, altaat suojattuna loppiverkoilla ja ... näin pois päin, näin pois päin. Niin, niin ympäristö ja lähinnä kesäasukkaat on nähny ettei se nyt sitten niin vissiin kamalaa sitten olekkaan ...” (Kalankasvattaja, M0244).

Paikallisten kannanotot kalankasvatukseen olivat usein vapaa-ajanasukkaita lievempiä. Myös haastateltu kalankasvattaja koki paikallisten suhtautuvan kesäasukkaita ymmärtäväisemmin edustamansa elinkeinon harjoittamiseen.

4.7. Näkemyksiä kalavesien hallinnan kehittämistä

Kalastusalueen isännöitsijän (M0256) mukaan keskeinen ongelma on, että monet vesialueet ovat vajaakäytössä eikä niistä siten saada läheskään maksimaalista taloudellista hyötyä. Kalavesien pirstoutuminen pieniin omistusyksiköihin on lisännyt kalastuksen järjestämiseen liittyviä hallinnollisia ongelmia.

”kun nää vesialueet on hallinnollisesti omistuksessa pirstottu näihin pieniin alueisiin niin siinä ei pysty tätä kokonaisuutta hoitamaan siis sillä tavalla kun tahtoisi koska tuota nyt niitä päättäjiä on tavattoman paljon ja kalastusalueella ei ole niinsanottuja hampaista... voidaan tehdä esityksiä, mutta koska kalavedenomistajat tekee näitä päätöksiä niin ne ei mene ...ne esitykset läpi, ja näin ollen tää kalastuksen järjestäminen ja kalaveden hoidon järjestäminen, niin sitä ei pysty niin vetämään kuin sen tahtoisi, tahtoisi että siitä kalavedestä saataisiin mahdollisimman suuri taloudellinen hyöty.” (Kalastusalueen isännöitsijä, M0256)

Varsinkaan pienimmät kalastuskunnat eivät olleet kiinnostuneet lupien myynnistä, vaan ne haluavat ensisijaisesti turvata omistajien kalastusmahdollisuudet. Isännöitsijän mukaan olennaista olisi, että kalastuslupiin ja rahojen jakoon liittyvissä kysymyksissä kalavedenomistajien näkemykset voitaisiin ottaa nykyistä paremmin huomioon. Hänen näkemyksensä mukaan rahojen jakoperusteena tulisi olla vesialueen pinta-alan ohella myös sen taloudellinen arvo: samankokoisten vesialueiden arvo saattaa poiketa hyvinkin paljon toisistaan. Jyvittämällä vesialueita voitaisiin rahanjaossa kohdella omistajatahoja tasapuolisemmin.

Hallinnon edustajien mukaan monet Saaristomeren kalastuskunnat kärsivät aktiivisten vetäjien puutteesta, mikä on jarruttanut kalastuksen järjestämishankkeita ja yhteistyön kehittymistä eri intressiryhmien kanssa.

”...suurin osa nukkuu, ei löydy vetäjiä, yleensä suuret kalastuskunnat, jotka tota toimii... ja on järkevääki toimintaa järjestetty... ja taas voi olla poikkeuksia (...) riippuen sosiaalisesta yhteisöstä miten hyvin tulee toimeen keskenään... osakkaat, myös pieni voi toimia ja olla hauskaa toimintaa... (...) se on niinkun sosiaalinen yhteisö joka ylläpitää sitä toimintaa” (TE-keskuksen edustaja, M0257)

Sovintojärjestelmää, jota jotkut kesäasukkaat arvostelivat, hallinnon edustajat pitivät kalavesien monipuolisen käytön kannalta ongelmallisena. Sovintojaon purkamisen katsottiin parantavan sekä ammatti- että vapaa-ajankalastajien kalastusmahdollisuuksia.

”et kannattaa purkaa se kiertävä lohkojärjestelmä, se menee liian rasittavaks lähtee monen kilometrin päähän (...) ei lähdetä sinä vuonna kun lohko on kaukana... niin ei mennä ollenkaan sit kalaan... ja odotetaan kunnes tulee taas oman mökin kohdalle (...) Se ei oo mitenkään motivoivaa.” (TE-keskuksen edustaja, M0257).

Kalastusalueen isännöitsijä toivoi, että mökkitonttien kaavoituksessa otettaisiin huomioon lähialueen ammattikalastajien perinteiset rysäpaikat. Näin voitaisiin ehkäistä ennakoita ristiriitojen syntymistä ammattikalastajien ja kesäasunnon omistavien kesken. Jos vesialueiden käytöstä syntyisi ristiriitaa niin isännöitsijän mukaan kalavedenomistajien ja ammattikalastajien intressit tulisi asettaa etusijalle.

Pääsääntöisesti paikalliset asukkaat ja kesäasukkaat olivat tyytyväisiä kalataloushallintoon. Jotkut vapaa-ajanasukkaat eivät osanneet ottaa kysymykseen kantaa, koska useimmille heistä esimerkiksi kalastusaluejärjestelmä oli täysin vieras. Ulkopaikkakuntalaisille vapaa-ajankalastajille kalavesien hallinnoinnista vastaavat tahot olivat tuntevia, joskin lisätietoa kaivattiin. Muutamien sekä paikallisten asukkaiden että kesäasukkaiden mielestä päätöksentekijätahojen (mm. tutkimus, ympäristökeskus, TE-keskus) tulisi olla nykyistä tiiviimmässä yhteydessä paikallisiin asukkaisiin.

”...kyllä viranomaiset pitäis lähteä liikkeelle, tulla katsomaan tänne, tänne luontoon ja saaristoon, miltä tää näyttää. Se ei riitä että, että ne istuvat niin, niin kirjoituspuöydän takana ...” (Vapaa-ajanasukas, vyöhyke 3, M0208)

Omien näkemysten esittämisen tarve tuli esille eri vesien käyttömuotojen välillä esiintyneissä ristiriitatilanteissa. Kalavesien hallinnoinnissa ovat joskus vastakkain ammattikalastajien ja vapaa-ajankalastajien (lähinnä vetouistelu, kuhapilkintä), joskus taas kesäasukkaiden ja kalankasvattajien intressit. Haastateltavien mielestä varsinkin näissä kysymyksissä hallinnon edustajat ovat olleet liian vähän yhteydessä kenttään. Jotkut paikallisista mainitsivat, että kalavesien hallinnoinnissa korostuu liiaksi vapaa-ajankalastajien näkemys, koska päätöksentekijät ovat itse vapaa-ajankalastajia ja heillä on siten omat intressit ajettavanaan.

”Ja ko sitt täytyy ajatell, ett siäll voi ol siäll niiss hallintoelimiss ni, enemmän on todennäkösesti niit vapaa-ajankalastajii ko ammattikalastajii. ... eli se voi oll senkin tähden se tiato menee vähä nihkiästen siäll läpitte.(...) ett siäll päätetää niinko omast asiast ja, ja kyll ne niin paljo o ollu kalastamass, ett ne sen tiätävä, ett koska se kaikkein paremmi esimerkiks pilkkiin puree ni, ei sitä sillo voida rauhottaa. Ett kyll se on, se on luannollinen selitys.” (Kalastuskunnan aktiivi, ammattikalastaja, M0212)

Myös kalankasvattaja (M0244) arvosteli hallinnon etäisyyttä paikallisiin asukkaisiin, jota hän katsoi edustavansa. Kalankasvattajan mukaan vesiviljelyn haittavaikutuksia kartoittava tutkimus ja valvonta on puolueellista ja tarkoitushakuista. Hänen mukaansa päätöksistä vastaakin lähinnä luonnonsuojelutaho (ympäristökeskus), joka ei ole kiinnostunut kalankasvatukseen liittyvistä sosiaalisista ja taloudellisista merkityksistä. Vesillä aktiivisesti kalastavat korostivat että heillä olisi usein päätöksenteon edellyttämä ajankohtaisempi ja luotettavampi kalakantoja ja vesien tilaa koskeva tietämys.

4.8. Ulkopaikkakuntalaiset kaipaavat palveluiden kehittämistä

Aktiivisimmin palveluiden kehittämistä esittivät ulkopaikkakuntalaiset, jotka eivät omista alueella kesäasuntoa, mutta jotka kuitenkin melko säännöllisesti kalastavat Velkuan kalastusalueella. Monille heistä palvelujen laatu vaikuttaa myös kalavesien valintaan:

”...on siinä tietysti vähä tullu sitä palveluhoommaaki majotuksen kautta että... missä niinku majottuu ja... sekin ohjaa vähä sitä että mihkä menee kalaa. Minkälaiset matkat on siinä ku sää oot jossain mökillä että missä veneet, hyvät laskuluiskat, onko hyvät säilytyspaikat veneille, voiko pitää vesissä kellumassa vai täytyykö ne aina roudata ylös. Kuinka pitkät liikkumatkat on kalaan... lähtösatamasta, että tarviiko aina ajaa se kaksykymmentä kilometrii jonnekinpäin... kolkytä ulos enneku voi ruveta ka-

lasteleen ni semmosia tulee kartettua niinku tiätysti” (Vetouistelija, Valkeakoski, M0254)

Ulkopaikkakuntalaisten, niin pilkkijöiden kuin vetouistelijoidenkin, mielestä Teersalossa on jo nykyisellään hyvät tai ainakin kohtuulliset palvelut: muun muassa vierasvenesatama, veneenlaskuluiska, polttoaineen myynti, ravintola- ja majoituspalvelu. Korkea palvelutaso osaltaan selittää paikan suosiota. Toisaalta Teersalon arvoa nostaa myös se, että siitä on lyhyt matka yhtenäislupa-alueille ja lähivedet pysyvät syksyisin pitkään jäättömänä.

Paikallisilla oli suhteellisen vähän toiveita nykyisen palvelutason kehittamisestä. Sen sijaan monilla ulkopaikkakuntalaisilla vapaa-ajankalastajilla oli toiveita lisäpalveluiden suhteen: Velkuan Teersalon arvo nousisi entisestään, jos paikassa olisi luvanmyyntipiste, mikä olisi avoinna myös aamutunteina tai vaihtoehtoisesti lupa-automaatti, johon voisi suorittaa lupamaksun.

Vetouistelijat toivoivat Teersaloon kalojen perkuupaikkaa ja kompostia kalanperkeitä varten, vartioitua veneen säilytystä ja mahdollisuutta ostaa mukaan otettavia eväspusseja. Monet esittivät sinne myös neuvonta- ja informaatiopistettä, jossa olisi kalastuslupiin, kalojen istutusmääriin ja kalakantoihin liittyviä tietoja. Matkailuyrittäjän mukaan vetouistelijat tarvitsisivat veneenlaskuluiskan, mikä ei jäätyisi pakkasilla. Pilkkijät ja vetouistelijat kaipasivat saaristoon retkikatoksia ja nuotiopaikkoja.

Kalastusalueen isännöitsijän mukaan varsinkin ulkopaikkakuntalaisille suunnattavia palveluita tulee kehittää, sillä on ennakoitavissa, että hyvät kalavedet houkuttelevat entistä enemmän virkistyskalastajia. Kehitys edellyttää etenkin majoituspalveluiden kehittämistä. Lisääntyvien laajojen uistelulupa-alueiden tarjonta antaisi paikallisille aiempaa paremmat mahdollisuudet matkailuyrittämiseen. Tärkeää olisi, että alueen kalanvedenomistajia saataisiin kehittämishankkeisiin mukaan. Tällöin paikalliset majoittajat, kalaveden omistajat ja kalastusalan yrittäjät voisivat yhteistyössä markkinoida palvelujaan.

”pitäs saada näitä.. tuota... kalastusmahdollisuuksia tänne lisättyä, koska mahdollisuudet olis ollu ja on osittain edelleenkin... siihen että muun muassa tämmöstä järjestettyä matkailukalastusta ja elämyspohjasta... (...) tällä tavalla saaristoon, saariston ja rannikon asukkaille saataisiin lisätyöpaikkojen mahdollisuuksia.” (Kalastusalueen isännöitsijä, M0256)

5. Tulosten tarkastelu

5.1. Omistajakunnan paikallisuus

Velkuan kalastusalue sijaitsee lähellä suuria asutuskeskuksia joten on luonnollista, että alueelle on syntynyt tiheää kesäasutusta. Rannikon pirstaleisuuden ja sokkeloisuuden takia alueella on rantaviivaa paljon, mikä on osaltaan luonut perustan omistuksen pilkkoutumiselle yhä pienempiin yksiköihin. Kalavedenomistajien suuri määrä sekä omistusyksiköiden pieni koko on kalastuksen järjestämisen kannalta merkittävä ongelma, monin paikoin merialueella ja sisävesillä (Muje ym. 2001, Salmi 2001).

Valtaosa alueen kalavesien omistaja- ja käyttäjäkunnasta asuu kalastusalueen ulkopuolella lähialueen suurissa asutuskeskuksissa. Kalastuskunnissa ja yksityisomistajilla päätöksentekovalta on kuitenkin vankasti paikallisilla omistajilla, joiden kalastus on etupäässä ammatti- ja kotitarvekalastusta. Useimmat Velkuan kalavedenomistajat ovat kesäasukkaita, jotka voidaan jakaa paikallislähtöisiin ja ulkopuolelta tulleisiin, joista jälkimmäiset ovat paikallislähtöisiä suurempi ryhmä.

5.2. Kalavedenomistajien aktiivisuus

Hallintoyksikön koko vaikuttaa osaltaan kalavedenomistajan motivaatioon osallistua paikalliseen päätöksentekoon. Keskikokoisten kalastuskuntien osakkaat ovat motivoituneimpia kalavedenomistajia. Suurten kalastuskuntien osakkaat mieltävät vesialueensa jopa liian laajoiksi ja ehkä näin ollen myös päätökset eivät kosketa yksittäistä omistajaa yhtä paljon kuin keskikokoisissa. Vastaavasti pienten kalastuskuntien osakkaat kokivat vesialueensa usein liian pieniksi ja toisaalta niiden ylläpidon katsottiin edellyttävän omistusyksiköltä tarpeettomia hallinnollisia velvoitteita. Tämä osaltaan on johtanut pienten hallintoyksiköiden toimimattomuuteen. Toinen omistettavan vesialueen kokoon liittyvä seikka on se, että omistajat mieltävät hallinnoitavan vesialueen selvärajaisena ja usein pienialaisena kun taas vesialuetta omistamattomat mieltävät vesialueet yhtenäisemmiksi ja laajemmiksi kokonaisuuksiksi.

Kalavesien paikallishallinnointi tukee kalavettä omistavien ammattikalastajien toimintaa. Päätöksentekovallan siirtyminen keskushallinnolle ja kalastuskorttitulojen loppuminen on lisännyt kalastuskuntien passivoitumista. Toisaalta kesäasukkaat kokevat itsensä paikalliseen päätöksentekoon nähden ulkopuolisiksi, vaikka pitivät omistajapohjaisen hallinnon toimintaa sinänsä hyvänä. Läheisempää kontaktia ei aina koeta tarpeellisenakaan, sillä useimmiten ei-paikalliset omistajat sekä kalavettä omistamattomat pitävät omia kalastusmahdollisuuksiaan riittävinä. Tämä johtunee paljolti juuri valtiovallan lisääntyneistä toimista vapaa-ajankalastusoikeuksien laajentamiseksi. Ainakin monissa pienimmissä kalastuskunnissa ja yksityisvesillä omistajatahojen edustajat ovat sopineet kalastajien kanssa verkkojen kohtuukäytöstä, jonka viime kädessä kukin kalastaja voi itse määritellä. Toisaalta ainakin suurimmissa kalastuskunnissa kalavesien käyttäjäkunnan monipuolistuminen ja lisääntyminen on vähentänyt hallintoyksiköiden halua ja mahdollisuuksia kalastuksen valvontaan.

Ulkopaikkakuntalaisten osallistumattomuus johtui usein kokouksen ajoittumisesta kevättalveen, jolloin osakas ei ollut mökkipaikkakunnalla. Toinen tekijä, joka nosti osallistumiskynnystä oli pienosakkaiden ulkopuolisuuden tunne päätöksentekoon nähden: heidän mielestään kokouksissa käsitellään ensisijaisesti paikallisia koskettavia asioita kuten ammattikalastuksen järjestämistä.

Matkailuyrittäjät ovat tärkeä linkki paikallisten kalavedenomistajien ja ulkopuolisten vapaa-ajankalastajien välillä. Kalankasvattajien asema paikallishallintoon nähden oli jossain määrin ristiriitainen: kalastuskuntien edustajat suhtautuvat kuitenkin kesäasukkaita selvästi myönteisemmin kalankasvatukseen.

5.3. Paikallisyhteisöjen tarjoamat palvelut tärkeitä

Wolf-Knutsin (2001) mukaan Saaristomeren asukkaat tasapainoilevat maaseudun ja modernin yhteiskunnan välillä. He vertailevat itseään usein kaupunkilaisiin, kesäasukkaihin ja viranomaisiin. Usein viranomaisten on katsottu edustavan ulkopuolista väestöä ja toimivan paikallisten ihmisten kustannuksella. Paikallisten asukkaiden ja kesäasukkaiden suhtautumisessa luontoon ja luonnonvarojen hyödyntämiseen on perustavaa laatua olevia eroja. Kesäasukkaiden näkemyksissä on vahva esteettinen, ekologinen ja suojelullinen ulottuvuus, kun sen sijaan paikalliset korostavat alueen elinkelpoisuutta ja tuotantoon tähtäviä elinkeinoja (Eklund 1995).

Velkuan kalastusalueen väestö edustaa identiteitiltään mantereen ja saariston välistä vaihettumisvyöhykettä: saaristossa asuvat tai sieltä syntyisin olevat korostavat vahvasti saaristolähtöisyyttään kun taas mantereelta kotoisin olevilta vastaavanlainen identiteetti luonnollisesti puuttuu. Yhteistä kuitenkin kaikille intressiryhmille on huoli saariston elinkelpoisuuden säilymisestä. Kesäasukkaat ja ei-paikalliset vapaa-ajankalastajat toivovat paikallisyhteisöjen jäseniltä kalastuksen oheispalveluita, mikä luo pohjaa palvelutoiminnan kehittämiseksi. Odotukset luovat perustan yritystoimintojen kehittämiseksi.

5.4. Lisää tiedotusta

Intressiryhmien suhde tietoon ja tiedotustoimintaan vaihtelee. Paikalliset turvautuvat mieluummin maallikkotietoon, joka on yhdistelmä suvussa siirtynyttä perinnetietoa sekä omaa ja lähipiirin kokemusmaailmaa (kts. Salmi 2001b). Heidän keskuudessaan keskeisin huoli näytti liittyvän kalavesien käyttöä koskevan vallan vähittäisestä siirtymisestä paikallisyhteisöjen ulkopuolelle: piirihallinnolle ja keskushallinnolle. Paikallisyhteisöissä on totuttu jäsenten keskinäiseen viestintään. Monilukuinen ei-paikallisten vedenomistajien määrä sen sijaan asettaa haasteita myös tiedotustoiminnan ja –kanavien kehittämiseksi. Vaikka ei-paikallisiin kuuluu kalastamattomia ja vähän kalastuksesta kiinnostuneita, niin ei-paikallisissa on runsaasti myös niitä, jotka toivovat kalastuskunnilta henkilökohtaisempaa lähestymistä. Lisäämällä tiedotustoimintaa kalastuskunnat ja –alueet voivat aktivoida mukaan myös ulkopaikkakuntalaisia kalavedenomistajia ja samalla tietoisuus kalastusalueen roolista päätöksenteossa paranee.

Myös Velkuan kalastusalueella kalastaneet ulkopaikkakuntalaiset kaipasivat kalastukseen liittyvien palveluiden kehittämistä ja keskittämistä tiettyihin paikkoihin. Siihen liittyi tärkeänä osana muun muassa lupamyyntiin, kalastukseen ja kalakantoihin liittyvä tietotarve. Vapaa-ajankalastajien kalapaikan valintaan vaikuttavat myös monet muut tekijät. Mikkolan ja Yrjölän (2001) mukaan kalapaikan valinnassa suomalainen vapaa-ajankalastaja kiinnittää huomiota mm. alueen luonnonkauneuteen, kalastuslupien helppoon saatavuuteen, saalisvarmuuteen sekä mahdollisuuteen pyytää haluttuja lajeja. Velkuan kalastusalueen kuntien ja matkailuyrittäjien tulisi ottaa nämä seikat huomioon, kun lähdetään kehittämään tietoverkkopohjaista palveluiden markkinointia. Vaikka tiedotustoiminta jatkuvasti muuttuu niin matkailuyritysten merkittävä rooli paikallisen näkemyksen ja tiedon välittäjänä ulkopaikkakuntalaisten suuntaan säilynee.

5.5. Vuorovaikutus lisää yhteistyön edellytyksiä

Edellä on tullut useasti esille, että monilla intressiryhmillä on halua lisätä vuorovaikutusta ja yhteistyötä vesien omistaja- ja käyttäjätahojen kanssa. Usein on esitetty, että yrittäjien verkostuminen olisi osaratkaisu maaseudun elinkelpoisuuden säilymiselle. Ruuskasen (1995) mukaan verkostumisessa olisi kuitenkin hylättävä itsellinen individualismi ja se olisi korvattava sosiaalisella individualismilla. Alueen kalavedenomistajista monet ovat ammattikalastajia, joiden tiedetään yleisemmin arvostavan työnsä itsenäisyyttä ja vapautta: usein he haluavat keskittyä kalastukseen (Salmi ym. 1996). Ikääntynyt ammattikunta on kuitenkin uudistumassa ja yritystoiminnan elinkelpoisuuden säilyttämiseksi nuorempi kalastajapolvi joutuu etsimään uudenlaisia strategisia vaihtoehtoja.

Kesäasukkaat toivat painokkaasti esiin vuorovaikutuksen vähenemisen paikallisten kanssa. Tämä on huomattava ongelma intressiryhmien näkemysten paikallisen tason sovittelun kannalta, sillä vuorovaikutuksen vähenemisestä voi olla seurauksena risti-riitojen korostuminen. Ruuskasen (2000) mukaan yksi verkostumisen keskeinen perusta olisikin intressiryhmien keskinäisen vuorovaikutuksen lisääminen, mikä loisi pohjaa osapuolten keskinäisen luottamuksen synnylle. Olennaisinta olisi edistää välitöntä ja henkilökohtaisempaa vuorovaikutusta, niin silloin toinen osapuoli voitaisiin nähdä ainutkertaisena yksilönä, eikä silloin häneen liitettäisi funktionaalista roolia (Ruuskanen 2000). Näin ollen eri intressiryhmiä edustavat voisivat tutustua luontevammin toisiinsa epävirallisissa tilaisuuksissa esimerkiksi normaalin asioinnin yhteydessä. Intressiryhmien edustajien keskinäinen tiivis, mutta vapaamuotoinen kanssakäyminen olisi siis omiaan lisäämään intressiryhmien välistä luottamusta.

Kasvava luottamus lisäisi mahdollisuuksia esimerkiksi kalaveden omistajien ja ulkopaikkakuntalaisten kalastajien väliselle vuoropuhelulle. Tälle on Velkuan kalastusalueella olemassa edellytyksiä, sillä lähes puolet kalastuskuntien toimintaan osallistuvista osakkaista on muualla asuvia. Ulkopaikkakuntalaisten kesäasukkaiden ja vapaa-ajankalastajien odotukset palvelujen suhteen ovat hyvin samantyyppisiä. Myös matkailuyrityksille ja ohjelmapalveluyrittäjille yhteistyö paikallisten kalavedenomistajien kanssa laajentaisi toimintamahdollisuuksia.

6. Kirjallisuus

- Andersson, K. & Eklund, E. 1999. Tradition and innovation in Coastal Finland: The Transformation of the Archipelago Sea Region. *Sociologia Ruralis* 39,3:377-393.
- Anon. 2000. Kalavedet käyttöön projekti. *Kalahaavi* 1, s. 20.
- Eklund, E. 1989a. Fiskodlingens struktur och betydelse I Skärgårdshavet. *Nordenskiöld samfundets tidskrift* 49 (Suppl.):118-132.
- Eklund, E. 1989b. Skärgårdspolitikens förändrade villkor. *Nordenskiöld samfundets tidskrift* 49 (Suppl.):65-76.
- Eklund, E. 1995. Alla dessa stugumänniskor! *Skärgård* 18(2): 3-4.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. *Vastapaino*. Tampere. 268 s.
- Grönros, J. 1995. Kalassa aalloilla ja jäällä. Teoksessa Lappalainen J.T. (toim.): *Kaksikerta 2. Saaret, ihmiset, vaiheet*. Turun Maakuntamuseo. s. 185-202.
- Helle, R. 1961. Turun saariston väestökehitys 1910-1959. Julkaisussa: *Turun Yliopilas VIII*. Turun yliopiston ylioppilaskunta. s. 164-192.
- Järvi, T.H. 1932. Suomen merikalastus ja jokipyynti. WSOY. 188 s. + 190 valokuvaa.
- Kurkilahti, M. & Wiik, T. 2001. Merialueen kuha. Julkaisussa Böhling P. (toim.) *Kalavarat 2001. Riista- ja kalalouden tutkimuslaitos*, s. 43-44.
- Matinolli, E. 1982. Elinkeinot. Kalastus. Teoksessa Rymättylän historia I. *Esihistoria ja Ruotsin vallan aika*. s. 235-277.
- Mikkola, J. & Yrjölä, R. 2001. Vapaa-ajankalastuksen teematutkimus. Julkaisussa Sievänen T. (toim.) *Luonnon virkistyskäyttö 2000*. Metsätutkimuslaitoksen tiedonantaja 802, s. 90-99.
- Muje, K. 2000. Vapaa-ajankalastuksen kehittäminen. *Intressiryhmien näkökulmia Keski-Suomessa*. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Kala- ja riistaraportteja 175.
- Muje, K., Tonder, M. & Salmi, P. 2001. Kalastuksen paikallis- ja aluehallinto Pihlajavedellä. *Vesialueen omistus ja intressiryhmien näkökulmat*. Kala- ja riistaraportteja 216. 32 s.
- Nylander, E. & Virtanen, J. 1999. Kalatalouden taloudellinen merkitys. Julkaisussa: *Maakuntien kalatalous*. SVT. Maa-, metsä- ja kalatalous 1999:9. s. 50-57.
- Pelkonen, J. 1973. Kalavesien käytön ja hoidon järjestelyistä Lounais-Suomessa. *Suomen Kalastuslehti* 80 (5), 134-136.
- Pelkonen, J. 1985. Kalastusoikeuden vuokrauksesta ammattimaiseen kalastukseen ja vuokran suuruudesta. *Suomen Kalastuslehti* 92 (6), 240-243.
- Pennanen, J. 1986. *Talviapajilla. Ammattimaisen kalastuksen sata vuotta*. Suomen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 228 s.
- Peuhkuri, T. 2001. Saaristomeren kalankasvatuskiista faktaretoriikan loukussa. Teoksessa Salmi P. (toim): *Paikallinen tieto, asiantuntijuus ja vuorovaikutus kalavesien hallinnassa*. *Kalatutkimuksia* 177. s. 39- 60.
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 1998. *Vapaa-ajankalastus vuonna 1997*. *Ympäristö* 1998:15. SVT, 71 s. + liitteet.

- Ruuskanen, P. 1995. Maaseutuyrittäjyys puheina ja käytäntönä. Onko verkostoyrittäjyydessä vastaus suomalaisen maaseudun rakenneongelmiin? Jyväskylän yliopisto. Chydenius-instituutin tutkimuksia 5/1995. 139 s.
- Ruuskanen, P. 2000. Luottamus verkostotalouden laidalla. Julkaisussa Ilmonen K. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. SoPhi 42. Jyväskylän yliopisto. s. 93- 118.
- Salmi, J., Salmi, P. & Moilanen, P. 1996. Kalastusyrittäjien voimavarat. Katsaus ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen lomakehaastatteluiden tuloksiin. Kala- ja riisitaraportteja 68, 40 s. + 6 liitettä.
- Salmi, P. 2001a. Private water owners and multiple-use conflicts in the Finnish Archipelago Sea. Paper presented at the Inaugural Conference 'People and the Sea. Maritime Research in the Social Sciences – an Agenda for the 21st Century'. August 30, 31 and September 1, 2001, Amsterdam, the Netherlands.
- Salmi, P. 2001b. Tieto ja yhteistyö kalavesien hallinnassa. Julkaisussa Salmi P. (toim.): Paikallinen tieto, asiantuntijuus ja vuorovaikutus kalavesien hallinnassa. Kalatutkimuksia 177, s. 97-115.
- Salmi, P., Salmi, J. & Moilanen, P. 2001. Kalastuskuntien ja kalastusalueiden profiilit: alustavia tuloksia valtakunnallisista postikyselyistä. 18 s. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Varjopuro, R. & Furman, E. 2000. Kalankasvatuksen lupajärjestelmä. Ympäristöpoliittiset ohjaukset yrittäjän näkökulmasta. Suomen ympäristökeskus, Suomen ympäristö 380. Helsinki.
- Velkuan kalastusalue 1996. Velkuan kalastusalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma vuosille 1996 – 2001. Petri Rannikko. Bio-apaja 1996. 46 s. + 1 liite.
- Velkuan kalastusalue 2001. Velkuan kalastusalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma vuosille 2002-2007. 16 s. + 1 liite. Käsikirjoitus.
- Virtanen, P. & Salmi, J. 1997. Vanhassa vara parempi. Saaristomeren ammattikalastuksen muotokuva. Julkaisussa Salmi, J. & Salmi, P. (toim.) Lähikuvia ammattikalastuksesta. Kalastusammattin rakenne, joustavuus ja mahdollisuudet. Kalatutkimuksia 122. s. 103-117.
- Wilen, S. 1994. Velkuan historiikki. Saaristojulkaisusarja 2/1994. Velkuan kunta. 93s. + 2 liitettä.
- Wolf-Knuts, U. 2001. Identitet och nostalgi. Skärgård 24: 5-11.

POSTIKYSELYLOMAKE

Taustatietoja

1. Vastaajan nimi, osoite ja puhelin:

Asuinkunta _____

Syntymävuosi _____

Sukupuoli 1. Mies 2. Nainen Kotitalouden koko _____ henkeä

2. Mikä on koulutuksenne?

Valitkaa yksi seuraavista vaihtoehdoista:

1. Kansa- ja kansalaiskoulu
 2. Keski- tai peruskoulu
 3. Ylioppilas

Onko teillä edellisen lisäksi

4. Ammatti- tai keskiasteen koulutus
 5. Akateeminen loppututkinto

3. Mikä seuraavista kuvaa parhaiten nykyistä tilannettanne?

- Oletteko 1. Toimihenkilö
 2. Työntekijä
 3. Ammattikalastaja tai kalankasvattaja
 4. Maatilatalouden harjoittaja
 5. Maatilatalouden harjoittaja
 6. Työtön tai lomautettu
 7. Eläkeläinen
 8. Kotityötä tekevä
 9. Muussa työssä, missä? _____

4. Mikä seuraavista vaihtoehdoista parhaiten kuvaa asuinympäristöänne?

1. Kaupunki
 2. Kuntakeskus tai muu taajama
 3. Maaseutu

5. Oliko vuonna 1999 käytössänne vapaa-ajanasunto (kesämökki)?

1. Kyllä, missä kunnassa? _____
 2. Kuinka monena päivänä eri vuodenaikoina vapaa-ajanasunto oli käytössä vuonna 1999?

Kokonaiskäyttö = summataan yhteen kaikkien perheenjäsenten, sukulaisten ja vieraiden mökin käyttö (arvio)

	Oma henkilökohtainen käyttö	Kokonaiskäyttö
Tammi- huhtikuu	_____pv	_____pv
Touko- elokuu	_____pv	_____pv
Syys- joulukuu	_____pv	_____pv

3. En ole käyttänyt vapaa-ajanasuntoa vuonna 1999. 4. Käytössäni ei ole vapaa-ajanasuntoa

6. Valitkaa yksi seuraavista ryhmistä, johon lähinnä katsotte kuuluvanne?

- 1. Ammattikalastaja
- 2. Satunnaisesti myyntiin kalastava
- 3. Kotitarvekalastaja
- 4. Virkistyskalastaja
- 5 En kalasta lainkaan

Vesialueen omistus

7. Onko teillä

- 1. osakkuus yhteisiin vesialueisiin, joiden laajuus on _____ ha
kalastuskunnan nimi _____
- 2. yksityinen (jaettu) vesialue, jonka laajuus on _____ ha
tilan nimi ja rekisterinumero: _____
sijaintikunta: _____ kylä: _____
- 3. onko edustamallanne / omistamallanne tilalla muita omistajia (kotitalouksia)?
- 1. Kyllä, kuinka monta? _____ kotitaloutta. 2. Ei
- 4. en ole kalaveden omistaja.

8. Mihin vesialueen omistuksenne Velkuan kalastusalueella liittyy?

- 1. vakituiseen asuinpaikkaan
- 2. vapaa-ajanasuntoon
- 3. muuhun maanomistukseen

9. Miten olette hankineet omistusoikeuden vesialueeseen?

- 1. maa-alueen oston yhteydessä
- 2. ostamalla pelkästään vesialueen
- 3. perintönä
- 4. muulla tavoin, miten? _____

10. Seuraavassa on esitetty kalaveden omistamisen merkitykseen liittyviä väittämiä. Arvioikaa jokainen seuraavista väittämiä ympyröimällä sopivin vaihtoehto 1-5.

	Erittäin tärkeä	Melko tärkeä	Jonkin verran tärkeä	Ei lainkaan tärkeä	En osaa sanoa
1. Voin paremmin harjoittaa ammattimaista kalastusta.	1	2	3	4	5
2. Voin paremmin harjoittaa kotitarvekalastusta.	1	2	3	4	5
3. Voin paremmin harjoittaa virkistyskalastusta.	1	2	3	4	5
4. Voin paremmin käyttää vesialuetta (muuhun kuin kalastukseen) esim. virkistykseen.	1	2	3	4	5
5. Voin paremmin pitää yllä suvun tai alueen perinteitä.	1	2	3	4	5
6. Saan taloudellista tuottoa lupatuloista yms.	1	2	3	4	5
7. Voin osallistua paikalliseen päätöksentekoon, talkoisiin, ym..	1	2	3	4	5
8. Sukulaiseni ja tuttavani voivat käyttää vesialuetani kalastukseen ja virkistykseen.	1	2	3	4	5
9. Muut ihmiset voivat käyttää vesialuetani kalastukseen ja virkistykseen.	1	2	3	4	5
10. Muu, mikä? _____	1	2	3	4	5

Kalavesien käyttö

11. Kalastus omistamallanne/ kalastuskuntanne vesialueella. Arvioikaa erikseen jokainen kysymysvaihtoehto.

Onko	Liikaa	Sopivasti	Mahdollisuus lisätä	En osaa sanoa
kalastusta yleisesti alueellanne	1	2	3	4
verkkopyyntiä	1	2	3	4
silakan rysäpyyntiä	1	2	3	4
suomukalan rysäpyyntiä	1	2	3	4
heittokalastusta	1	2	3	4
vetouistelua	1	2	3	4
pilkkikalastusta	1	2	3	4
mato-ongintaa	1	2	3	4

12. Jos olette yksityisen vesialueen omistaja, mitkä ovat seisovien pyydysten määrät vesialueellanne? Arvioikaa vuonna 1999 vesialueellanne käytössä olleiden pyydysten ja pyyntipäivien lukumäärät. Jos pyynnissä olleet verkot ovat olleet suurempia kuin 3x30 (korkeus, m x pituus, m) muunnetaan ne sitä vastaaviksi. Esim. yksi 6 x 60 kokoinen verkko on 4 verkkoa.

Käytössä olleet pyydykset, kpl ja niiden pyyntipäivät yhteensä

silakkarysät	_____	_____
suomukalarysät	_____	_____
silakkaverkot	_____	_____
verkot 27-42 mm	_____	_____
verkot 43-74 mm	_____	_____
verkot yli 75 mm	_____	_____

Päätöksenteko

13. Jos olette yhteisten vesialueiden osakas, **osallistuttko** vesialuetanne koskevaan päätöksentekoon?

1. Kyllä, käyn kalastuskunnan kokouksessa.
 2. Kyllä, annan valtakirjan toiselle osakkaalle.
 3. En osallistu, miksi? _____

Kokoontuuko kalastuskuntanne säännöllisesti?

1. Kyllä 2. Ei 3. En osaa sanoa

Jos kalastuskuntanne ei kokoonnu säännöllisesti, miten vesialuetanne koskeva päätöksenteko on järjestetty? _____

14. Vesialueen hallinnon toimivuus omistamallanne/ kalastuskuntanne vesialueella ja yleinen kehittäminen Velkuan kalastusalueella. *Ympyröikää sopivin vaihtoehto kunkin väittämän osalta.*

	Täysin samaa mieltä	Lähes samaa mieltä	Hieman eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Omistamallani / kalastuskuntani vesialueella:					
1. Yleisesti ottaen vesialueen hallinto toimii hyvin.	1	2	3	4	5
2. Päätöksenteko on aktiivista.	1	2	3	4	5
3. Vesialuetta koskevista päätöksistä tiedotetaan <i>kalastuskuntien</i> toimesta riittävän hyvin.	1	2	3	4	5
4. Vesialuetta koskevista päätöksistä tiedotetaan <i>kalastusalueiden</i> toimesta riittävän hyvin					
Velkuan vesialueilla:					
5. Kalavesien käyttöä vapaa-ajankalastukseen tulee edistää.	1	2	3	4	5
6. Kalavesien käyttöä ammattikalastukseen tulee edistää.	1	2	3	4	5
7. Kalavesien käyttöä matkailua varten tulee edistää.	1	2	3	4	5
8. Pieniä vesialueita on syytä yhdistää suuremmiksi kokonaisuuksiksi (vapaaehtoisuuden pohjalta).	1	2	3	4	5
9. Pienten kalastuskuntien tai yksityisten vesialueiden toimintoja (kalastuksen järjestely, kalaveden hoito) on syytä siirtää esim. kalastusalueen tehtäväksi?	1	2	3	4	5

15. Miten omistamanne/ kalastuskuntanne vesialueen käyttöä ja hallintoa on kehitetty ja millä tavoin asiaa voisi tulevaisuudessa edistää?

KIITOKSET VAIVANNÄÖSTÄNNE!

TEEMAHAASTATTELURUNKO

1. Kalastajan elinkaari

1.1. Kalastuksen lähtökohdat ja merkitykset

Kalastamisen aloittaminen
Kalastamisessa tapahtuneet muutokset
Nykyinen kalastus, vesialueen ja kalastuksen merkitykset
Mihin kalastajaryhmään haastateltava katsoo kuuluvansa, perustelut

1.2. Vesialueiden käytön ongelmat kalastajan kannalta

Kalastuslupien saatavuus, pyynnin ohjaus ja säätely
Kalastuksen oheispalveluiden saatavuus
Ristiriidat eri kalastajaryhmien välillä

2. Paikallis- ja aluehallinnon toiminta ja ongelmat

2.1. Ongelmat paikallis- ja aluehallinnossa

Tärkeimpien ongelmien määrittely

2.2. Vesialueen omistus

Suhtautuminen omistuspohjaiseen vesialueiden hallintoon
Vesien merkitys omaisuusesineenä

2.3. Kalastuskunnan toiminta

Tärkeimmät tehtävät
Toiminnan muutokset
Merkitys paikallisyhteisölle & kalastuksen hallintojärjestelmälle
Kalastuskuntien välinen yhteistyö

2.4. Kalastusalueen toiminta

Tärkeimmät tehtävät
Toiminnan muutokset
Merkitys yhteistyöfoorumina & rooli hallintojärjestelmässä
Kalastuskuntien ja alueen välinen yhteistyö
Yhteistyö kalastusalueiden kesken

2.5. Kalastuskuntien ja -alueiden asemat hallintojärjestelmässä

Suhteet viranomaisiin, neuvontaan ym.
Yhteistyö e.m. ryhmien kanssa

3. Osallistuminen kalastuskunnan ja -alueen toimintaan

3.1. Osallistuminen

Mihin toimintaan osallistuu
Miksi osallistuu
Osallistumisen aktiivisuus

3.2. Osallistumiseen liittyvät ongelmat

Miksi ei osallistu
Mikä haittaa osallistumista
Osallistumiseen liittyvät ongelmat yleisemmin

4. Tieto vesialueista ja käytöstä

4.1. Tärkeimmät tiedonlähteet, mistä tietoa:

Vesialueen tilasta ja kalakannoista
Vesialueen käytöstä
Kalastuksen päätöksenteosta

4.2 Erilaisen tiedon käyttö

Omissa päätöksissä
Kalastuskuntien/ -alueiden päätöksissä
Paikallisen, kokemusperäisen tiedon merkitys
Tutkimustiedon merkitys, kohdentaminen

5. Intressiryhmien väliset suhteet ja oikeudet

5.1. Suhtautuminen eri ryhmiin

Kalavesien käyttäjät / päättäjät
Kalavesiä omistamattomat / omistajat
Paikalliset / ulkopaikkak. osakkaat kalastuskunnassa
Muut vesien käyttäjä- ja intressiryhmät

5.2. Alueella esiintyneet ristiriidat

Kiistojen kuvaus, taustat
Osalliset ryhmät

5.3. Eri ryhmien oikeudet, lupakysymykset

Lainsäädännössä määritellyt oikeudet eri ryhmillä
Luvan saaminen ja hinnat kalastukseen ja kalankasvatukseen
Oikeuksien vuokraus
Ohjauskeinot ja valvonta

6. Viehekorttikiista

6.1. Kiista läänikohtaisesta viehekalastusluvasta

Mistä kiistassa oli kysymys

6.2. Lainmuutosten vaikutukset

Kalastukseen ja kalakantoihin
Kalavedenomistajan toimintaan, kalastusalueeseen
Kalastuksen hallintojärjestelmään yleensä

7. Suojelukysymykset

Vesien tilan muutokset
Muutosten syyt ja seuraukset

7.2. Kalavarojen kestävä käyttö

Kalastuksen vaikutus kalakantoihin
Kalastuksen säätelytarpeet

7.3. Muut teemat

Kalankasvatus
Hylje ja kalastus

8. Matkailukalastus

8.1. Matkailukalastuksen merkitys

Kalastuksen merkitys matkailulle alueella
Matkailukalastuksen vaikutukset elinkeinotoimintaan

8.2. 'Vapaa-ajankalastuspalvelujen' tarjonta

Tyytyväisyys eri tahojen palveluihin
Vapaa-ajankalastuspalvelujen kehittäminen

9. Paikallis- ja aluehallinnon kehittäminen

9.1. Kalastuskuntien ja -alueiden tehtävät ja toimintatavat

9.2. Alueellinen jako

9.3. Yhteistyön kehittäminen